

ГОДИШЕН ЕКОНОМСКИ ИЗВЕШТАЈ 2006

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ

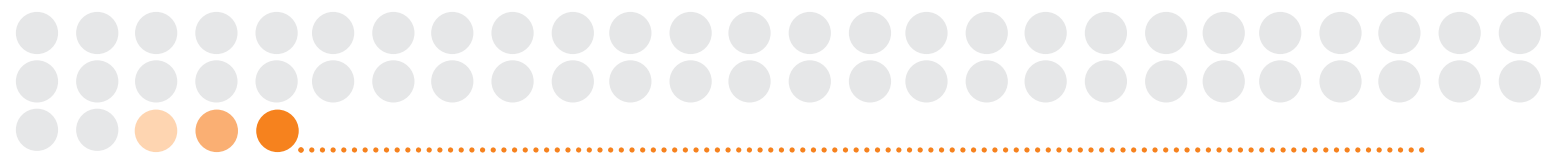

Република Македонија
МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ

– Сектор за макроекономска политика –

ГОДИШЕН ЕКОНОМСКИ ИЗВЕШТАЈ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2006 ГОДИНА

Скопје, април 2007 година

СОДРЖИНА

1. ЕКОНОМСКИТЕ ДВИЖЕЊА ВО СВЕТОТ	7
1.1. СВЕТСКАТА ЕКОНОМИЈА ВО 2006	7
1.2. РАЗВИЕНИ ЗЕМЈИ	7
1.3. ЦЕНТРАЛНА И ИСТОЧНА ЕВРОПА	9
2. МАКРОЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО 2006 ГОДИНА	11
3. РЕАЛЕН СЕКТОР	13
3.1. БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	13
3.2. ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО	14
Бокс 3.1. Тренд и циклуси на индустриско производство	15
3.3. ВКУПНА ФАКТОРСКА ПРОДУКТИВНОСТ	16
Бокс 3.2. Пресметка на вкупната факторска продуктивност	16
3.4. СЕКТОРСКА ПРОДУКТИВНОСТ НА ТРУДОТ	17
3.5. ИНФЛАЦИЈА	18
3.6. ПОЛИТИКА НА ПЛАТИ	19
4. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР	21
4.1. ПЛАТЕН БИЛАНС	21
4.1.1. Тековна сметка	21
Бокс 4.1. Hirshmann-ов индекс на концентрација на извозот	23
4.1.2. Капитално-финансиска сметка	26
4.1.3. Девизни резерви	27
4.2. НАДВОРЕШЕН ДОЛГ	27
Бокс 4.2. Степен на задолженост во РМ според неколку критериуми	30
5. ФИСКАЛЕН СЕКТОР	33
5.1. ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	33
5.2. РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	34
5.3. ДЕФИЦИТ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	35
Бокс 5.1. Фискалното оптоварување во Македонија	36
5.4. ЈАВЕН ДОЛГ	37
Бокс 5.2. Девизна изложеност на јавниот долг на РМ	38
6. МОНЕТАРЕН СЕКТОР	43
6.1. МОНЕТАРНИ ДВИЖЕЊА	43
6.2. ВКУПНИ ДЕПОЗИТИ	44
6.3. ПЛАСМАНИ НА БАНКИТЕ	44
6.4. КАМАТНИ СТАПКИ	45
Бокс 6.1. Република Македонија и критериумите за прифаќање на еврото како дел од ЕМУ	46

7. ФИНАНСИСКИ СИСТЕМ	49
7.1. БАНКАРСТВО	49
7.2. ЛИЗИНГ	51
7.3. ПАЗАР НА КАПИТАЛ	51
7.4. ДЕВИЗЕН СИСТЕМ	51
7.5. ОСИГУРУВАЊЕ	52
8. СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР	55
8.1. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА	55
8.1.1. Активност	55
8.1.2. Вработеност	56
8.1.3. Невработеност	57
8.2. СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	58
ПРИЛОЗИ	61
А . РЕАЛЕН СЕКТОР	63
ТАБЕЛА А.1. МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ	63
ТАБЕЛА А.2. ПЛАТИ	63
Б . НАДВОРЕШЕН СЕКТОР	65
ТАБЕЛА Б.1. ПЛАТЕН БИЛАНС НА РМ	65
ТАБЕЛА Б.2. НАДВОРЕШНО ТРГОВСКА РАЗМЕНА	65
ТАБЕЛА Б.3. ИЗВОЗ И УВОЗ ПО ЕКОНОМСКИ ГРУПАЦИИ НА ЗЕМЈИТЕ	66
ТАБЕЛА Б.4. ИЗВОЗ И УВОЗ ПО ПОВАЖНИ ЗЕМЈИ	67
ТАБЕЛА Б.5. ИЗВОЗ И УВОЗ ПО ЕКОНОМСКА НАМЕНА	68
ТАБЕЛА Б.6. ИЗВОЗ И УВОЗ ПО СТЕПЕН НА ОБРАБОТКА	68
ТАБЕЛА Б.7. НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА РМ	69
В . ФИСКАЛЕН СЕКТОР	71
ТАБЕЛА В.1. ОПШТ ВЛАДИН БУЏЕТ	71
ТАБЕЛА В.2. ЦЕНТРАЛЕН БУЏЕТ НА РМ	73
Г . МОНЕТАРЕН СЕКТОР	75
ТАБЕЛА Г.1. МОНЕТАРЕН ПРЕГЛЕД	75
Д . СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР	77
ТАБЕЛА Д.1. СТАПКИ НА ВРАБОТЕНОСТ И НЕВРАБОТЕНОСТ (2003–2006)	77
ТАБЕЛА Д.2. ВРАБОТЕНИ СПОРЕД ЕКОНОМСКИ СТАТУС, СЕКТОРИ И СОПСТВЕНОСТ (ВОЗРАСТ 15–80)	77
ТАБЕЛА Д.3. КОРИСНИЦИ НА ПЕНЗИЈА	78
ТАБЕЛА Д.4. БРОЈ НА ДОМАЌИНСТВА ШТО ПРИМААТ СОЦИЈАЛНА ПОМОШ	78
ТАБЕЛА Д.5. БРОЈ НА КОРИСНИЦИ НА ПАРИЧЕН НАДОМЕСТ ПОРАДИ НЕВРАБОТЕНОСТ	79

ПРЕДГОВОР

Почитувани,

Владата на Република Македонија која го превзема мандатот по Парламентарните избори во јули 2006 година, во рамки на усвоената економска програма, се фокусира на остварување на две стратегиски цели: одржување на макроекономска стабилност, во смисла на ниска инфлација и стабилен девизен курс на денарот и поттикнување на одржлив економски раст и забрзани структурни реформи, со цел обезбедување подобар животен стандард за македонските граѓани.

Во таа насока, 2006 година, особено втората половина од годината, беше значајна за Република Македонија во поглед на поставување солидни основи за зајакнување на економскиот раст, изразени преку растот на индустриското производство, фискалната дисциплина, ниската стапка на инфлација, избалансираните надворешни сметки, трендот на намалување на каматните стапки итн. Поблиските релации со Европската Унија, исто така, претставуваат силен импулс за зајакнување на институционалниот капацитет, забрзување на реформите и постигнување подинамичен економски раст.

Според податоците за 2006 година, базирани на кварталните анкети, Бруто домашниот производ забележа пораст од 3,1%. Сепак, некои индиректни показатели за економската активност укажуваат дека реално остварениот раст на БДП е повисок. Оваа констатација е содржана и во Писмото за намери потпишано меѓу Владата на Република Македонија и ММФ, еден од документите кои беа презентирани при усвојувањето на Вториот преглед на Стенд бај аранжманот пред Бордот на Извршни директори на ММФ на 27 април 2007 година. Притоа, растот на БДП е постигнат во услови на ниска и едноцифрена инфлација (3,2%), дисциплинирана фискална политика со дефицит на централниот буџет од 0,5% од БДП, намален долг на општата влада од 6,6 процентни поени во однос на претходната година, намалување на невработеноста од два процентни поени, како и силен пораст на кредитирањето на приватниот сектор од 27%. Ваквиот позитивен макроекономски амбиент е добра основа за реализирање на амбициозната економска програма на Владата на Република Македонија за наредниот период.

Порастот на економската активност во 2006 година предизвика соодветно зголемување и на обемот на стоквната размена, при што во анализираниот период извозот на стоки забележа пораст од 17,6%, при истовремено зголемување на увозот за околу 16,5%. Ваквата активност придонесе за пораст на дефицитот во размената со странство за околу 15% во споредба со истиот остварен во минатата година (2005), што во најголем дел се должи на високиот пораст на цената на нафтата на светските берзи. Во порастот на трговскиот дефицит, нафтата учествува со приближно 51%.

Зголемената извозна активност и високиот прилив на приватни трансфери во изминатиот период доведоа до намален дефицит на тековната сметка од билансот на плаќања (0,6% од БДП) и притисоци за апрецијација на девизниот курс на денарот на девизниот пазар. Стабилноста на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото, во анализираниот период се одржуваше со нето-откуп на девизи на девизниот пазар, преку девизните трансакции на НБРМ.

Позитивните движења во надворешниот сектор имаа одраз и врз нивото на девизните резерви. На крајот од 2006 година, девизните резерви изнесуваа 1,4 милијарди евра, што во однос на истиот период во 2005 година претставува пораст од 25%. Ваквото ниво на државни резерви обезбедува 5,5 месечна покриеност на увозот, што претставува мотив Министерството за финансии да презема активности за минимизирање на трошокот за сервисирање на државниот долг и издадените државни гаранции, како и за намалување на ризиците поврзани со структурата на јавниот долг.

Од аспект на остварувањата во банкарскиот систем, вкупниот депозитен потенцијал на банките се зголеми за 26% во 2006 година, што придонесе за надминување на проектираното ниво на паричната маса М4. Повисокиот депозитен потенцијал на банките, надополнет со поактивната кредитна политика при користењето на девизните средства, во 2006 година доведе до остварување годишна стапка на раст на кредитите кај приватниот сектор од 27%. Значајно е дека висок раст забележуваат долгорочните кредити на претпријатијата, односно кредити наменети за инвестициски активности.

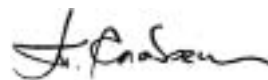
Остварувањата во реалниот сектор и зголемената економска активност имаа соодветен позитивен одраз и врз социјалниот сектор во делот на вработеноста. Во 2006 година вработувањата забележаа раст од 4,6% во однос на 2005 година. Според податоците од Агенцијата за вработување, 150.815 лица засновале нов работен однос или 2% повисоко ниво од минатата година. Стапката на невработеност на крајот од 2006 година изнесуваше 35,9%, што претставува намалување за два процентни поени во однос на крајот од 2005 година.

Во контекст на пристапувањето на Република Македонија кон Европската Унија, значајно е да се напомене дека кон крајот на 2006 година, Министерството за финансии ја подготви првата Претпристапна економска програма за периодот 2007–2009 година која од страна на ЕУ беше оценета како квалитетен сеопфатен документ за економската политика на Република Македонија кој одразува солидна и кохерентна среднорочна макроекономска рамка. Тоа беше потврда за кредибилноста на македонската макроекономска политика, како и за фискалната политика и зајакнатата фискална дисциплина.

Уверени сме дека реализацијата на амбициозната економска програма на Владата на Република Македонија, пред се во областа на структурните, микроекономски, реформи ќе вроди со плод во забрзувањето на економскиот раст. Одржливиот раст е основа за пораст на животниот стандард на граѓаните. Економскиот прогрес на една земја се постигнува кога многу луѓе на многу места прават корисни работи. Вредните професионалци од Министерството за финансии и сите други државни и јавни институции се дел од механизмот што ја придвижува македонската економија во вистинската насока.

Уживајте во страниците на Годишниот извештај за Република Македонија за 2006 година,

Ваш Министер,
Д-р Трајко Славески

1. ЕКОНОМСКИТЕ ДВИЖЕЊА ВО СВЕТОТ

1.1. Светската економија во 2006

Последиците од природните катастрофи и политичката нестабилност во светот изминативе години имаа економски импликации и во 2006 година. Така, и оваа година продолжи да расте светската цена на суровата нафта, со што годишниот просек достигна износ од 65,4 долари за барел, што претставува годишно зголемување за 20,14%. Притоа, највисоки цени се забележани во месец јули, кога месечниот просек достигна рекордно ниво од 73,9 долари за барел (види График 1.1). Сепак, овој скок на цената не ја подгреа инфлацијата (иако и цените на примарните производи пораснаа за 28,4%) во развиените земји, која остана (2,3%) непроменета во однос на претходната година, додека во останатиот дел од светот имаше поголем пораст на потрошувачките цени. Така, во Африка истите се зголемија за 9,5%, во Средниот Исток за 7,9%, во Западната Хемисфера¹ за 5,4% и слично.

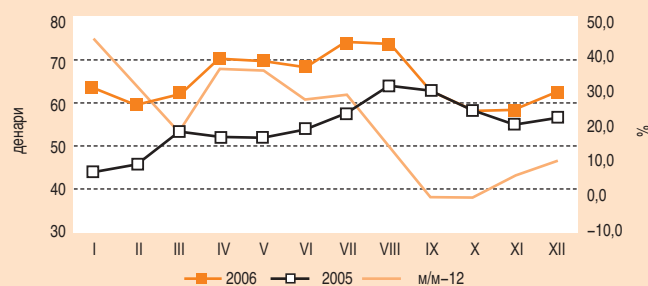
Општо земено, економската активност во светот во 2006 година зајакнуваше, при што светскиот аутпут реално е поголем за 5,4% во однос на претходната година. Во овој раст најмногу партиципира Кина со 1,65 процентни поени, што претставува 30,6% придонес во растот. Приближно ист придонес кон растот (30,1%) имаат развиените земји, од кои се издвојува САД со 0,66 процентни поени. Сепак овие промени не ја изменија многу структурата на светскиот аутпут по земји. Така, најголемо учество има САД со 19,7%, следен е од Кина со 15,1% и Евро зоната со 14,7% учество во светскиот БДП (види График 1.2).

Обемот на светската размена во 2006 е реално зголемен за 9,2% на годишно ниво, при што стоковната размена регистрира пораст од 9,5%, што е за 2,1 процентен поен повисок раст од истиот во 2005 година. Имено, најголемо учество во вкупниот извоз на стоки и услуги има Евро зоната со 29%, во рамките на која Германија е најголем извозник со 31% учество во вкупниот извоз на Евро зоната.

1.2. Развиени земји

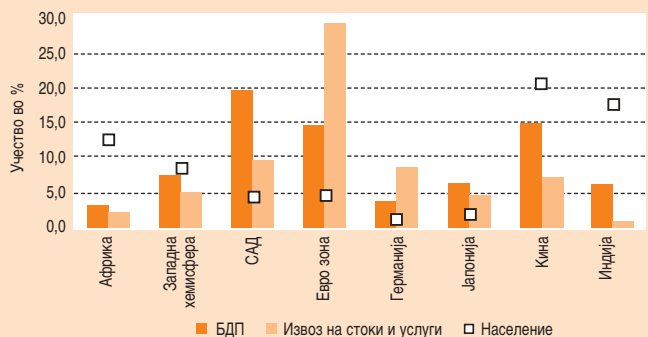
По релативното забавување на растот на БДП во 2005 година, оваа година истиот повторно надмина 3%. И во 2006 година растот е инициран од бруто

График 1.1. Движење на светската цена на суровата нафта во 2005 и 2006

Извор: The World Bank

График 1.2. Учество на одделни региони и поголеми земји во вкупното население, БДП и извоз на стоки и услуги

Извор: IMF World Economic Outlook, April 2007

1) Ги опфаќа Јужна, Централна Америка и Мексико

домашните инвестиции кои се зголемија за 4,1%. Овде треба да се забележи и релативно поголемата јавна потрошувачка во однос на претходната година.

Главен носител на растот е САД (41% придонес во растот на БДП на развиените земји), кој фуриозно ја започна годината и во првиот квартал постигна реален економски раст од 5,6%, по што уследи забавување во економијата, така што просечниот годишен раст достигна ниво од 3,3%. Најголем придонес кон растот има приватната потрошувачка со 2,24 процентни поени, при што само трошоците за услуги учествуваат со 56% во приватната потрошувачка. Негативното салдо на нето извозот се зголеми за 6,8%. Исто така и дефицитот во тековната сметка на платниот биланс се продлабочи и изнесува 6,5% од БДП. Дефицитот во трговската размена со Евро зоната е намален за 0,22%, што резултираше со незначителна промена на интервалутарната вредност на доларот во однос на еврото. Стабилноста на доларот е резултат и на мерките на FED за стабилна домашна валута.

Во Евро зоната, двигатели на економскиот раст се бруто домашните инвестиции кои се зголемија за 4,5%, наспроти нивниот раст од 2,5% во 2005, и јавната потрошувачка која се зголеми за 2,1%, што придонесе за удвојување на растот кој „застана“ на ниво од 2,6%. Треба да се напомене дека и покрај поголемото буџетско трошење, просечниот фискален дефицит на земјите од Евро зоната се намали на 1,6% од БДП. Напредок е постигнат и во социјалната сфера, со оглед дека стапката на невработеност е намалена на 7,9%, што претставува пад за 0,7 процентни поени во споредба со 2005 година.

Најниска стапка на инфлација во 2006 година бележи Јапонија, каде потрошувачките цени пораснаа за само 0,2%. Стапката на невработеност која има тенденција на намалување, во 2006 година изнесува 4,1%, што е меѓу пониските од развиените економии, која е најниска во Норвешка (3,5%). Сепак, Јапонија и Италија имаат највисок буџетски дефицит од 4,3% од БДП.

Табела 1.1. Селектирани економски индикатори за избрани земји

	Реален пораст на БДП			Инфлација (CPI)			Стапка на невработеност		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Развиени земји*	3,3	2,5	3,1	2,0	2,3	2,3	6,3	6,0	5,5
Евро зона	2,0	1,4	2,6	2,1	2,2	2,2	8,8	8,6	7,9
– Германија	1,2	0,9	2,7	1,8	1,9	1,8	9,5	9,5	8,4
– Грција	4,7	3,7	4,2	3,0	3,5	3,3	10,5	9,8	8,9
– Италија	1,2	0,1	1,9	2,3	2,2	2,2	8,0	7,7	6,8
– Холандија	2,0	1,5	2,9	1,4	1,5	1,7	4,6	4,7	3,9
Велика Британија	3,3	1,9	2,8	1,3	2,1	2,3	4,7	4,8	5,3
САД	3,9	3,2	3,3	2,7	3,4	3,2	5,5	5,1	4,6
Јапонија	2,7	1,9	2,2	0,0	–0,3	0,2	4,7	4,4	4,1

Извор: Eurostat

* IMF World Economic Outlook, April 2007

Во рамки на земјите од Евро зоната, највисоки стапки на економски раст се остварени во Луксембург, каде реалниот БДП е поголем за 6,2%, во Ирска 6% и во Финска 5,5%. Сепак, растот беше воден од Германија кој учествува во истиот со 29%, при силна екстерна побарувачка која во растот од 2,7% апсорбираше 1,1 процентен поен. Индикативен е и растот во Финска, кој споредено со 2005 година е повисок за 2,6 процентни поени. Имено, ваков економски раст не е забележан во изминатите 8 години, каде просечната стапка на раст не надминува 3,5%. За Финска карактеристично е и стабилното ниво на цени, каде потрошувачките цени пораснаа за 1,3%, што е најниска стапка на инфлација во Евро зоната, додека највисока инфлација е регистрирана во Шпанија (3,6%), при што заедно со Грција (3,3%) ја надминуваат границата поставена со Мاستришките критериуми за

овој индикатор (3,1%, односно 1,5 процентни поени над просекот на трите земји со најниска стапка на инфлација). Стапките на невработеност во Луксембург (4,7%) и Ирска (4,4%) се меѓу пониските во Евро зоната, додека најниска е во Холандија, каде единствено е забележана стапка на невработеност под 4%.

Од земјите најголеми трговски партнери на Република Македонија, највисок раст на БДП бележи Грција (од 4,2%), а најниска стапка на инфлација од 1,7% и невработеност од 3,9% е регистрирана во Холандија.

1.3. Централна и Источна Европа

Табела 1.2. покажува одредени макроекономски индикатори за земјите од Централна и Источна Европа (ЦИЕ). Како што може да се заклучи, во ЦИЕ продолжува стабилниот раст на БДП, при умерена стапка на инфлација и фискална воздржаност². Меѓутоа, влошена е позицијата во економските односи со остатокот од светот со оглед дека дефицитот во тековната сметка на платниот биланс е зголемен за 41% и изнесува 6,7% од БДП. Имено, зголемениот трговски дефицит и намаленото позитивно салдо во размената со услуги придонесоа нето увозот да се зголеми за 44% споредено со 2005 година.

Табела 1.2. Селектирани макроекономски индикатори за избрани економии

	Реален пораст на БДП			Инфлација (CPI)			Тековна сметка на платниот биланс (во % од БДП)*		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Централна и Источна Европа*	6,6	5,5	6,0	6,1	4,8	5,0	-5,8	-5,3	-6,7
ЕУ – 10	5,3	5,9	6,7	3,9	3,1	3,4	-7,1	-6,8	-8,8
Словенија	4,4	4,0	5,2	3,7	2,5	2,5	-2,7	-2,0	-2,3
Полска	5,3	3,5	5,8	3,6	2,2	1,3	-4,2	-1,7	-2,1
Естонија	8,1	10,5	11,4	3,0	4,1	4,4	-12,5	-10,5	-13,8
Латвија	8,7	10,6	11,9	6,2	6,9	6,6	-12,9	-12,7	-21,3
Бугарија	5,6	5,5	6,1	6,1	6,0	7,4	-5,8	-11,3	-15,9
Романија	8,5	4,1	7,7	11,9	9,1	6,6	-8,4	-8,7	-10,3
Турција	9,0	7,4	6,1	8,6	8,2	9,6	-5,2	-6,3	-7,9
Западен Балкан**	5,8	5,1	5,1	3,0	5,4	5,5	-9,6	-8,8	-7,4
Албанија	6,7	5,5	5,0	2,9	2,4	2,4	-3,9	-6,5	-5,9
Босна и Херцеговина	6,0	5,5	6,0	0,5	4,3	6,0	-19,3	-21,3	-11,4
Србија	8,4	6,2	5,7	10,1	16,5	12,7	-11,7	-8,4	-11,5
Хрватска	3,8	4,3	4,8	2,0	3,3	3,2	-5,2	-6,5	-7,6
Македонија	4,1	3,8	4,0	-0,4	0,5	3,2	-7,7	-1,3	-0,4

Извор: Eurostat

*IMF World Economic Outlook, April 2007

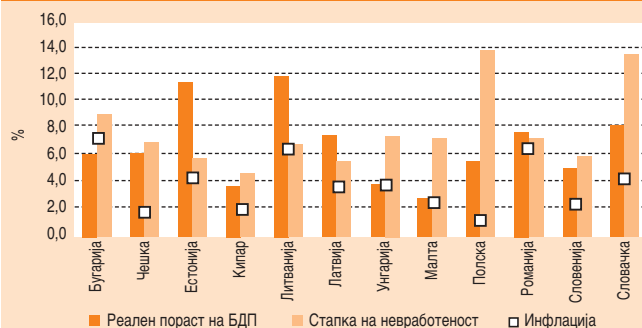
**Просек од долунаведените земји (Извор: European commission)

Новите земји членки на ЕУ (вклучително Бугарија и Романија) имаат забележителен економски раст од 6,7%. Носители на растот се Балтичките земји (Латвија и Естонија) кои заедно во просек бележат раст на БДП од 11,6% (види График 1.3.). Имено, две години по ред овие земји имаат повисок раст од 10%, додека просечниот десетгодишен реален раст изнесува 7,9% за Естонија и 7,6% за Латвија. Во Латвија имаше драстично зголемување на дефицитот на тековната сметка, кој на крајот од 2006 достигна ниво од 21,3% од БДП, додека во Естонија истиот имаше поумерен пораст, така што нивниот дефицит во тековната сметка е двојно повисок од

2) Буџетскиот дефицит е намален за речиси еден процентен поен и во 2006 изнесува 2,7% од БДП.

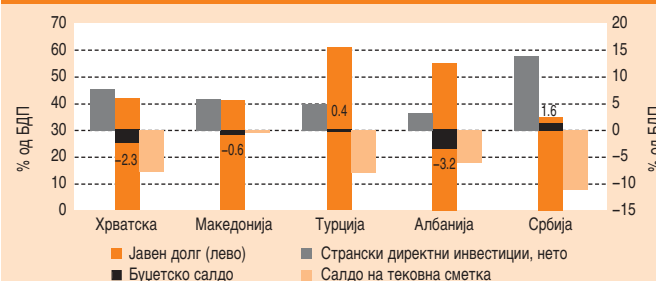
просекот во ЕУ-10³. Исто така, во Латвија стапката на инфлација останува релативно висока (6,6%), а најниска инфлација е регистрирана во Полска од 1,3%. Сепак, во рамките на овие земји, Полска има највисока стапка на невработеност од 13,8%, иако е намалена за 4 процентни поени во однос на 2005 година, додека вообичаено најниска стапка на невработеност е регистрирана во Кипар, а изнесува 4,7%.

График 1.3. Основни показатели за ЕУ – 10, Бугарија и Романија

Извор: Eurostat

График 1.4. Избрани економски индикатори за земјите /потенцијални/ кандидати за ЕУ

Извор: European Commission

Просечниот економски раст во земјите од Западен Балкан е речиси еден процентен поен понизок од истиот во земјите од ЦИЕ. Највисоки стапки на раст се проценети во Босна и Херцеговина и Србија од 6% и 5,7%, респективно. Меѓутоа овие земји имаат најголем дефицит на тековната сметка (над 11% од БДП), кој е најнизок во Македонија со 0,4% учество во БДП. Сепак, во Босна и Херцеговина истиот е значително намален во однос на претходната година, и тоа за 10 процентни поени, како резултат пред се и на намалениот трговски дефицит⁴. Во Србија има значителен пораст на нето странските директни инвестиции, кои оваа година изнесуваат 13,8% од БДП, што придонесе за финансирање на зголемениот дефицит во тековната сметка.

Стапката на инфлација во Србија останува двоцифрена (12,7%), што е една од повисоките во Европа, додека во Албанија е регистрирана најниска инфлација од 2,4%. Сепак, наспроти „цврстата“ монетарна политика, во Албанија се водеше карактеристично полиберална фискална политика. Имено, иако буџетскиот дефицит перманентно се намалува, а со тоа и јавниот долг, во 2006 година овие категории се на повисоко ниво помеѓу земјите од Западен Балкан (види График 1.4).

3) Зачленети во 2004 година

4) Процентуалната годишна промена на извозот на стоки е 29%, а на увозот е 0%

2. МАКРОЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО 2006 ГОДИНА

Макроекономските постигнувања во изминатиот период, изразени преку растот на индустриското производство, фискалната дисциплина, ниската стапка на инфлација, избалансираните надворешни сметки, трендот на намалување на каматните стапки, се солидна основа за подобар економски раст во наредниот период. Поблиските релации со Европската Унија претставуваат силен импулс за зајакнување на институционалниот капацитет, забрзување на реформите и постигнување подинамичен економски раст.

Според податоците за 2006 година, базирани на кварталните анкети, Бруто домашниот производ забележа раст од 3,1%, што претставува 0,9 процентни поени пониско ниво од проектираното. Сепак, нашата проекција за 2006 година останува 4%, земајќи предвид дека годишниот податок за БДП, се пресметува врз основа на финансиските извештаи на претпријатијата и претставува поточен начин на пресметка, за разлика од кварталните податоци кои се пресметуваат врз основа на анкети.

Задржувањето на макроекономската стабилност, подобрувањето на деловното опкружување и повторното рестартирање на дел од производните капацитети во 2006 година придонесоа за постигнување на економски раст изразен, пред се, преку порастот на услугите (трговијата, сообраќајот и комуникациите). Сепак, остварувањата во реалниот сектор во целина се нешто пониски од проектираните, поради нискиот раст на индустријата и негативниот раст во секторот градежништво. Така, во 2006 година индустриското производство се зголеми за 3,7%, додека пак проектираниот годишен пораст изнесува 4,1%. Исто така, неповолни резултати во 2006 година забележа и секторот градежништво, пред се како резултат на одложувањето на изградбата на неколку поважни инфраструктурни проекти, како и секторот земјоделство.

Економскиот раст во 2006 година беше придружен со позитивни движења во фискалната сфера. Имено дефицитот на општиот владин буџет во 2006 година изнесуваше 0,5% што претставува значаен успех земајќи во предвид дека оваа година беше изборна година кога вообичаено јавната потрошувачка е на повисоко ниво. Ваквата политика претставуваше силна подршка за монетарната политика, во насока на стабилен девизен курс и натамошно намалување на каматните стапки, како на референтната стапка (каматната стапка на благајничките записи на НБРМ), така и на активните каматни стапки на комерцијалните банки. Истовремено, задолженоста на Република Македонија во 2006 година значително се намали, при што долгот на општиот владин буџет на крајот од годината изнесуваше 33,6%, што претставува намалување од 6,2 процентни поени.

Порастот на економската активност во 2006 година предизвика соодветно зголемување и на обемот на стоквната размена, при што во анализираниот период извозот на стоки забележа пораст од 17,6%, при истовремено зголемување на увозот за околу 16,5%. Ваквите движења придонесоа за пораст на дефицитот во размената со странство во споредба со истиот остварен во минатата година. Ваквата состојба е во најголем дел иницирана од значителниот пораст на цената на нафтата на светските берзи, односно во порастот на трговскиот дефицит нафтата учествува со приближно 51%. Значителниот прилив по основ на приватни трансфери во периодот во 2006 година придонесе кон намалување на дефицитот на тековната сметка на 24 милиони САД долари, што претставува намалување од 55 милиони долари во однос на минатата година.

Зголемената извозна активност и високиот прилив на приватни трансфери во изминатиот период доведоа до намален дефицит на тековната сметка од билансот на плаќања и притисоци за апresiasiја на девизниот курс

на денарот кои беа присутни на девизниот пазар. Со цел одржување на стабилноста на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото, во анализираниот период преку девизните трансакции на НБРМ беше реализиран нето-откуп на девизи на девизниот пазар.

Ваквите позитивни движења во надворешниот сектор имаа своја позитивна рефлексija и врз нивото на девизните резерви. На крајот од 2006 година девизните резерви изнесуваа 1,4 милијарди евра, што во однос на крајот на 2005 година претставува пораст од 25% и изнесува 5,5 месечна покриеност на увозот.

Отстапување во однос на проекциите е присутно на полето на инфлацијата, каде согласно проекциите, се очекуваше постигнување просечна стапка од 1,8% за 2006 година. Високиот пораст на цената на нафтата и нафтените деривати на светските берзи, порастот на цените на тутунот и тутунските производи (како резултат на измените на акцизата), како и значително повисокиот пораст на цените за исхрана, придонесоа стапката на инфлација, мерена преку трошоците на живот во 2006 година да изнесува 3,2%.

Од аспект на оперативната поставеност на монетарната политика и во 2006 година, НБРМ спроведуваше политика на фиксен девизен курс, при што флукуациите на денарот во однос на еврото беа незначителни. Аукциите на благајничките записи, како и трезорските записи издадени за монетарни цели, претставуваа основен инструмент на монетарната политика, при што во 2006 година се користеше принципот „тендер со каматни стапки“, што претпоставува пазарно формирање на каматните стапки на благајничките записи, преку аукцирање од страна на банките. Во услови на релативно високо ниво на ликвидност и повисока просечна побарувачка од понуда на благајнички записи, регистрирано е пазарно намалување на каматните стапки на благајничките записи, (просечната пондерирана каматна стапка на благајнички записи на крајот од 2006 година изнесуваше 5,5%, наспроти 8,5% на крајот од 2005 година).

Движењето на реалниот ефективен девизен курс (РЕДК) претставува значаен индикатор за мерењето на конкурентноста на домашната економија. РЕДК на денарот во периодот 2001–2006 година е релативно стабилен, укажувајќи на одржување на конкурентноста на извозниците на странските пазари, што главно произлегува од пониските цени во домашната економија во однос на земјите –најзначајни трговски партнери. При тоа, неговото ниво во 2006 година е речиси непроменето во однос на 2005 година. Конкурентноста во однос на земјите најзначајни трговски партнери од Евро зоната (во пресметката се вклучени 8 земји), исто така е релативно стабилна, при што во 2006 година во услови на повисоки цени во македонската економија во однос на Евро зоната, забележана е мала апresiasiја на РЕДК од околу 1%.

Од аспект на остварувањата во банкарскиот систем, вкупниот депозитен потенцијал на банките се зголеми за 26% во 2006 година, што придонесе за надминување на проектираното ниво на паричната маса М4. Повисокиот депозитен потенцијал на банките, надополнет со поактивната кредитна политика при користењето на девизните средства, во 2006 година доведе до остварување годишна стапка на раст на кредитите кај приватниот сектор од 27%. Притоа, особено значајно е дека висок раст забележуваат долгорочните кредити на претпријатијата, односно кредити насочени за инвестициона активност.

Остварувањата во реалниот сектор и интензивирањето на економската активност имаше соодветна позитивна рефлексija и врз социјалниот сектор, односно делот на вработеноста. Имено, во 2006 година вработувањето (според Анкетата на работна сила) забележа раст од 4,6% во однос на 2005 година, што е во согласност со податоците од Агенцијата за вработување, според кои речиси 150.815 лица добиле нова работа или 2% повисоко од минатата година. Стапката на невработеност на крајот од 2006 година (ИЛО дефиниција) изнесуваше 35,9%, што претставува намалување за два процентни поени во однос на крајот од 2005 година.

3. РЕАЛЕН СЕКТОР

3.1. Бруто домашен производ

Бруто домашниот производ претставува основна мерка за економската активност во една земја, мерејќи ја вредноста на вкупно произведените финални производи во земјата за период од една година. Во 2006 година, Бруто домашниот производ во Република Македонија забележа раст од 3,1%, што претставува 0,9 процентни поени пониско ниво од проектираното. Сепак, нашата проекција за 2006 година останува 4%, земајќи предвид дека годишниот податок за БДП, се пресметува врз основа на финансиските извештаи на претпријатијата и претставува поточен начин на пресметка, за разлика од кварталните податоци кои се пресметуваат врз основа на анкети.

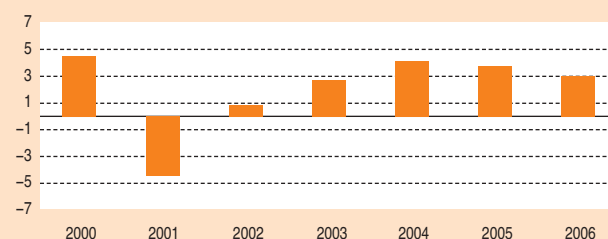
Анализирано од аспект на производната страна на бруто домашниот производ, позитивни стапки на раст во 2006 година забележаа сите сектори освен Градежништвото (пад од 0,4%) како и секторот Хотели и ресторани (нулта стапка на раст). Сепак, отсварувањата во реалниот сектор во целина се нешто пониски од проектираните, поради нискиот раст на индустријата и нискиот раст на услугите.

Така, во 2006 година индустриското производство се зголеми за 3,6%, додека пак проектираниот годишен пораст изнесуваше 4,1% од што може да се заклучи дека и во 2006 година, исто како и минатата година, индустријата имаше најголем придонес во растот. Во рамки на услугите, додадена вредност во Трговија забележа реален пораст од 5,5%, додека највисок раст во 2006 година забележа секторот Сообраќај и Врски од 7,5%. Ниска позитивна стапка на раст во 2006 година е забележана и во секторот Финансиско посредување и Јавна управа.

Од аспект на меѓугодишната квартална динамика, позитивни стапки на реален пораст се регистрирани во сите квартали. Поинтензивен пораст е регистриран во вториот за 3,4% и третиот квартал за 4,0%. Во четвртиот квартал беше регистриран намален интензитет на пораст на БДП од 2,6%.

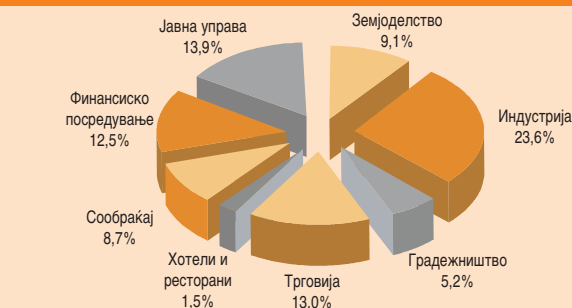
Во отсуство на сеопфатни податоци за домашната потрошувачка во Република Македонија, анализата на расходната страна на бруто домашниот производ е направена врз основа на квалитативни оценки во согласност со движењето на компонентите на домашната потрошувачка, како и на водечките индикатори, при што ваквата анализа укажува дека растот во 2006 година е повисок од истиот пресметан од производната страна. Регистрираниот

График 3.1. Стапка на пораст на БДП

Извор: Државен завод за статистика

График 3.2. БДП по сектори

Извор: Државен завод за статистика

График 3.3. БДП според произведен метод

График 3.4. БДП според расходи метод

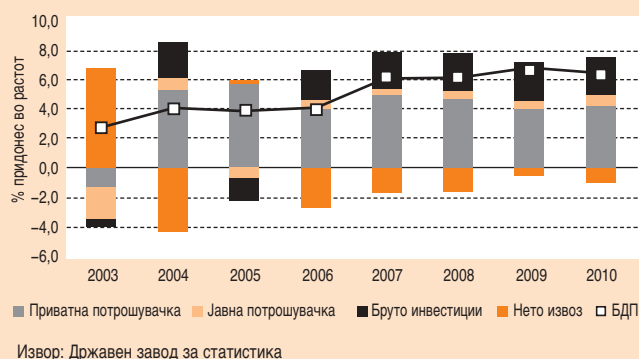

График 3.5. БДП (стапка на реален пораст по квартали)

пораст на јавната потрошувачка во трите квартали од 2006 година, како и претпоставениот пораст на личната потрошувачка врз основа на порастот на платите, порастот на кредитирањето на населението, прометот во трговијата на мало, повисоките приливи по однос на приватни трансфери, како и зголемиениот увоз на потрошувачки добра, упатуваат на пораст на финалната потрошувачка во првата половина од 4,5–5% и позитивен придонес во БДП од околу 5%. Истовремено, значителниот пораст на инвестициите во машини и опрема во анализираниот период од 20,2%, укажува за високо позитивно учество на бруто инвестициите во порастот на БДП. Ризикот за ваквата претпоставка претставуваат инвестициите во градежништвото, за кои сеуште нема прелиминарни податоци, но земајќи го предвид остварувањето на градежништвото во трите квартали од 2006 година (пораст од само 0,3%), многу веројатно е дека нивниот раст е релативно низок. Врз основа на прелиминарните податоци, стапките на раст на извозот и увозот укажуваат на негативен придонес на нето-извозот во растот на БДП од околу 2–2,5%.

3.2. Индустриско производство

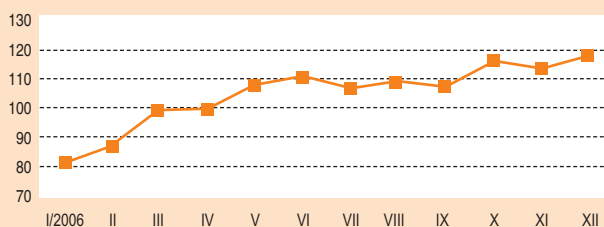
Во 2006 година беше регистрирана зголемена производна активност и пораст на индустриското производство кое беше главен двигател на македонската економија. Така, физичкиот обем на индустриското производство во 2006 година оствари кумулативен пораст од 3,6% во однос на претходната година, но понизок од проектираниот.

На годишна основа, растот на индустриското производство е резултат на интензивираната активност во повеќе сектори, односно во 15 од вкупно 24 индустриски гранки. Во рамките на дејностите со најголемо учество во вкупниот индекс, високи стапки на раст се остварени во основните метали. Носител на растот на годишна основа е дејноста вадење руди и метали која забележа зголемување од (47%)

и дејноста вадење други руди и камен (21,9%). Освен овие гранки, позитивни резултати се евидентирани во тунската индустрија, текстилната индустрија, нафтената индустрија, производството на градежни материјали, производството на основни метални производи и рециклажата.

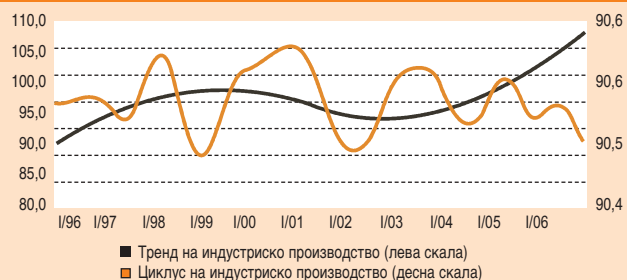
Во текот на 2006 година, индустриското производство главно бележеше вообичаени промени, со извесни отстапувања во интензитетот на промените. Поизразен месечен пораст на индустриското производство е регистриран во март, мај и во октомври, додека јануари и јули се карактеризираат со најголем пад на производство. Високиот месечен пораст во март (13,2%) е резултат на вообичаено поголемиот број работни денови во однос на претходниот месец и на активностите околу откупот и преработката на тутунот. Од друга страна, најголем пад на индустриско-то производство на месечна основа е регистриран во јануари (31,7%) под влијание на сезонскиот фактор.

График 3.6. Индустриско производство (верижни индекси)

Извор: Државен завод за статистика

График 3.7. Тренд и циклуси на индустриско производство

Извор: European Commission

Бокс 3.1. Тренд и циклуси на индустриско производство

Временските серии што ги анализираме, како што се индустриското производство, извозот или увозот, вработеноста или невработеноста, често имаат значајни компоненти како тренд, сезонска варијабилност или циклус.

Во бизнисот, финансиите и економијата, трендот се појавува со унапредувањето на технологијата, институциите, вкусовите и порастот на технологијата. Најчесто обработувани се моделите со детерминистички тренд, кој еволуира на перфектно предвидлив начин. Моделите со детерминистички тренд се многу корисни во праксата, а едноставна линеарна функција од времето изгледа вака:

$$T = B_0 + B_1 \text{ Time}_t + e_t$$

Сезонската компонента на временската серија е онаа која се повторува редовно при што може да биде детерминистичка (кога е во точно определен интервал) и стохастична. Сезонската компонента произлегува од унапредувањето на технологијата, институциите, вкусовите и порастот на технологијата, поврзани со календарот. Наједноставен пример е времето во Република Македонија, кое е секогаш потопло во лето отколку во зима. Основен начин за моделирање на сезонската компонента е регресија на сезонски вештачки (dummy) варијабли (каде вештачката варијабла D зема одредена вредност во анализираната сезона):

$$Y_t = \sum Y_t D_{it} + e_t$$

Динамиката во временската серија која не е опфатена со трендот или сезонската компонента во бизнисот, финансиите и економијата, најчесто се опфаќа со циклусот. Циклусот е релативно посложена статистичка појава која помага да се објасни зошто економијата во една земја со текот на времето забележува подеми и падови и покрај значајно непроменетото окружување.

3.3. Вкупна факторска продуктивност

Анализата на економскиот раст во една земја е од особено значење за креирањето и спроведувањето на економските политики. Во таа насока, носителните на економската политика мора да знаат што претставува движечка сила на растот во домашната економија, гледано според сектори или според фактори на производство. Ваквите сознанија, потоа се значајни за фокусирање на идните напори за унапредување на економскиот раст. Теоријата на економски раст, го припишува истиот на три сета фактори:

- порастот на капиталот во економијата (односно, акумулираниот капитал во економијата плус инвестициите во тековната година, намален за амортизацијата според пондерирана стапка);
- порастот на работната сила (бројот на вработени во економијата); и
- порастот на вкупната факторска продуктивност (ВФП), што претставува вкупен степен на ефикасност со кој се користат факторите на производство – капиталот и работната сила.

Бокс 3.2. Пресметка на вкупната факторска продуктивност

Пресметката на вкупната факторска продуктивност се базира на неокласичната функција на производството, според која:

$$Y = A * f(K, L)$$

Каде, Y е реалниот БДП, K е капиталот, а L работната сила. A се нарекува вкупна факторска продуктивност и претставува резидуал, односно вкупна ефикасност со која се користат K и L . Резидуалот е воведен во 50-тите години од страна на економистот Роберт Солоу и често се нарекува и Солоу резидуал.

Спецификацијата на функцијата на производството што се користи за пресметка на вкупната факторска продуктивност е Cobb-Douglas-овата равенка:

$$Y = A * K^{\alpha} L^{1-\alpha}$$

каде α е делот од доходот што доаѓа од капиталот и добива вредност помеѓу 0 и 1. Со диференцирање од двете страни, се добива:

$$dY/Y = dA/A + \alpha * dK/K + (1 - \alpha) * dL/L$$

каде d стои за стапките на раст на вклучените варијабли. Ако одовде се изрази членот за факторската продуктивност, ќе се добие:

$$dA/A = dY/Y - \alpha * dK/K - (1 - \alpha) * dL/L$$

Со инпутирање на податоците за варијаблиите од десната страна и со пресметка на α врз основа на податоци за доходот од факторите за производство, се доаѓа до податокот за вкупната факторска продуктивност.

*Robert Barro and Xavier Sala-i-Martin (2001) Economic Growth. Cambridge MIT Press

За пресметка на вкупната факторска продуктивност во РМ, замени се предвид капиталниот сток амортизиран со претпоставена пондерирана стапка на амортизација од 10%, и бројот на вработени. При пресметката користена е претпоставка дека делот од доходот од капитал е 0,4, а остатокот е дел од доходот од труд. Вкупната факторска продуктивност во РМ е следна (види График 3.8.):

Од График 3.8. може да се забележи дека во 2006 година, вкупната факторска продуктивност е негативна и изнесува -1,25%. Оттука, и учеството на вкупната факторска продуктивност во вкупниот раст на економијата е негативно и изнесува -40%. Тоа сугерира на неефикасно искористување, како на трудот, така и на фиксните

средства во 2006. На оваа бројка треба да се пријде со претпазливост заради можната потценетост на капиталниот сток во Република Македонија, како и заради значајниот удел на вработеноста во неформалниот сектор, кои се исклучени од пресметката на ВФП.

Ако се погледне кумулативно за периодот 1997–2006, тогаш придонесот и учеството на факторите на производство и на вкупната факторска продуктивност во растот е следен (Табела 3.1.):

Од табелата може да се заклучи дека, на подолг рок (10–годишен просек), придонесот на вкупната факторска продуктивност во растот е околу 45%, што е значаен индикатор за ефикасноста во користењето на трудот и капиталот. Значајно е и учеството на капиталот, што претставува добра апроксимација за уделот на физичкиот капитал во БДП растот во развиените и во земјите во развој. За споредба, во следната табела претставени се просеците за три групи земји:

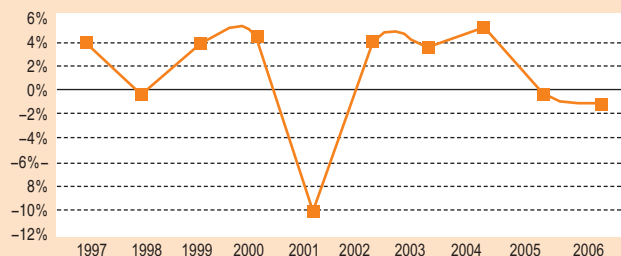
Иако во 2006 година, вкупната факторска продуктивност е негативна, се очекува во следниот период оваа бројка да се подобрува и забрзано да апроксимира кон просечната. Ваквата констатација се базира на фактот дека очекуваниот пораст на СДИ во следниот период ќе има силно влијание врз вкупната факторска продуктивност, како резултат на подобро корпоративно управување, стандардизација, поефикасно искористување на работната сила и тн.

3.4. Секторска продуктивност на трудот

Ефикасноста на работната сила во производство се мери преку продуктивноста на работната сила, дефинирана како производство по единица час. Во практика, продуктивноста се пресметува како сооднос помеѓу бруто домашниот производ и бројот на вработени лица, или пак, како сооднос помеѓу бруто домашниот производ и вкупниот број работни часови во годината. Оваа анализа го користи првиот метод.

Гледано по сектори, повисоко ниво на продуктивноста во 2006 година е забележано во земјоделството, индустријата, трговијата и транспортот и комуникациите.

График 3.8. Вкупна факторска продуктивност (1997 – 2006)

Извор: Пресметка на Министерството за финансии

Табела 3.1. Придонес и учество на факторите и факторската продуктивност во растот во РМ (1997 – 2006)

БДП раст	Капитал	Труд	ВФП
2,4%	0,9%	0,4%	1,1%
	(37,7%)	(17,8%)	(44,5%)

Извор: Пресметка на Министерството за финансии

Табела 3.2. Придонес и учество на факторите и факторската продуктивност во растот во три групи земји

	БДП раст	Капитал	Труд	ВФП
Развиени земји (1960–1990)	3,9%	2,1%	0,5%	1,3%
		(54%)	(13%)	(33%)
Латино–Американски земји (1940–1980)	4,9%	2,4%	1,3%	1,2%
		(48%)	(28%)	(24%)
Земји од Источна Азија (1966–1990)	8,8%	4,4%	3,2%	1,2%
		(50%)	(36%)	(14%)

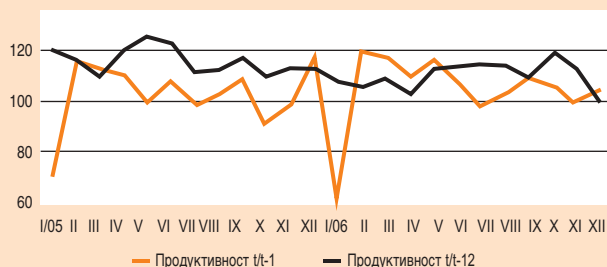
Извор: Barro and Sala-i-Martin, табела 10.8., стр. 380–381

Табела 3.3. Продуктивност по сектори

	2005	2006
Земјоделство, лов и шумарство	82,8	94,6
Индустрија	100,2	102,6
Градежништво	98,9	83,5
Трговија	101,4	108,3
Хотели и ресторани	93,0	72,8
Транспорт и комуникација	100,3	116,0
Финансиско посредување	99,5	96,3
Јавна администрација	106,8	96,6

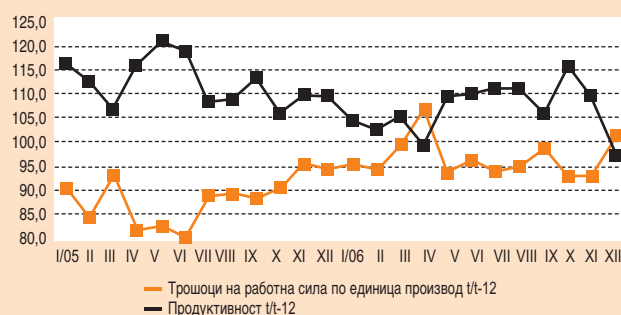
Извор: Министерство за финансии

График 3.9. Движење на продуктивноста во индустријата

Извор: Пресметка на Министерството за финансии

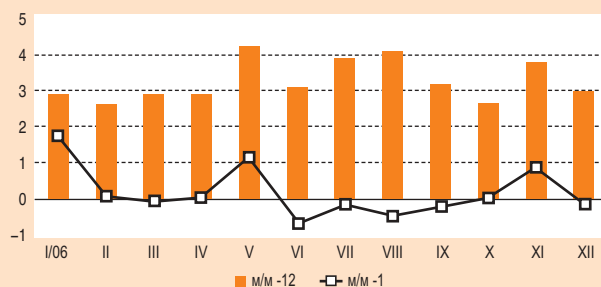
График 3.10. Движење на продуктивноста и трошоците за работна сила по единица производ

Извор: Министерство за финансии

лување на бројот на работници или намалување на бруто платите⁵, со што трошоците на производителите за работна сила би останале на исто ниво.

График 3.11. Трошоци на живот

Извор: Државен завод за статистика

Имајќи предвид дека странските инвестиции во Република Македонија главно се сконцентрирани во транспортот и комуникациите, токму во овој сектор имаме повисоко ниво на продуктивност.

Во секторот индустрија е забележано позитивно движење на продуктивноста кое се должи на порастот на бруто домашниот производ, при истовремено мало зголемување на бројот на вработените лица. Во секторот преработувачка индустрија е забележано високо ниво на продуктивност (4,8%), но пониско од претходната година.

Анализата на податоците на движењето на продуктивноста и трошоците на работна сила по единица производ (График 3.10.) во текот на 2005 и 2006 година упатува на една карактеристична појава на нашата економија.

Имено, сериите на податоци за овие две години покажуваат дека движењето на продуктивноста и трошоците за работна сила по единица производ во спротивна насока е редовна појава во македонската економија (со исклучок на некои месеци). Ова значи дека падот на продуктивноста на работниците не е проследен со пад на трошоците на производителите за работна сила. Според економската теорија, падот на продуктивноста треба да резултира во нама-

3.5. Инфлација

Инфлацијата, мерена преку трошоците на живот во просек изнесуваше 3,2% на годишно ниво, што говори за одредено раздвижување на економската активност (во 2005 година инфлацијата изнесуваше 0,5%).

Движењето на индексот на трошоците на животот во 2006 година, беше различен по одделни групи на потрошувачка. Пораст беше забележан во групите: тутун и пијалаци (17,8%), култура и ризик (6,4%), исхрана (2,2%), домување и хигиена и здравје (2,0%), сообраќајни средства и услуги (1,8%) и облека и обувки (0,2%).

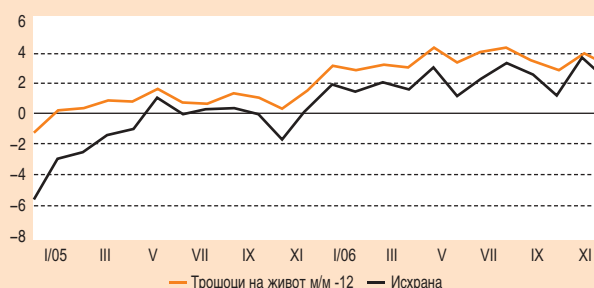
5) Бруто платите се користат како индикатор за трошоците за работна сила.

Стапката на инфлација забележа пораст, при што најголемо влијание врз порастот на ценовното ниво во 2006 година имаше порастот на цената на тутунските производи, како резултат на пораст на акцизите во јануари 2006, како и порастот на цената на електрична енергија во септември 2006.

Цените на мало во 2006 година остварија просечен пораст од 3,9%, главно под влијание на зголемените цени на непрехранбените индустриски производи (5,5%), земјоделските производи (4,8%), индустриските производи (3,9%), услугите (3,7%) и стоките (4,0%).

Цените на производителите на индустриски производи во 2006 година остварија просечен пораст 4,5%. Зголемување на производните цени е забележано кај петнаесет од вкупно дваесет и две индустриски гранки. Главни носители на зголемиениот индекс на преработувачката индустрија, се повисоките цени на производителите од тутунската индустрија (21,6%) и од нафтената индустрија (16,7%), производи на метални производи во метало-преработувачката фаза, освен машини и уреди (8,7%) и производство на електрични машини и апарати (7,6%).

График 3.12. Трошоци на живот и исхрана

Извор: Државен завод за статистика

3.6. Политика на плати

Политиката на плати, во координација со фискалната и монетарната политика, во 2006 година, беше во функција на одржување на макроекономската стабилност на земјата. Притоа, и во 2006 година продолжи да важи Законот за исплата на платите во РМ, со кој се лимитира порастот на платите во државните институции. Во приватниот сектор, платите се исплатуваат согласно со материјалните можности на економските субјекти и остварената продуктивност на трудот, во услови на непостоење на минимална плата.

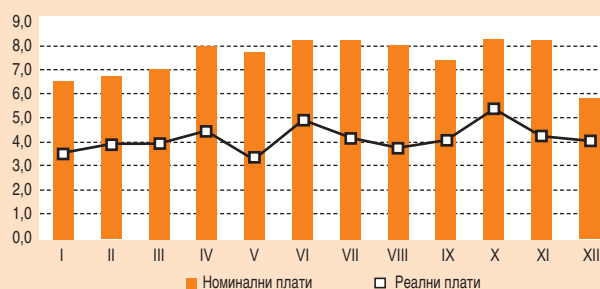
Според Државниот завод за статистика, во текот на 2006 година, просечната исплатена нето-плата по вработен изнесуваше 13.517 денари (околу 200 евра), што во однос на 2005 година претставува номинален пораст од 7,3% и реален пораст (согласно инфлаторните движења) од 4,0 % (види График 3.13).

По одделни сектори, најголем раст на платите беше остварен во индустријата (9,9%), потоа во услугите (3,4%) и земјоделството (2,2%).

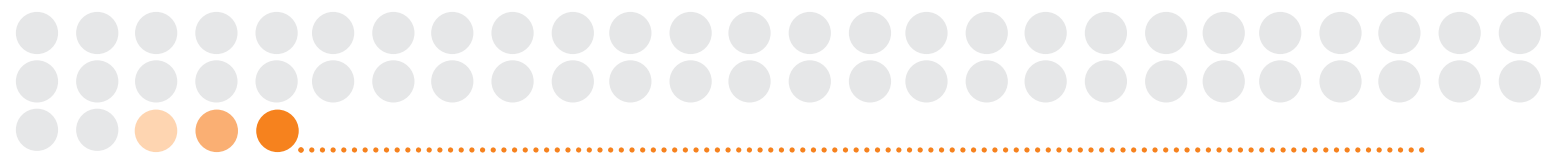
Притоа, во 2006 година беше спроведен процесот на декомпресија на платите на државните службеници, и беа зголемени платите во образованието и здравството, што придонесе кон пораст на платите во секторот услуги.

Во рамки на дејностите, највисока просечна плата во ова година е регистрирана во секторот финансиско посредување (26.575 денари или 92% над просекот), а најниска во секторот градежништво (9.912 денари или 27% под просекот).

График 3.13. Стапки на раст на номинални и реални плати

Извор: Државен завод за статистика

4. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

4.1. Платен биланс

4.1.1. Тековна сметка

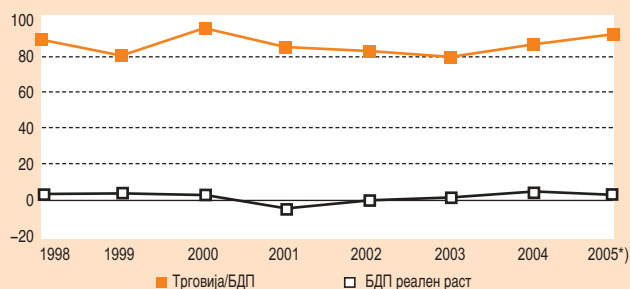
Индикаторите за состојбата на економските односи со странство во 2006 година укажуваат на продолжување на тенденцијата на подобрување на надворешната позиција на државата, што се согледува, пред се, во повисоките извозните резултати кај повеќето носечки сектори, а врз основа на висок увоз на инвестициони добра. Во овој контекст, остварениот релативно висок дефицит од трговскиот биланс не резултираше и со висок дефицит на тековната сметка, пред се заради релативно високите износи на трансферните приливи (приватни и официјални). Така, според прелиминарните податоци за остварувањата на Платниот биланс, дефицитот на тековната сметка (на фоб основа) во 2006 година е намален за 57,8 милиони долари и изнесува само 23,7 милиони долари, што претставува историски најниска остварена вредност. Согласно ова и учеството на салдото на тековната сметка во вредноста на БДП е намалено и изнесува помалку од 0,4%, што е за околу 1 процентен поен помалку од лани.

Надворешно-трговската размена во 2006 година во Република Македонија се остваруваше под силно влијание на случувањата во светската економија. Имено, на меѓународните девизни пазари продолжи понатамошната депресијација на американскиот долар (така, доларот во однос на денарот депресираше за 10,4% во период 31.12.2005–31.12.2006). Истовремено, цената на суровата нафта на светската берза забележа висок пораст (20,14% просечно годишно), а берзанските цени на едни од најважните македонски извозни производи–метали–те (никел, бакар, олово, цинк) забележаа висок пораст. Намалување на берзанската цена забележаа јагнешкото месо и ладно и топло валаните челични лимови.

Истовремено, продолжи и процесот на понатамош–на либерализација преку создавање зона на слободна трговија во регионот. Во таа насока, склучени се: Привремен договор за слободна трговија меѓу Република Македонија и УНМИК–Косово со примена од 03.02.2006 година, Договор за слободна трговија меѓу Република Македонија и Србија и Црна Гора со примена од 01.06.2006 година, Договор за пристапување на Република Македонија кон Централно–европскиот договор за слободна трговија со примена од 24.08.2006 година.

Незаситливата потреба за увозни добра на македонската економија (увоз на сировини и репроматеријали за производство, како и стоки за широка потрошувачка) и подобрената конкурентност на домашните производи на одредени странски пазари, ја зголеми улогата на надворешната трговија во вкупната економија. Индексот на економска отвореност покажува тенденција на зголемување и се приближува кон тие на останатите земји во регионот.

График 4.1. Стапка на трговска отвореност и реален БДП

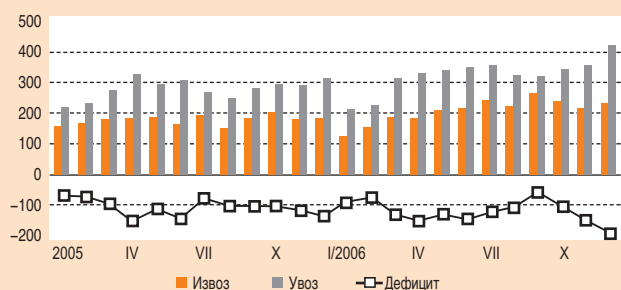

* Претходни податоци
Извор: Државен завод за статистика

Во вакви услови, во 2006 година, за производство на 1 долар од БДП на македонската економија и беше потребно да увезе 61 цент, а да извезе 39 центи. Овој сооднос во 2005 година изнесуваше 54, односно 35 центи, соодветно.

Извоз на стоки. Според претходните податоци за 2006 година македонската економија извезува околу 38% од Бруто домашниот производ (за споредба: извозот на пр. во Унгарија, Чешката Република и Словачка веќе неколку години изнесува над 50% од БДП). Остварениот извоз per capita на РМ во 2006 изнесува 1.187 долари, што претставува зголемување за 180 долари по жител или 17,8% во однос на 2005 година⁶.

График 4.2. Извоз и увоз на стоки и остварен трговски дефицит (милиони долари)

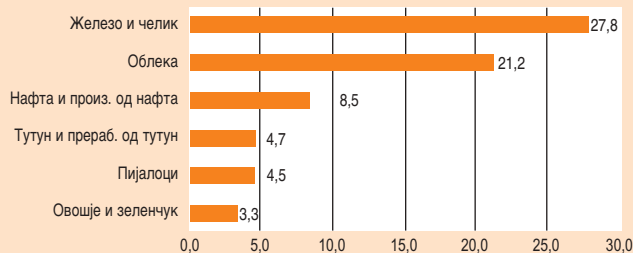

Извор: Државен завод за статистика

курсот на доларот спрема еврото и домашната валута во 2006 година. Ова дотолку повеќе што во валутната структура на стоковната размена со странство еврото учествува со три четвртини, а доларот со една четвртина.

Анализата на извозот според економска намена на производите укажува на зголемување на делот производи за репродукција за 25,5% во однос на 2005 година, како и нивно структурно зголемување во вкупниот извоз на стоки за 3,7 процентни поени, пред се заради повисокиот извоз на сировини и полупроизводи од дејноста про-

График 4.3. Извоз на поважни производи по СМТК (2006, структура во %)

Извор: Државен завод за статистика

Регионалната ориентација на стоковната размена во 2006 година ја продолжува тенденцијата на зголемување на извозот на стоки во Европската унија. Така, регистрирано е натамошно зголемување на извозот во оваа интеграција за 22,4%.

Извозот на стоки во 2006 во однос на 2005 година, во доларска вредност, забележа значајно зголемување од 17,6% и изнесува 2.401 милион долари. Овој пораст главно е резултат на успешното рестартирање на неколку поранешни загубари, по нивната продажба на странски инвеститори; зголемување на обемот на производството наменето за извоз; понатамошното проширување на преференцијалниот статус на нашите производи на странски пазари; и секако поволните цени на металите на светските берзи. При оценување на извозните резултати треба да се има превид дека дел од порастот на стоковниот извоз ја одразува годишната стапка на депресијација на

изводство на основни метали. Кај стоките за широка потрошувачка, релативно висок пораст оствари извозот на пијалаци и тутун (34%) и извозот на храна (14,4%).

Придонес кон растот на вкупниот стоковен извоз во 2006 година даде и силниот пораст на вредноста на извозот на нафта и нафтени деривати (28,5%), што сочинува околу 13% од вкупниот пораст на стоковниот извоз. Доколку се земе предвид дека количината на извезената нафта е зголемена за 8,9%, се констатира дека поголемиот дел од остварената вредност од извозот на нафта се должи на зголемената цена на нафтата на светскиот пазар.

6) За споредба: Република Србија за 2006 оствари 857 долари извоз per capita

Гледано по земји, и понатаму извозот во најголем дел е концентриран во само четири земји, Србија и Црна Гора, Германија, Грција и Италија, со учество од 63,7% во вкупниот извоз на државата. Највисок пораст на извозот е остварен во Бугарија (71%), Хрватска (53%), Италија (40%), Србија и Црна Гора (21%) и тн.

Носечки извозни производи според Стандардната меѓународна трговска класификација (СМТК) и во 2006 година се: железо и челик, облека, нафта и производи од нафта, тутун и преработки од тутун, овошје и зеленчук, пијалаци и метална руда и метални отпадоци. Овие седум групи производи сочинуваат 73% од вкупниот извоз на државата.

Согледувањата за концентрацијата на извозот на стоки укажува на тоа дека Република Македонија е меѓу првите земји во регионот според големината на Hirschmann-овиот индекс. Во основа, зголемувањето на Hirschmann-овиот индекс настанува како резултат од подобрувањето на трговијата или преку модернизација или извоз на технолошко-интензивни производи. Но, во македонската економија се уште станува збор за производи во кои е вклучена или додадена во голем обем ниско-квалификувана работна сила, што ја прави комплексна оценката на Hirschmann-овиот индекс: облеката, железото и челикот сеуште сочинуваат повеќе од половина од вкупниот македонски извоз.

Бокс 4.1. Hirschmann-ов индекс на концентрација на извозот

Hirschmann-овиот индекс на концентрација се пресметува како: $H_i = \sum x_i / X$, каде i е број на групите производи, x_i е извозот од i , а X го претставува вкупниот извоз на земјата. Овој индекс варира меѓу 0 и 1 (или 0% и 100%), како нормални вредности. Согласно UNCTAD, просечниот индекс на земјите во транзиција е околу 0,16, а над 0,17 треба да биде индексот на развиените земји. Значајно помалите вредности индицираат помала концентрација (поголем број на производи придонесуваат со мало учество во структурата на вкупната трговија), додека значајно поголемите вредности индицираат поголема концентрација (неколку производи придонесуваат со големо учество во вкупната трговија).

Овој показател има висок степен на корелација и со показателот за збирното учество на десетте водечки групи на производи во вкупниот извоз. Тоа ни покажува дали и колку Македонија ги искористува компаративните предности. Доколку се согледа рангирањето на овие производи на листата на светскиот извоз, тогаш се констатира коњунктурност на нашите производи.

Во 2006 година извезените стоки од првите 10 производни групи според СМТК изнесуваат околу 1.943 милиони долари, што изнесува околу 81% од вкупниот извоз на државата, или спротивно на ова, 19% од вкупниот извоз се наоѓа во 56 производни групи.

Малите и непостојани извозни количини без стандардизиран квалитет се сеуште карактеристика на извозот, што ги прави македонските извозници маргинални партнери. Дополнително негативно влијание врз македонскиот извоз има и неорганизираниот настап на македонските надворешно-трговски претпријатија на странските пазари. Ниското ниво на извозот е секако последица и на неповолната индустриска структура, во која сеуште доминираат капацитети со ниски фази на преработка, техничко-технолошка застареност, недоволна искористеност,

Табела 4.1. Вредност на извозот и Hirschmann-ов коефициент на концентрација на извозот

	2002	2003	2004	2005	2006
Извоз (милиони долари)	1.112	1.359	1.672	2.041	2.401
Hirschmann-ов индекс	0,1274	0,1391	0,1554	0,1438	0,1397

Извор: Државен завод за статистика
Пресметка: Министерство за финансии

Табела 4.2. Извоз на првите десет водечки производи по СМТК

Ранг	СМТК	назив_отсек	Кг	Долари	Вредносно
учество %					
1	67	Железо и челик	888.817.932	668.284.253	27,8
2	84	Облека	22.070.846	508.515.335	21,2
3	33	Нафта и произ. од нафта	332.362.492	203.626.221	8,5
4	12	Тутун и прер. од тутун	31.617.804	111.695.766	4,7
5	05	Овошје и зеленчук	304.169.512	109.058.903	4,5
6	11	Пијалоти	155.778.385	80.254.457	3,3
7	28	Метална руда и мет. отпад.	177.507.631	75.624.088	3,2
8	66	Изработки од неметални минерали	611.498.425	70.027.522	2,9
9	77	Електрични машини и делови – неспомнати	19.319.368	59.076.465	2,5
10	85	Обувки	2.310.640	56.718.817	2,4
Вкупно поважни производи			2.545.453.033	1.942.881.826	80,9
Вкупен извоз на РМ			3.085.308.133	2.400.714.689	100,0

Извор: Државен завод за статистика

висока увозна и енергетска зависност, ниска профитабилност, а со тоа и ниска конкурентност на стоки-те за извоз.

Увоз на стоки. Во 2006 година вредноста на вкупно увезените стоки изнесува 3.762,7 милиони долари, односно за 534,7 милиони долари или 16,6% повеќе во однос на 2005 година. Порастот на увозот се должи, пред се, на: нафта и производи од нафта (за 135 мил. долари повеќе, или 27,4%), железо и челик (83,4 мил. долари или околу 29%), друмски возила (кои по падот во 2005 од околу 14% во 2006 повторно бележат зголемување од 45 мил. долари или 28,4%), специјални машини за индустријата (25 мил. долари или 41%), метална руда и метални отпадаци 23,6 мил. долари или 48,4%) итн.

Една од причините за поголемиот износ на увозот во 2006 е секако зголемената цена на суровата нафта на Светската берза за 20,14% (просечно

годишно). Така, од податоците за увезената нафта може да се пресмета дека увозот на вкупната количина во 2006 година (од 1.324 илјади тони) би чинела околу 97,4 милиони долари помалку од реализираното, доколу цената на нафтата би останала на истото ниво од 2005 година.

Табела 4.3. Увоз на нафта и производи од нафта

	2003	2004	2005	2006	Салдо 2006-2005	Стапки
Килограми	1.166.870.592	1.112.268.032	1.229.815.330	1.323.936.752	94.121.421	7,7
Долари	258.972.299	316.296.568	492.046.572	627.078.060	135.031.488	27,4
Денари	14.062.998.647	14.618.227.088	24.253.910.410	30.592.253.986	6.338.343.576	26,1
МКД/УСД	54,3031	49,4105	49,2919	48,7854		

Извор: Државен завод за статистика

Пресметка: Министерство за финансии

Анализирано по дејности, најголемо учество во увозот имаат стоките од дејноста производство на енергетски сировини (15,6%), потоа следуваат производство на основни метали (12,5%), производство на прехранбени производи и пијалаци (9,9%), производство на текстилни ткаенини (9,1%), производство на хемикалии и хемиски производи (8,9%) итн.

Гледано по региони, најголем увоз е забележан од развиените земји, а во тие рамки од земјите членки на ЕУ околу 44% од вкупниот увоз во РМ.

Салдо на трговската размена. И покрај зголемувањето на квантитетот на трговијата во последниве неколку години, тоа не и помогна на Македонија да го намали гапот во размената. Така, согласно движењата на извозот и увозот на стоки, во 2006 година трговскиот дефицит во размената со странство изразен во доларска вредност изнесува 1.362 милиони долари (на цифр основа), што претставува 21,7% од БДП. Порастот на дефицитот во 2006 во однос на 2005 година изнесува 175,3 милиони долари, од кои 51% се должи на пораст на дефицитот во трговијата со нафта и нафтени деривати.

И понатаму продолжува тенденцијата на остварување негативно салдо од договорите за слободна трговија со одделни земји. Дефицитот со само пет земји: Бугарија (143,8 мил. долари), Словенија (103,1 мил. долари), Романија (88 мил. долари), Украина (62,8 мил. долари) и Турција (33,6 мил. долари), претставува околу 32% од трговскиот дефицит остварен во размената на Република Македонија во 2006 година (види График 4.5).

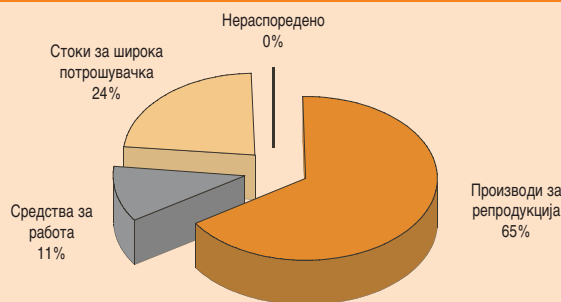
Дефицитот во размената со земјите членки на ЕУ изнесува 324 милиони долари, што претставува скоро 25% од вкупниот трговски дефицит на земјата, а истиот со земјите членки на ЕФТА е 51,3 милиони долари, со учество од 3,8%.

Услуги. По петгодишното негативно салдо на услугите, во 2006 година поголемиот остварен прилив од претходната година (од околу 130 милиони долари) во однос на помалата позитивна промена по основ на одлив на средства за извршени услуги (70,6 милиони долари), овозможи остварување на позитивно салдо од 25,2 милиони долари. Ова се должи, пред се, на високиот прилив по основ на транспорт (40,8% годишен пораст) и приливот по основ на остварени патувања-туризам (54% пораст во однос на 2005 година). Кај останатите услуги, релативно благо намалување (од 7 милиони долари) се забележува кај приливот од инвестициски работи.

Доход. Салдото на остварениот доход е подобро во однос на лани и е во минимален дефицит од само 3 милиони долари. Се забележува намалување на одливот на средства по основ на префрлување на остварениот профит на странските инвеститори за 45 милиони долари (или за 54,7%), а истовремено зголемен е приливот по основ на надомест за вработени за 11,6 милиони долари или 20,3%.

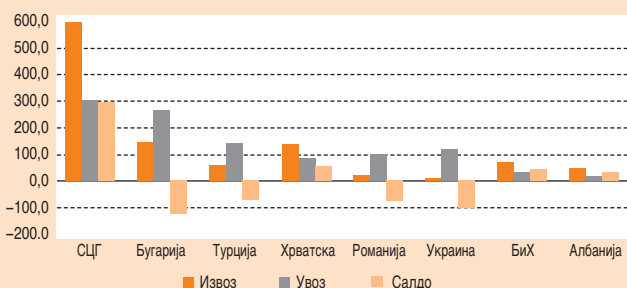
И покрај тоа што салдото на каматите не покажува некои позначајни промени, треба да се спомене годишниот пораст на наплатената камата од околу 24 милиони долари, од кој по основ на официјалните резерви во износ од 17,7 милиони долари. Вкупниот износ на каматата по официјалните резерви изнесува 37,2 милиони долари и во однос на лани е зголемен речиси двојно. Истовремено, платената камата по основ на користени кредити е зголемена за 22,3 милиони долари, од која 91,7% е по основ на камата на среднорочен и долгорочен капитал.

График 4.4. Структура на увозот по економска намена во 2006 година

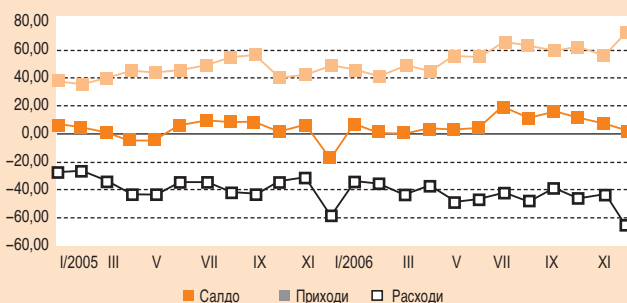
Извор: Државен завод за статистика

График 4.5. Надворешно-трговска размена со земји со кои се реализираат договори за слободна трговија

Извор: Државен завод за статистика

График 4.6. Приходи, расходи и салдо од услуги (во милиони долари)

Извор: Државен завод за статистика

Трансфери. Позитивни промени во Платниот биланс се забележуваат и кај салдото на меѓународната помош во стока и пари, кое во 2006 година е зголемено за 174,6 милиони долари, или 16,3% во однос на 2005 година. И покрај тоа што се предвидувае благо опаѓање на салдото на официјалните трансфери, сепак, тоа забележа позитивен пораст од 12,7%. Притоа, приливот во стока е зголемен за 11 милиони долари, а приливот во пари е намален за 1,5 милиони долари.

Високо зголемување од 165,2 милиони долари (16,5%) остварија приватните трансфери, нето, пред се како резултат на зголемениот прилив по основ на откупена ефективна за 151 милион долари (или 18,3%), како и зголемениот прилив по основ на дознаки за 28,3 милиони долари (или 16,7%). Во делот на останати трансфери, зголемен е и приливот по основ на ренти, пензии и инвалиднини за 8,4 милиони долари, или околу 12%.

4.1.2. Капитално-финансиска сметка

Реализираниот обем на трансакции во капитално-финансиската сметка на платниот биланс во 2006 година, како и претходните години, речиси во целост потекнува од финансиската сметка.

Најзначајна ставка во финансиската сметка на платниот биланс е ставката за странски директни инвестиции (СДИ), која во 2006 година изнесува 350 милиони долари (види График 4.7.) и е најголема забележана сума на СДИ во РМ по 2001, година кога беше приватизирана компанијата Македонски Телекомуникации. Всушност, во целиот транзициски период, СДИ во РМ се поврзани со приватизацијата на поголеми (и поуспешни) претпријатија во државна

сопственост. Така, и во 2006 година, вака високиот износ на СДИ се должи на приватизацијата на ЕСМ Дистрибуција, иако еден значаен дел доаѓа и од првата позначајна гринфилд инвестиција во РМ, таа на Џонсон Контролс.

Позитивни трендови се бележат и кај портфолио инвестициите, кои во 2005 и 2006 година забележуваат значително високи износи, особено ако се има предвид нивното тривијално ниво во претходните години кое не надминувае 15 милиони долари. Ваквата појава на зголемување на портфолио инвестициите е исто така значајна и од аспект на раздвигување на пазарот на капитал во РМ, кој сеуште е во својата рана фаза на развој. Вредно е да се напомене и дека, во 2006 година, во структурата на портфолио инвестициите во РМ доминираат сопственичките инструменти на сметка на должничките инструменти.

Ставката други инвестиции во 2006 година има негативно салдо од околу 43 милиони долари. Движењата на трговските кредити, заемите и валутите и депозитите како составни делови на оваа ставка се претставени на Графикот 4.8.

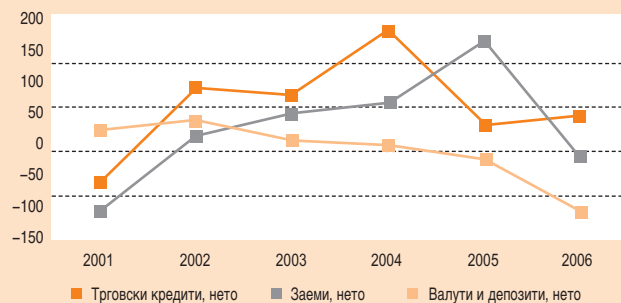
Во 2006 година, трговските кредити (нето) изнесуваа 41 милион долари, што се должи на кредити примени од увоз од околу 98 милиони долари и кредити одобрени при извоз од околу 59 милиони

График 4.7. Странски директни инвестиции и портфолио инвестиции во РМ (милиони долари)

Извор: Народна банка на РМ

График 4.8. Други инвестиции во РМ (милиони долари)

Извор: Народна банка на РМ

долари. За разлика од трговските кредити, заемите (нето) по неколку години позитивен износ, во 2006 година се негативни. Тоа, главно, укажува на зголемената отплата на заеми од странските кредитори, при што одливот го надминува приливот, главно на среднорочни и долгорочни заеми.

Најмногу користени заеми доаѓаат од комерцијалните кредитори, при што нема ново задолжување кон Лондонскиот клуб во 2006. Во групата на мултилатерални кредитори, кон кои во 2006 година задолжувањето е во износ од 73 милиони долари, најголемо задолжување е остварено кон ЕБОР и ЕИБ, а најмногу средства по основ на отплата на заеми повлекле МБОР, ЕИБ и ММФ.

Валутите и депозитите имаат значителен негативен износ, што сугерира значаен одлив на средства во 2006 година. Ако подетално се анализира структурата, над 80% од одливот на валути и депозити потекнува од секторот население, а преостанатиот дел од секторот на банките и на Централната банка.

4.1.3. Девизни резерви

Во услови на де-факто фиксен режим на девизниот курс, девизните резерви претставуваат прва линија на одбрана на таргетираното ниво на девизниот курс. Од тој аспект, во платниот биланс, девизните резерви ја покриваат разликата помеѓу тековната и капиталната сметка и се прикажани како тек на намалување или зголемување во конкретната година.

Во 2006 година, НБРМ изврши нето откуп на девизи на девизниот пазар во износ од 376 милиони долари, со што го зголеми нивото на девизните резерви за соодветниот износ. Гледано кумулативно, бруто девизните резерви во Република Македонија бележат континуиран пораст и во 2006 година изнесуваат 1.866 милиони долари. Оваа бројка кореспондира со 5,5 месечна покриеност на увозот во РМ, што претставува рекордна бројка на покриеност на месечниот увоз со девизните резерви од осамостојувањето на РМ. Треба да се напомене дека во 2006 година, значаен дел од порастот на девизните резерви се должи на продажбата на ЕЦМ Дистрибуција на странски стратегиски партнер.

Во 2006 година, иако релативно ниска, ставката пропусти и грешки има позитивен знак и изнесува околу 10 милиони долари. Тоа сугерира, пред се, на неидентификуван прилив на девизни средства во 2006 година, кои се претпоставува дека во најголем дел потекнуваат од приватните трансфери што се дел на тековната сметка, а остануваат нерегистрирани.

4.2. Надворешен долг

Вкупниот надворешен долг на Република Македонија по користени краткорочни и долгорочни кредити на крајот на 2006 година изнесуваше 2.434 милиони долари. Од аспект на рочноста, доминираат долгорочните кредити со 96,1%. Долгорочната компонента на надворешниот долг на Република Македонија (користени долгорочни кредити и заеми) изнесуваше 2.315 милиони долари, што во споредба со 2005 година претставува пораст од 147 милиони долари. Порастот на надворешниот долг во најголем дел произлегува од остварените позитивни курсни разлики, како резултат на депресијацијата на САД доларот во однос на еврото и другите валути.

График 4.9. Девизни резерви на РМ и месечна покриеност на увозот

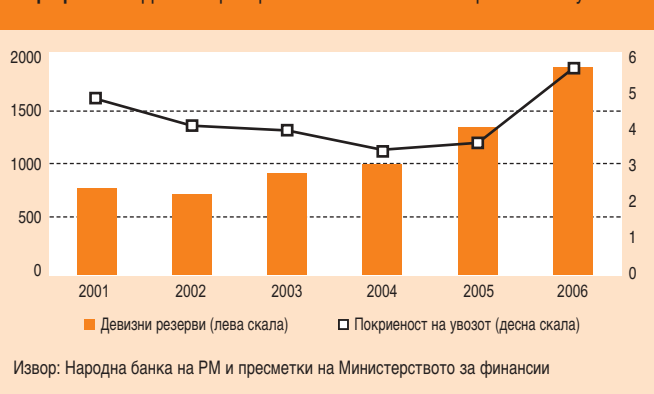
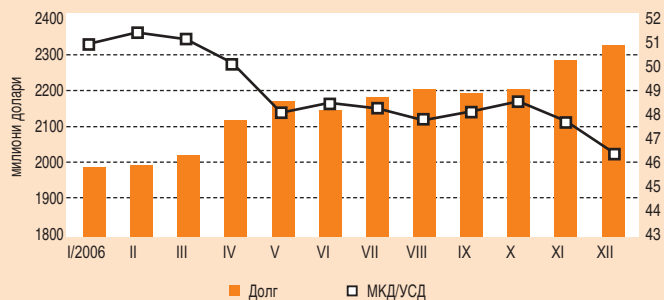
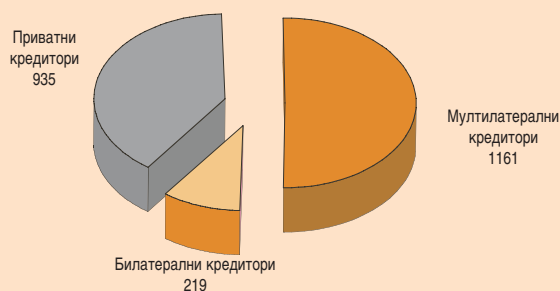

График 4.10. Надворешен долг и девизен курс МКД/УСД

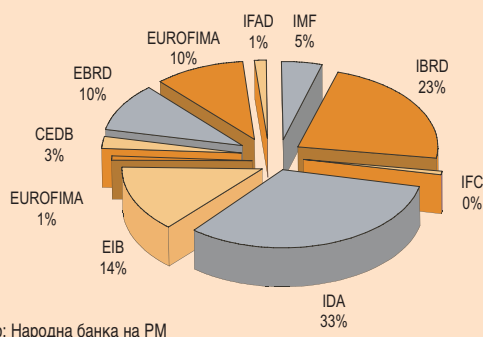
Извор: Народна банка на РМ

График 4.11. Структура на долгот според кредитори (милиони долари)

Извор: Народна банка на РМ

График 4.12. Структура на долгот кон мултилатералните кредитори

Извор: Народна банка на РМ

Од аспект на должници надворешниот долг на јавниот сектор изнесува 1.614,4 милиони долари и во споредба со 2005 година е намален за 92 милиони долари. Во рамките на долгот во јавниот сектор, намалување во однос на 2005 година е забележано кај долгот на Централната Влада и Централната банка, а зголемување кај јавните фондови и јавните претпријатија.

Структурата на долгот по кредитори е речиси непроменета во однос на 2005 година. Така, и понатаму, повеќе од половина отпаѓа на мултилатералните кредитори (50,2%), додека билатералните кредитори учествуваат со 9,5%, а приватните кредитори со 40,4%.

Кај мултилатералните кредитори, најголеми поединечни доверители се Меѓународната агенција за развој (чиј кредити се со исклучително концесионални услови) и Меѓународната банка за обнова и развој (МБОР). На овие две меѓународни институции отпаѓа 28% од вкупниот надворешен долг на Република Македонија. Во рамките на приватните кредитори, 21,1% отпаѓа на долгот по основ на еврообврзниците, а остатокот кон приватни банки, финансиски институции и претпријатија.

Од аспект на валутната структура на долгот која се однесува само на главницата на долгот, најзастапена валута е еврото со учество од околу 43%, потоа следи САД доларот со околу 30% и специјалните права на влечење со 24%, а останатите валути имаат безначајно учество.

Во структурата на надворешниот јавен долг по должници, 80,3% отпаѓа на обврски на Централна Влада, а остатокот на јавните претпријатија (12,7%), Јавните фондови (3,5%) и Централната банка (3,5%).

Врз основа на веќе одобрени кредити, во 2006 година од странските кредитори се повлечени средства во износ од 350 милиони долари.

Кај мултилатералните кредитори најмногу средства беа повлечени од Европска инвестициона банка (ЕИБ) и Европска банка за обнова и развој (ЕБОР) во износ од 45 милиони долари.

Средствата од билатералните кредитори како кредитни линии во износ од 33 милиони долари во најголем дел се однесуваа за поддршка на мали и средни претпријатија.

Во 2006 година, од приватни банки, финансиски институции и нефинансиски приватен сектор беа повлечени 243,5 милиони долари, што во споредба со 2005 година претставува намалување за 28,5%.

Во 2006 година склучени се нови кредити и заеми во износ од 481 милион долари, од кои поголемиот дел беа под концесионални услови. Средствата на ново склучените кредити во најголем дел ќе се користат во наредните години. Новите склучени кредити во рамки на мултилатералните кредитори потекнуваат од Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) 79 милиони долари и од Меѓународната банка за обнова и развој (МБОР) 60 милиони долари. Нови кредити и заеми беа склучени и со билатерални кредитори во износ од 16,5 милиони долари и 312 милиони долари од приватни банки, финансиски институции и нефинансиски приватен сектор.

Сервисирање на обврските кон странските кредитори. Кај сервирањето на долгот продолжува трендот на постојано зголемување, при што сервирањето на обврските се остваруваше со предвидената динамика. Во 2006 година исплатени се обврски кон странските кредитори во износ од 481,5 милиони долари, од кои 403,8 милиони долари се однесуваат на платена главница на долгот, а 77,7 милиони долари на отплата на камата. Спрема мултилатералните кредитори отплатени се 76,2 милиони долари, од кои најголем дел спрема МБОР (21,1 милиони долари), кон ЕИБ (15,9 милиони долари) и кон ЕБОР (11,6 милиони долари).

Спрема билатералните кредитори се отплатени 39,3 милиони долари, а кон приватните кредитори во износ од 366 милиони долари, од кои 324 милиони долари главница. Во овие рамки целосно е отплатен долгот спрема Лондонскиот клуб на кредитори во износ од 227,5 милиони долари.

Имено, средствата од емитираната Еврообврзница на крајот на 2005 година се искористија за целосен откуп на долгот кон Лондонскиот клуб во 2006 година и делумно за зајакнување на девизните резерви. Со откупот на долгот кон Лондонскиот клуб на кредитори се постигнуваат повеќе позитивни ефекти, а особено подобрување на каматната структура на јавниот долг и реализирање на големи заштеди во Буџетот во наредните години, подобрување на профилот на должничкото портфолио, подобрување на рочноста на долгот и друго.

Степен на задолженост. Според меѓународните стандарди за рангирање на земјите според степенот на задолженост, Република Македонија се вбројува во групата на средно до умерено задолжени економии. Најрелевантен показател за тоа е учеството на вкупниот надворешен долг (долгорочен и краткорочен) во бруто домашниот производ (просек од последните три години), кој во 2006 година изнесува 37,2 %.

Во однос на другите критериуми, Република Македонија се вбројува во групата на ниско задолжени земји. Така, односот помеѓу надворешниот долг и извозот на стоки и услуги (просек од последните три години) изнесува 91,6%, односот помеѓу вкупното сервирање на долгот и извозот на стоки и услуги (просек од последните три години) 19,0%, а односот помеѓу отплатите на камата и извозот 0,3%. Според тоа, степенот на задолженост во Република Македонија се движи во толерантни рамки. Меѓутоа, при следење на задолженоста со индикаторите на извозот треба да се имаат во вид одделни специфичности на извозот на стоки и услуги. Имено, голем дел од извозот отпаѓа на извозот на доработките, при што реалната вредност на ефективниот девизен прилив е значително помала од извозот на стоки и услуги. Исто така, значаен дел од побарувањата се затвораат со компензациони работи. Доколку степенот на задолженост се пресметува само со ефективниот девизен прилив од извозот на стоки и услуги, тој би бил повисок.

График 4.13. Отплата на надворешен долг

Бокс 4.2. Степен на задолженост во РМ според неколку критериуми

	31.12.2004	31.12.2005*	31.12.2006
Вкупен надворешен долг/ БДП	36,8	44,2	37,2
Вкупен надворешен долг/ Извоз на стоки и услуги	107,1	97,5	91,6
Сервисирање на долг/ Извоз на стоки и услуги	14,1	15,7	19,0
Отплати на камата / Извоз на стоки и услуги	3,0	2,2	0,3

* Повисокиот степен на задолженост во 2005 година, произлегува од задолжувањето на јавниот сектор по основ на еврообврзниците на крајот на 2005 година, со кои средства веднаш потоа во јануари 2006 година во целост е откупен долгот кон Лондонскиот клуб.

Извор: Народна банка на Република Македонија

Стандардите за дефинирање на степенот на задолженост и врз основа на тоа класифицирање на земјата во одредена група на земји, се дефинирани на следниот начин:

- Вкупен надворешен долг спрема просек на бруто домашен производ во последните три години: висока задолженост над 50%; умерена задолженост значи 60% од граничната вредност (50%), но не и достигнување на критичното ниво, што значи интервалот меѓу 30-50%; и помала задолженост под 30%.

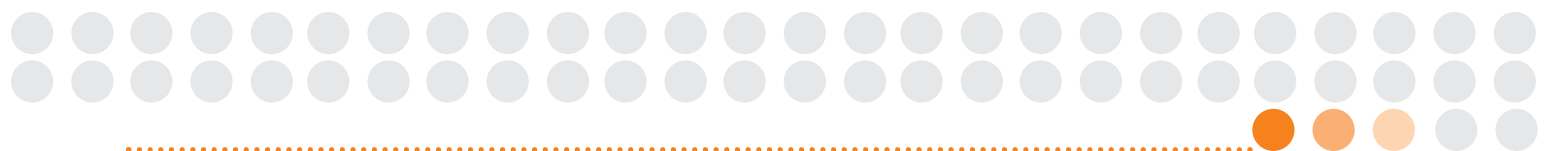
- Вкупен надворешен долг спрема просек на извозот на стоки и услуги од последните три години: висока задолженост над 275%; умерена задолженост значи 60% од граничната вредност (275%), но не и достигнување на критичното ниво, што значи во интервалот меѓу 165-275%; и помала задолженост под 165%.

- Сервисирање на долгот спрема просек на извоз на стоки и услуги од последните три години: висока задолженост над 30%; умерена задолженост значи 60% од граничната вредност (30%), но не и достигнување на критичното ниво, што значи во интервалот меѓу 18-30%; и помала задолженост под 18%.

- Отплата на камата спрема просек на извозот на стоки и услуги од последните три години: висока задолженост над 20%; умерена задолженост значи 60% од граничната вредност (20%), но не и достигнување на критичното ниво, што значи во интервалот меѓу 12-20%; и помала задолженост под 12%.

Според препораките на Светската банка, доколку три од четирите показатели влегуваат во даден интервал, земјата се класифицира во соодветната група на земји. Меѓутоа се напоменува дека приближувањето до критичното ниво, односно гранична вредност на одреден показател треба се толкува мошне внимателно, со оглед на фактот дека при премин од една во друга група на земји, треба да се има во предвид и движењето во изминатиот период, а не само во тековниот период.

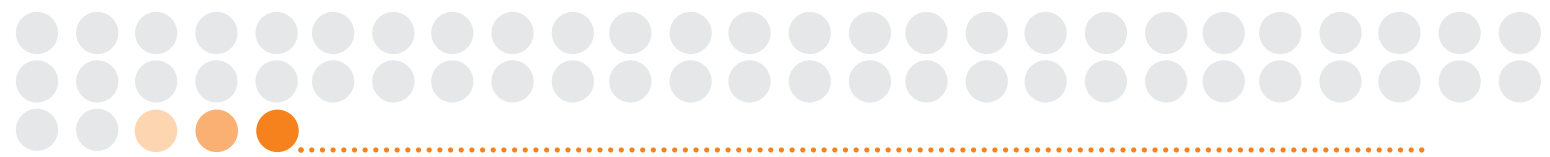
Степенот на задолженост во земјите од регионот на Југоисточна Европа во 2006 година изнесува околу 55% (како однос меѓу БДП и надворешен долг) и 104,5% како однос на долгот спрема извозот на стоки и услуги. Во овие рамки, степенот на задолженост во Хрватска изнесува 78% (БДП/долг), и 112% (долг/извоз на стоки и услуги), рефлектиран од порастот на задолжувањето на комерцијалните банки и намалувањето на вредноста на доларот. Во Србија и Црна Гора по репрограмирање на долгот во 2001 година и отпишување на долгот со Лондонскиот клуб на кредитори во 2004 година, долгот се редуцира на 63% од БДП, а долгот во однос на извозот на стоки и услуги е сеуште значително висок (244%). Во Бугарија учеството на надворешниот долг во БДП изнесува 67%, додека долгот во однос на извозот на стоки и услуги изнесува 112%. Романија според степенот

на задолженост кој изнесува 33%, како однос на долгот и БДП, а во однос на извозот на стоки и услуги 98%, спаѓа во категоријата на средно задолжени земји.

Краткорочниот долг на Република Македонија во 2006 година изнесува 118,8 милиони долари и во споредба со 2005 година е зголемен за 30 милиони долари. Краткорочниот долг претставува долг на приватниот сектор во економијата, односно долг на приватни банки и претпријатија, со оглед дека кај јавниот сектор нема краткорочни задолжувања.

Од аспект на структурата на краткорочниот долг по вид на кредити и натаму продолжува трендот на претежно краткорочно задолжување преку финансиски кредити, кои доминираат со 99,8%, додека учеството на комерцијалните кредити е незначително.

5. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

5.1. Приходи на Централниот буџет

Фискалната политика во 2006 година се остваруваше во рамки на реализирани расходи на Централниот буџет на Република Македонија во износ од 63.555 милиони денари, финансирани од приходи остварени во износ од 62.955 милиони денари. Детален преглед на Централниот буџет е даден во табела А1.

Вкупните приходи на Централниот буџет на Република Македонија во 2006 година во однос на претходната година се повисоки за 7,1%. Даночните приходи достигнаа ниво од 58.914 милиони денари, учествувајќи со 93,6% во вкупните буџетски приходи во 2006 година.

Како што може да се види од Графикот 5.2., во структурата на остварените даночни приходи, персоналниот данок на доход учествува со 14,7%, данокот на добивка со 8,2%, данокот на додадена вредност (ДДВ) со 47,5%, акцизите со 20,1% и царините и другите увозни давачки учествуваат со 9,5%.

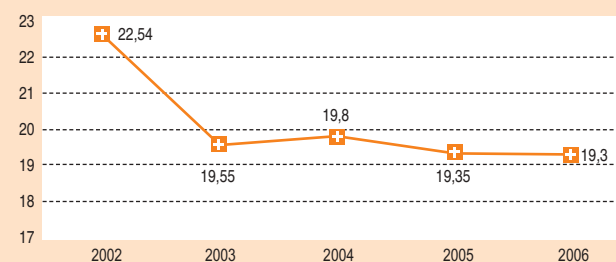
Приходите од персоналниот данок на доход во 2006 година изнесуваат 8.414 милиони денари, што е за 3,8% повеќе во споредба со претходната година. Во структурата на овие приходи, вообичаено, најголем дел се остварени од данокот од плати и други лични примања од работен однос, и тоа 75,3%, како и од данок на примања остварени по основ на договор за дело (9,5%), додека учеството на приходите по другите основи во структурата е релативно помало. График 5.3. ги прикажува остварените буџетски приходи од директните даноци.

Остварените приходи од данок на добивка во 2006 година, во износ од 4.708 милиони денари, се повисоки за 1.871 милиони денари или за 66% во однос на истите во 2005 година. Зголемувањето на овие приходи во 2006 година е резултат на подобрите резултати во економијата, значајното зголемување на профитабилноста (29,7% во 2006 во однос на 2005 година), но и поради намалување на ослободувањата за плаќање на данокот на добивка за 2006 година од 50% на 30%.

Домашните даноци на стоки и услуги (ДДВ и акцизи) имаат најголемо учество од 61,6% во структурата на вкупните приходи.

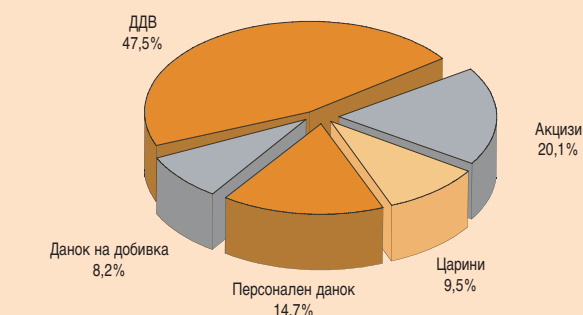
Остварените приходи од ДДВ во 2006 година во износ од 27.239 милиони денари се само 0,6% повисоки споредено со минатата година, односно претставуваат 95,5% од планот со ребалансот на Буџетот. Влијание на приходите

График 5.1. Даночни приходи како процент од БДП

Извор: Министерство за финансии

График 5.2. Структура на даночните приходи

Извор: Министерство за финансии

График 5.3. Директни даноци – износ и процентуална годишна промена

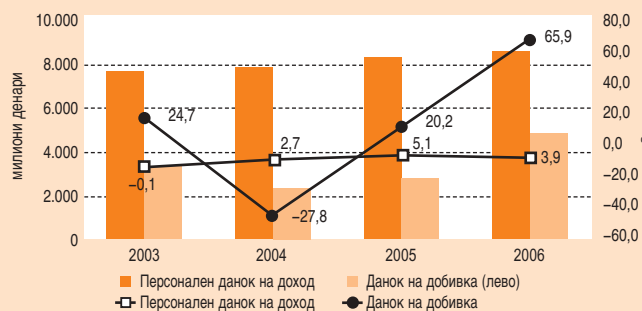
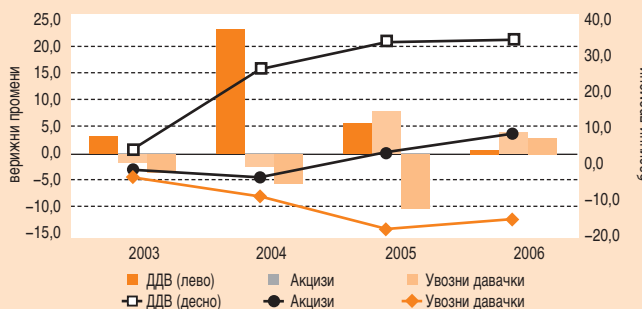

График 5.4. Индиректни даноци – верижни стапки на промени и базични стапки на промени во однос на 2002 година

од ДДВ има и примената на новиот Царински закон за одложување на царинскиот долг и намалувањето на стапката на ДДВ од 18% на 5% на инпутите во земјоделството од 01.10.2006 година. Наплатениот ДДВ при увоз на добра во земјата изнесува 26.385 милиони денари, и во споредба со минатата година бележи пораст од 12%.

Приходите од акцизи во 2006 година се зголемени за 3,9% во споредба со 2005 година, додека во однос на планот со ребалансот на Буџетот акцизите се остварени над планираното за 4,6%. Ова зголемување на реализираните приходи од акцизи е резултат пред се на зголеменото остварување на приходите од акцизи за тутунски преработки – повеќе за 306 милиони денари, од продажба на патнички автомобили – повеќе за 109 милиони денари и приходите од акцизи за нафтени деривати – повеќе за 52 милиони денари.

Другите даночни приходи остварени во износ од 1.620 милиони денари се зголемени за речиси 2,5 пати на годишно ниво. Зголемувањето се должи на вклучување на надоместоците воведени во 2006 година согласно Законот за заштита на животната средина, Законот за тутун и Законот за здравствена заштита.

Неданочните приходи во 2006 година, споредено со 2005 година, бележат пад од речиси 2 пати, најмногу поради неисплатената дивиденда од АД Македонски телекомуникации.

Капиталните приходи во 2006 година изнесуваат 948 милиони денари, што претставува зголемување од 1,6% споредено со 2005 година. Реализацијата на капиталните приходи воглавно се должи на продажбата на градежно земјиште.

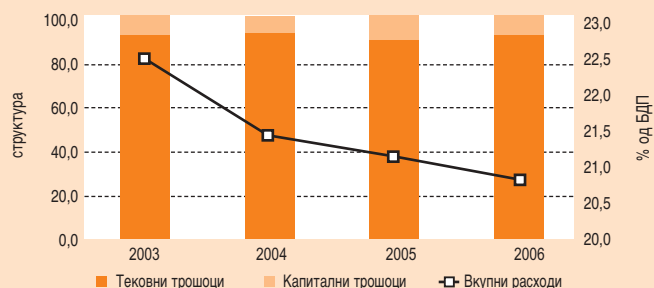
Приходите од донации во 2006 година изнесуваа 550 милиони денари, а главни донатори беа: ЕУ со 120 милиони денари (наменети за финансирање на развојни проекти) и Кралството Холандија со 430 милиони денари (за поддршка на реализацијата на ГДПЛ 2 аранжманот).

5.2. Расходи на Централниот буџет

Во 2006 година, вкупните расходи на Централниот буџет изнесуваа 63.555 милиони денари, односно реализирано е зголемување од 5,8% споредено со претходната година. Ова зголемување е предизвикано поради зголемувањето на речиси сите расходни ставки.

Трошоците за плати и надоместоци во 2006 година изнесуваат 22.223 милиони денари, што претставува зголемување од 2,6% во однос на 2005 година. Порастот првенствено се должи на примената на колективните договори во делот на расходите за плати, поради декомпресијата на платите, како и континуитетот на принципот на соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците. Сепак трошоците за плати, наемнини и надоместоци како процент од вкупните расходи се пониски за 1,1 процентен поен споредено со 2005 година.

График 5.5. Движење на вкупните расходи (како % од БДП) и учество на тековните и капиталните трошоци во вкупните расходи*

*Во 2003 година покрај наведените категории постојат и трошоци поврзани со кризата со 0,73% учество во вкупните расходи

Извор: Министерство за финансии

Во 2006 година за социјални програми беа потрошени 2.862 милиони денари, што споредено со 2005 година претставува пад од 5,0%. Додека трансферите за детски додаток бележат речиси исто остварување (зголемување од само 0,9%).

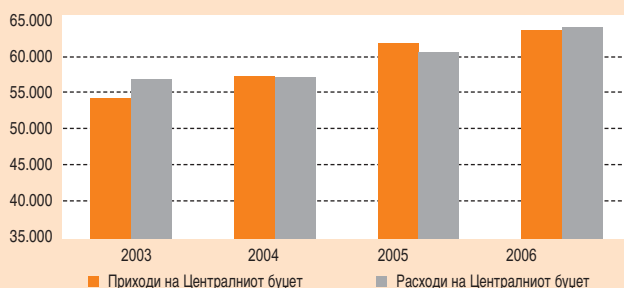
За реформи во Министерството за одбрана се потрошени 211 милиони денари, што е повеќе од 2005 година за 55,2%.

Во рамките на Реформата на јавната администрација во 2006 година се потрошени 501 милиони денари, што е зголемување од 3,3% споредено со 2005 година.

Кај каматните плаќања во 2006 година остварено е зголемување од 21,0% во однос на 2005 година. Ова зголемување, пред се, е резултат на зголемените плаќања по основ на камати по надворешен долг за 480 милиони денари или за 38,4% споредено со претходната година. Во делот на каматните плаќања по основ на домашен долг се забележува речиси исто извршување.

Капиталните трошоци во 2006 година достигнаа износ од 5.721 милиони денари или 9% од вкупните буџетски расходи. Ова остварување е за 3 процентни поени пониско во однос на 2005 година. Најголем дел од капиталните расходи (93,9%) претставуваат трошоци за купување на капитални средства и капитални трансфери.

График 5.6. Буџетски приходи и расходи (во милиони денари)

Извор: Министерство за финансии

5.3. Дефицит на Централниот буџет

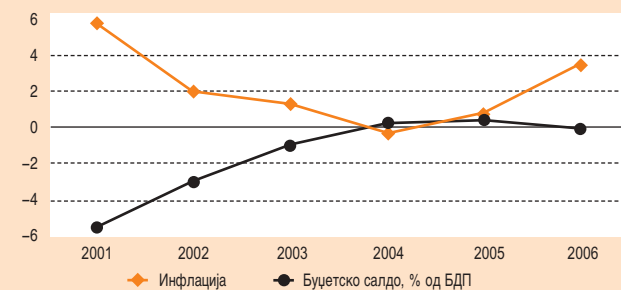
Во 2006 година Централниот буџет беше речиси врамнотежен, односно буџетскиот дефицит изнесува 600 милиони денари или 0,2% од БДП.

Остварениот буџетски дефицит во 2006 година е понизок од предвидениот дефицит со Ребалансот на Буџетот за 408 милиони денари.

Буџетскиот дефицит на консолидираниот буџет изнесува 1.710 милиони денари и претставува 0,6% од БДП.

Финансирањето на буџетскиот дефицит во 2006 година и редовното сервисирање на обврските по основ на

График 5.7. Врската помеѓу салдото на Централниот буџет и инфлацијата

Извор: Министерство за финансии

домашниот и надворешниот долг целосно се обезбеди од домашни извори, односно главно од реализираните приливи од приватизација и од емисијата на државните хартии од вредност. Имено, продажбата на мнозинскиот капитал на ЕСМ обезбеди приливите по овој основ да учествуваат со околу 75% во вкупните приходи од приватизација. Исто така се обезбедени приливи и од продажбата на државниот капитал во АД Македонски телекомуникации, банки и други институции.

Бокс 5.1. Фискалното оптоварување во Македонија

Анализата на фискалното оптоварување се однесува на Општиот владин буџет, поради фискалните давачки кои треба да се опфатат за нејзина пресметка. Имено, покрај даночните приходи и административните такси на сите нивоа на власт, за пресметка на фискалниот притисок врз економските субјекти, неопходни се и придонесите за социјалното осигурување.

Резултатите од пресметките говорат дека, оваа година, фискалното оптоварување изнесува 30,2% од БДП и е незначително пониско во однос на 2005 година. Впрочем, се забележува и тенденција на намалување, која ќе се задржи и во иднина со оглед на реформите во пензискиот и даночниот систем. Инаку, споредено со 2005 година не се забележуваат разлики ниту во структурата.

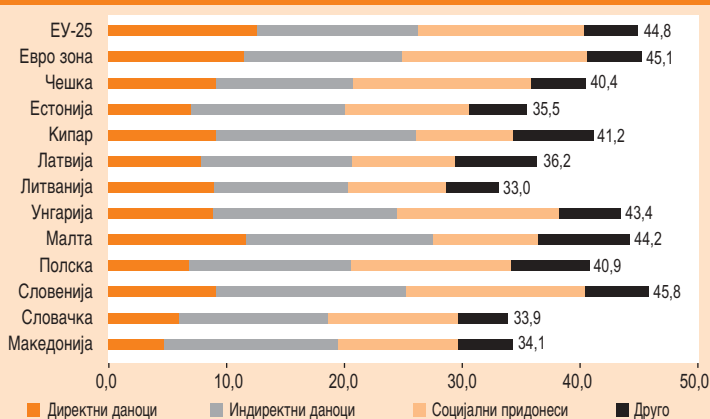
За да се утврди колкав дел од БДП се прераспределува за јавниот сектор, приходите на Општата државна власт ќе ги искажеме како процент од БДП. Во 2006 година тој износ е 34,1%, при што, споредено со претходната година е за 1,4 процентни поени понизок.

За да добиеме подобра слика за зафаќањето на јавниот сектор од БДП, График 5.8. ја покажува релативната големина на оваа пропорција во РМ и некои други земји.

Општа оценка на споредбата со Европската Унија (ЕУ) е дека во Македонија е прилично помала распределбата на БДП за јавно финансирање со оглед на помалото учество на буџетските приходи во БДП за околу 10 процентни поени.

Како што се гледа од графикот, во рамките на земјите од ЕУ-10⁷ анализираниот индикатор е понизок од 40% само во Латвија, Естонија, Словачка и Литванија. Притоа највисок процент е регистриран во Словенија од 45,8.

График 5.8. Процентуално учество на вкупните буџетски приходи во БДП

Податоците за земјите од ЕУ се за фискалната 2005 година
Извор: Eurostat

7) Членки на ЕУ од 2004 година

Во рамките на ЕУ, учеството на буџетските приходи во БДП вообичаено е највисоко во Скандинавските земји: Шведска (59,1%), Данска (57,9%) и Финска (52,6%). Карактеристична е структурата во Данска, каде само даночните приходи учествуваат со 49,2% во БДП.

Дистрибуцијата на фискалниот товар во однос на изворите на приходи е слична со истата на ЕУ-25 и ЕУ-10. Така, во Македонија, 57,2% од буџетските приходи се остварени од даноци, што е за 2 процентни поени помалку во однос на ЕУ-25, додека социјалните придонеси учествуваат со 29,6% во буџетските приходи, што претставува 1,5 процентни поени помало учество во споредба со ЕУ-25. Сепак, разлики постојат во структурата на даночните приходи. Имено, во Македонија 3/4 од даночните приходи се наплатени од индиректните даноци, а остатокот (25%) од директни даноци⁸. Од друга страна пак, во ЕУ-25 индиректните даноци учествуваат со 50,8% во вкупните даночни приходи. Така распонот на овие категории на даноци е 2,6 процентни поени, а за Македонија тој распон изнесува околу 50 процентни поени. Разликата е помала споредено со просекот на ЕУ-10 земјите, каде односот е 62% наспроти 38% во полза на индиректните даноци.

5.4. Јавен долг

Јавниот долг на Република Македонија е составен од државниот долг и сите финансиски обврски создадени преку задолжување на општините и градот Скопје, како и на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или доминантна сопственост на државата. Оттука, како носители на јавниот долг може да се јават Владата на Република Македонија, општините и градот Скопје, јавните претпријатија и трговски друштва кои се во целосна или доминантна сопственост на државата.

Портфолиото на јавниот долг на Република Македонија го сочинуваат долгови наследени од поранешна СФРЈ, задолжувања кај меѓународните финансиски институции и на меѓународните финансиски пазари, како и задолжување на домашниот финансиски пазар.

Анализата на движењето на јавниот долг, согласно Националната методологија, при што вклучена е и состојбата на долгот за издадените државни записи за монетарни цели, покажува намалување на јавниот долг за 161,9 милиони евра во периодот декември 2005 – декември 2006 година. Имено, состојбата на јавниот долг од 1.992,2 милиони евра во декември 2005 година, се сведе на 1.830,26 милиони евра во декември 2006 година, односно 36,8% од БДП.

Во текот на 2006 година, со цел реструктурирање на долгот, покрај редовното сервисирање, беше извршен предвремен откуп на долгот кон Лондонски клуб на кредитори во износ од 184,3 милиони евра и предвремена исплата на Континуираната обврзница бр. 2 во 2005 година, во износ од 11,7 милиони евра.

Односот меѓу надворешниот и внатрешниот долг од 1999 година натаму бележи постепено зголемување кон внатрешна задолженост. Заклучно со 31.12.2006 година, уделот на надворешниот во однос на внатрешниот

Табела 5.1. Состојба на јавниот долг во милиони ЕВРА

	датум	
	31/12/2005	31/12/2006
НАДВОРЕШЕН ЈАВЕН ДОЛГ	1441,2	1223,0
Долг на општа влада	1245,4	1025,2
Централна влада	52,7	42,4
Јавни претпријатија	143,2	155,4
ДОМАШЕН ЈАВЕН ДОЛГ	750,4	804,9
Долг на општа влада	603,7	648,4
Државни записи за монетарни цели	0,0	75,9
Централна банка	146,7	155,3
Јавни претпријатија	Н/А	1,2
ВКУПЕН ЈАВЕН ДОЛГ – ГФС	2191,6	2027,9
Вкупен јавен долг како % од БДП	47,2	40,7
Долг на општа влада – ГФС	1849,0	1673,6
Долг на општа влада како % од БДП	39,8	33,6
Вкупен јавен долг пресметан врз основа на Законот за јавен долг	1992,2	1830,3
Вкупен јавен долг како % од БДП	42,9	36,8

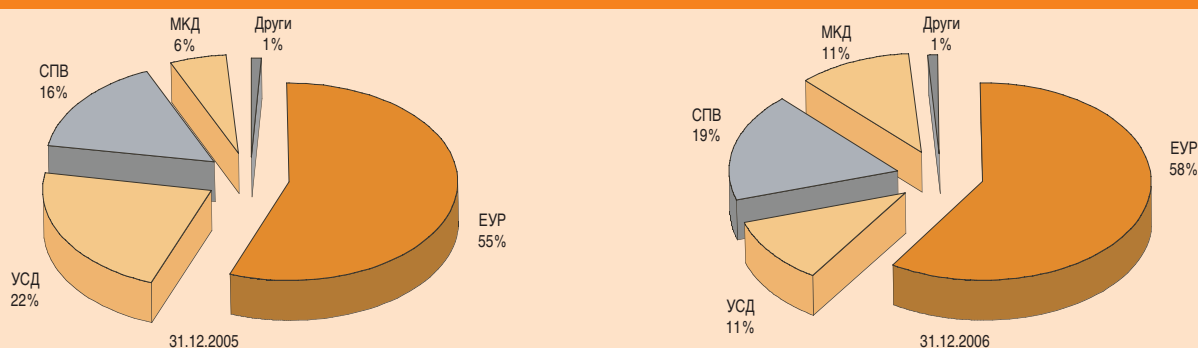
Извор: Министерство за финансии и Народна банка на РМ

8) Во БДП, индиректните даноци учествуваат со 14,7%, додека директните даноци со 4,8%

изнесува 64,5% наспроти 35,5% од вкупниот јавен долг и во однос на 2005 година учеството на внатрешниот долг јавен долг е зголемено за 5,2 процентни поени, што се должи, пред се, на развојот на домашниот финансиски пазар, како и на емисијата на државни записи за монетарни цели кои Министерството за финансии почна да ги емитува од март 2006 година.

Од аспект на каматната структура, во текот на 2006 година се забележуваат поволни промени кај вкупниот јавен долг. Имено, следејќи ја целта на Стратегијата за управување со јавен долг, се забележува зголемување на надворешниот јавен долг со фиксна каматна стапка, како резултат на откупот на долгот кон Лондонскиот клуб на кредитори во јануари 2006 (долг со променлива каматна стапка) преку издавање Еврообврзница (долг со фиксна каматна стапка). Така, учеството на долгот со фиксна каматна стапка во вкупниот јавен долг е зголемено од 50,5% на крајот на 2005 година, на 58,6% на 31.12.2006 година.

График 5.9. Валутна структура на вкупниот јавен долг

Извор: Министерство за финансии и Народна банка на РМ

Позитивни промени имаше и во валутната структура на јавниот долг (претставена на График 5.9.), исто така во функција на целта за зголемување на делот на јавниот долг во домашна валута и долгот изразен во евра. Така, како резултат на извршениот откуп, зголемените емисии на државни хартии од вредност и државни записи за монетарни цели до крајот на 2006 година, долгот изразен во евра и во денари, споредено со 2005 година, се зголеми за 3,2 процентни поени, односно 5,3 процентни поени соодветно.

Бокс 5.2. Девизна изложеност на јавниот долг на РМ

Јавниот долг на секоја земја е деноминиран во повеќе валути, при што се очекува дека доминантно учество во јавниот долг ќе има валутата на главниот трговски партнер на земјата. Анализата на девизната изложеност на јавниот долг е значајна за носителите на економската политика бидејќи дава информација за тоа колку земјата ќе должи помалку или повеќе ако една или повеќе валути во кои е деноминиран јавниот долг депрецираат/апорецираат.

Вкупниот јавен долг, гледан според валутната структура, може да се изрази на следниот начин:

$$p_i = \sum_j \text{nom}_j \cdot e_{ij} \quad (1)$$

каде p_i е ознака за јавниот долг изразен во домашна валута, nom_j е номиналната вредност на долгот во валута j , а e_{ij} е девизниот курс на домашната валута во однос на валутата во која е деноминиран долгот.

Каматната стапка е исклучена од пресметката, со цел да се акцентира девизната, а не каматната изложеност на јавниот долг на земјата. Алтернативно, во погорното равенство, на местото на номиналната вредност може да се прикаже учеството на јавниот долг (s_j) што е деноминираан во соодветната валута.

$$p_i = \sum s_j * e_{ij} \quad (2)$$

Поаѓајќи од горната елаборација, валутната структура на јавниот долг на РМ може да се изрази на следниот начин:

$$p_{MK} = s_{\text{€}} * e_{MKD/\text{€}} + s_{\text{\$/}} * e_{MKD/\text{\$/}} + s_{\text{SDR}} * e_{MKD/\text{SDR}} + s_{MKD} \quad (3)$$

Со оглед дека испитувањето на девизната изложеност подразбира колку вредноста на јавниот долг е респонзивна на промена на девизниот курс, равенката (3) треба да ги земе предвид промените на вклучените варијабли. Тоа се постигнува со диференцирање од двете страни, па се добива следното:

$$\Delta p_{MK} = s_{\text{€}} * \Delta e_{MKD/\text{€}} + s_{\text{\$/}} * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} + s_{\text{SDR}} * \Delta e_{MKD/\text{SDR}} + \Delta s_{MKD} \quad (4)$$

Од равенството јасно е дека доколку една од странските валути застапена во структурата на јавниот долг во РМ депрецира, јавниот долг на РМ ќе се намали во пропорција што кореспондира со учеството на таа валута во структурата на јавниот долг, и обратно.

Ако во ова равенство се инпутираат учествата на различните валути во структурата на јавниот долг за 2006 година, ќе се добие следното:

$$\Delta p_{MK} = 0,5882 * \Delta e_{MKD/\text{€}} + 0,1082 * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} + 0,1851 * \Delta e_{MKD/\text{SDR}} + 0,1104 \quad (5)$$

Поради де факто фиксниот курс на денарот во однос на еврото, како и валутната композиција на СПБ, равенката (5) може да се претстави во следниот облик:

$$\Delta p_{MK} = 0,1082 * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} + 0,1851 * \Delta e_{MKD/\text{SDR}} \quad (6)$$

што укажува дека девизната изложеност на јавниот долг на РМ се однесува на вредноста на доларот и на СПБ. Ако се има предвид дека СПБ ја влечат својата вредност од доларот, јенот, фунтата стерлинг и еврото, тогаш може да се напишат следните равенства:

$$\Delta p_{MK} = 0,1082 * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} + 0,1851 * \Delta e_{\text{\$/}/\text{SDR}} * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} \quad (7)$$

$$\Delta p_{MK} = 0,1082 * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} + 0,1851 * (0,41 \Delta e_{\text{\$/}/\text{€}} + 18,4 \Delta e_{\text{\$/}/\text{¥}} + 0,0903 \Delta e_{\text{\$/}/\text{£}} + 0,6323 \Delta e_{\text{\$/}/\text{\$/}}) * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} \quad (8)$$

$$\Delta p_{MK} = 0,1082 * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} + 0,0759 * \Delta e_{MKD/\text{€}} + 3,4058 * \Delta e_{MKD/\text{¥}} + 0,01671 * \Delta e_{MKD/\text{£}} + 0,117 * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} \quad (9)$$

Повторно го исклучуваме членот со еврото и, со преуредување на равенството, се добива:

$$\Delta p_{MK} = 0,2252 * \Delta e_{MKD/\text{\$/}} + 3,4058 * \Delta e_{MKD/\text{¥}} + 0,01671 * \Delta e_{MKD/\text{£}} \quad (10)$$

Ова е дефинитивниот облик на валутната изложеност на јавниот долг на РМ со структура на 31.12.2006 година. Равенката треба да послужи за пресметка колку државата ќе треба да отплати повеќе или помалку како резултат на промена на вредноста на валутите на светскиот девизен пазар.

На пример, ако вредноста на доларот во однос на денарот се намали (депрецира) за 1 денар (т.е. од вредност 46,4496 на 31.12.2006 година, депрецира на вредност 45,4496 на 31.12.2007 година), под претпоставка вредноста на јенот и на фунтата во овој период да не се промениле, како и под претпоставка на непроменета структура на јавниот долг, вредноста на јавниот долг ќе се намали за:

$$\Delta p_{MK} = 0,2252 * (46,4496 - 45,4496) / 46,4496$$

$$\Delta p_{MK} = 0,2252 * (-0,02153)$$

$$\Delta p_{MK} = -0,004848556$$

$$\Delta p_{MK} = -0,48\%$$

Државната гаранција претставува потенцијална обврска на државата за плаќање, преземена во име на носителот на јавен долг, за чија сметка гаранцијата е издадена. Состојбата на гарантираниот јавен долг заклучно со 31.12.2006 година изнесува 144,6 милиони евра, односно 2,9% од БДП и 7,9% во однос на вкупниот јавен долг. Истиот бележи благ пораст од 5,55% во однос на декември 2005 година. Најголем дел од гарантираниот јавен долг отпаѓа на ЕЛЕМ (72,88%), МБПР (12,42%), МЕПСО (8,73%) и Македонски железници (4,6%).

Издавањето на државни гаранции по јавен долг се врши врз основа на одредени критериуми, при што особено се внимава на јавните претпријатија кои често се соочуваат со ликвидни проблеми.

Вкупното ново задолжување во 2006 година изнесува 153,2 милиони евра и во споредба со 2005 година бележи намалување од 45,16%. Ваквото намалување, во најголем дел, се должи на издавањето на Еврообврзницата во износ од 150 милиони евра на крајот на 2005 година, но и поради пропишувањето на максималниот износ за нови задолжувања согласно Стратегијата за јавен долг.

По основ на внатрешен јавен долг, новото нето-задолжување во 2006 година изнесува 67 милиони евра, што се должи на зголемувањето на долгот по основ на издадени структурни обврзници (Петта емисија на обврзници за денационализација) и на зголемувањето на емисиите на континуирани хартии од вредност. Во однос на рочноста, Табелата 5.2. покажува намалување на задолжувањето само кај тримесечните државни записи за 12,5 милиони евра, додека, пак, кај подолгорочните хартии од вредност е зголемено задолжувањето, што е во согласност со целите од Стратегијата за зголемување на рочноста на домашниот јавен долг и за зголемување на задолжувањето во домашна валута.

Табела 5.2. Нето емисија на континуирани државни хартии од вредност и структурни обврзници (во милиони евра) во 2006 година

	Јан-06	Фев-06	Мар-06	Апр-06	Мај-06	Јун-06	Јул-06	Авг-06	Сеп-06	Окт-06	Ное-06	Дек-06	Вкупно 2006
Вкупно емитирани државни хартии од вредност	2,25	2,78	32,40	-4,61	8,31	3,20	-4,80	-2,83	8,33	11,73	4,46	5,86	67,08
3-месечни ДЗ	-0,67	0,58	-5,58	-3,18	0,30	-1,60	-5,61	-4,82	4,02	2,41	-0,81	2,41	-12,54
6-месечни ДЗ	2,92	2,20	3,18	-1,43	3,96	1,60	0,81	1,99	-0,19	4,46	0,80	1,57	21,87
12-месечни ДЗ			5,25			3,19			4,50			1,88	14,82
2-годишна ДО					4,05					4,86			8,91
3-годишна ДО											4,47		4,47
5-та емисија на обврзница за денационализација													29,55

Извор: Министерство за финансии

Кај надворешниот долг, во 2006-та година повлечени се вкупно 86,1 милиони евра по основ на склучени кредити, од кои 48,6 милиони евра се долг на општа влада, а 32,5 милиони евра се долг на јавните претпријатија. Најголем дел од повлекувањата на општата влада или 77% се од мултилатерални кредитори (главно ЕБОР и МБОР), а останатите се од билатерални кредитори (Италијанска кредитна линија за увоз на опрема, Банка Билбао, ИСО-Шпанија, ЈИБС-Јапонија и КФВ-Германија). Најголем дел од повлекувањата на јавните претпријатија е од приватниот кредитор ДЕПХА банка во АД ЕЛЕМ (65%), а помалку (35%) е од мултилатерални кредитори.

Државни хартии од вредност. Споредбената анализа на движењата на каматните стапки на државните хартии од вредност (ДХВ) во 2005 и 2006 година укажува на тренд на намалување на каматните стапки кај сите рочности (види График 5.10.). Илустративно, пондерираната каматна стапка на 3-месечните државни записи постигната на аукциите во месец декември 2005 година изнесуваше 8,00%, додека каматната стапка постигната на

Табела 5.3. Повлекувања по основа на склучени кредити во 2006 година (во милиони евра)

	Реализирани повлекувања во квартал 1	Реализирани повлекувања во квартал 2	Реализирани повлекувања во квартал 3	Реализирани повлекувања во квартал 4	Вкупно 2006	Планирани повлекувања според Стратегијата за управување со јавен долг	Разлика (планирано– остварено)
Јавен сектор	8,3	15,2	29,5	33,1	86,1	131,7	45,6
Влада на Република Македонија	4,3	15,1	18,0	11,2	48,6	91,9	43,4
Мултилатерални кредитори	2,7	11,9	14,6	7,961	37,2	68,5	31,3
МБОР	1,2	4,9	3,6	2,23	12,0	30,3	18,3
ЦЕБР	0,0	1,7	0,0	0,0	1,7	3,5	1,8
ЕИБ	0,0	0,0	5,0	0,0	5,0	13,7	8,7
ЕБОР	1,3	4,8	4,8	5,3	16,2	13,1	-3,2
ЕУ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
МФРЗ (IFAD)	0,2	0,5	1,1	0,5	2,3	2,0	-0,3
Билатерални кредитори	1,6	3,2	3,4	3,3	11,4	23,5	12,1
Приватни кредитори	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Јавни претпријатија	4,0	0,1	11,6	21,9	32,5	39,8	7,3
Мултилатерални кредитори	4,0	0,1	2,8	9,578	11,5	29,5	18,0
МБОР	0,0	0,1	1,0	0,12	1,3	3,2	1,9
ЕИБ	4,0	0,0	0,0	3,5	7,5	3,3	-4,2
ЦЕБР	0,0	0,0	0,0	5,0	5,0	3,5	-1,5
ЕБОР	0,0	0,0	1,8	1,0	2,8	23,0	20,2
Билатерални кредитори	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	7,7	7,7
Приватни кредитори	0,0	0,0	8,7	12,3	21,0	2,6	18,4

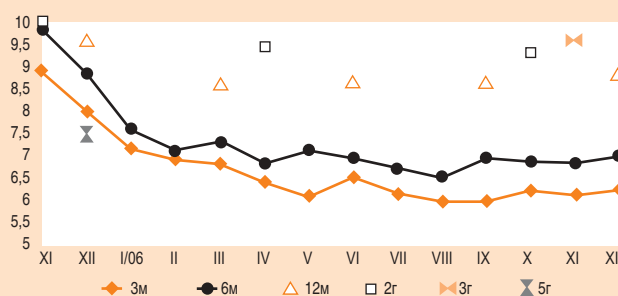
Извор: Министерство за финансии и Народна банка на РМ

аукциите во иститот месец во 2006 година изнесуваше 6,26%. Трендот на движење на каматните стапки е идентичен и кај останатите ДХВ.

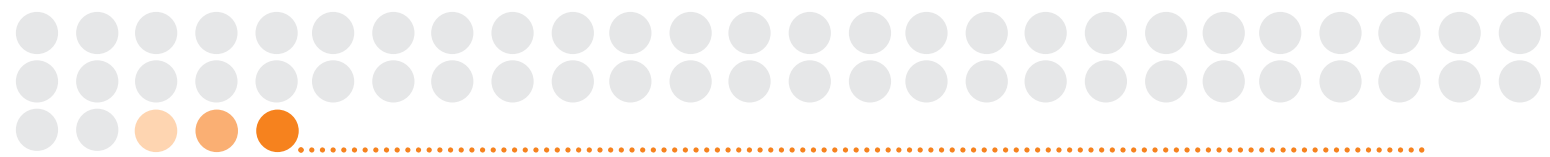
На 23.11.2006 година, Министерството за финансии за прв пат емитуваше тригодишна државна обврзница, при што на аукцијата беше постигнат пондериран принос од 9,621%. Истиот е за 0,30 процентни поени поголем отколку приносот на 2-годишната државна обврзница. Во сопственичката структура, доминантно учество имаа банките со 80%, додека останатиот дел им припадна на небанкарските субјекти, со значајно учество на пензиските друштва во реализираниот дел од аукцијата.

Сопственичката структура на континуираните државни хартии од вредност покажува зголемување на уделот на банките од 41% на крајот на 2005 година, на 78% на крајот на 2006 година. Ова зголемување, пред се, е резултат на започнувањето со издавање државни записи за монетарни цели.

График 5.10. Пондерирани каматни стапки постигнати на аукциите на ДХВ

Извор: Министерство за финансии

6. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

6.1. Монетарни движења

Монетарната политика во 2006 година беше насочена кон одржување на стабилност на девизниот курс на денарот во однос на еврото, во услови на значителен вишок на понуда на девизи на девизниот пазар. Имено, продолжи трендот на раст на девизните приливи, што во комбинација со политиката на банките за поактивна употреба на девизните средства на домашниот пазар, овозможи значителен нето – откуп на девизи на девизниот пазар од страна на НБРМ.

Во 2006 година монетарната политика се темелеше на активна координација со останатите сегменти на макроекономската политика, придонесувајќи за одржување на конзистентна макроекономска рамка. Продолжија реформите во насока на стимулирање на трансакции помеѓу банките, натамошен развој на финансискиот пазар и со тоа подобрување на оперативноста на монетарната трансмисија. Така, НБРМ ја редуцира фреквентноста на аукциите на благајнички записи од два пати на еднаш седмично, со што го намали своето учество на примарниот пазар. Оваа мерка е компатибилна со воведувањето на тримесечните државни записи за монетарни цели, кои постепено ќе ги истиснат благајничките записи.

На крајот на 2006 година вкупните ликвидни средства на банките изнесуваа 8.685 милиони денари и на годишна основа се повисоки за 44%. Динамиката на примарните пари беше под влијание на побарувачката за готови пари и вкупната ликвидност во банкарскиот систем. Нивото на примарни пари на крајот на 2006 година изнесуваше 31.264 милиони денари, што претставува пораст од 21,3% во однос на 2005 година.

Примарните пари во текот на годината се движеа во зависност од сезонските ефекти, односно зголемената побарувачка на готови пари за празниците и годишните одмори, нивното исцрпување со намалена побарувачка на готови пари во одделни периоди од годината, како и динамиката, односно зголемување и намалување на нивото на ликвидност во банкарскиот сектор.

Динамиката на монетарниот раст во 2006 година беше под влијание на зајакнување на економската активност, натамошен пораст на девизните приливи и тренд на намалување на каматните стапки. Паричната маса M1 изнесуваше 34.733 милиони денари и на годишно ниво оствари пораст од 17%. Понискиот годишен раст на готовите пари во оптек во однос на растот на депозитните пари резултира со позитивни поместувања во структурата на паричната маса M1. Така, учеството на готовите пари во оптек во паричната маса на крајот на 2006 година изнесуваше 46,6%, што претставува годишен пад од 2,1 процентни поени.

Во текот на годината движењата на готовите пари беа во согласност со редовната сезонска динамика, и на крајот на 2006 година готовите пари забележаа пораст од 12,2% во однос на 2005 година.

Вкупните депозитни пари (тековни и жиро – сметки) на крајот на 2006 година забележаа пораст од 21,1%, во услови на истовремен пораст на депозитните пари на претпријатијата и населението. Од структурен аспект, учеството на депозитните пари на претпријатијата во вкупните депозитни пари на крајот на 2006 година изнесуваше 69,5%, што претставува зголемување на годишна основа од 2,8 процентни поени.

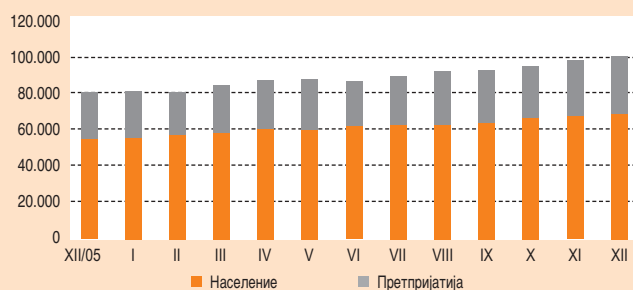
Движењето на пошироките монетарни агрегати беше детерминирано од порастот на монетарниот агрегат M1, како и порастот на вкупниот депозитен потенцијал на банките.

Паричната маса М2 на крајот на 2006 година изнесуваше 128.479 милиони денари, што претставува годишен пораст од 24,5%. Притоа, денарската компонента на паричната маса М2 забележа пораст од 49%, во голем дел детерминиран од повисокото ниво на краткорочни депозити во домашна валута. Монетарниот агрегат М4 (парична маса М2, ограничени и долгорочно орочени депозити) оствари пораст од 24,9% и на крајот на годината достигна ниво од 135.117 милиони денари.

6.2. Вкупни депозити

Вкупните депозити на недржавниот сектор (депозити по видување, орочени до една година и над една година) бележеа перманентно зголемување, како резултат на засилената ориентација на економските субјекти за штедење. На крајот на 2006 година вкупните депозити во банкарскиот сектор достигнаа ниво од 100.384 милиони денари, што претставува годишен пораст од 27,8%.

График 6.1. Депозити на население и претпријатија

Извор: Народна банка на РМ

Од валутен аспект, пораст е регистриран и кај денарските и кај девизните депозити, а нивната динамика беше генерирана од осцилациите на краткорочниот депозитен потенцијал. Денарските депозити остварија годишен пораст од 45,6% при пораст на краткорочните и долгорочните депозити од 49,1% и 18,7% соодветно.

Во секторската структура, регистрирани се поместувања во насока на зголемување на учеството на претпријатијата, во согласност со можноста за слободно располагање со девизи од страна на правните лица, наспроти пониското учество на депозитите

на населението. На крајот на 2006 година учеството на депозитите на населението во вкупните депозити изнесуваше 67,1%. Вкупните депозити на претпријатијата остварија пораст со годишна стапка од 38,5% и достигнаа ниво од 15.260 милиони денари, при идентичен пораст на денарските депозити (38,5%).

6.3. Пласмани на банките

Во услови на интензивно кредитирање на приватниот сектор во домашна и странска валута, на крајот на 2006 година, вкупните пласмани на банките кај приватниот сектор достигнаа ниво од 89.780 милиони денари, што во однос на 2005 година претставува пораст од 30,5%. Вкупните денарски пласмани одобрени на приватниот сектор остварија годишен пораст од 28,5% и достигнаа ниво од 66.413 милиони денари, додека пак девизните пласмани остварија пораст од 36,6% и достигнаа ниво од 23.366 милиони денари. Овој пораст е генериран од поинтензивното кредитирање на претпријатијата и засилената ориентација на банките за краткорочно и долгорочно кредитирање на населението. Ова резултираше со поместувања во рочната структура на денарските пласмани, во насока на пораст на учеството на кредитите одобрени на долг рок, кое изнесуваше 36,9%. Долгорочните денарски пласмани остварија пораст од 46,1% при поинтензивно долгорочно кредитирање на претпријатијата и населението со годишен пораст од 50,5% и 36,2% соодветно.

Годишниот пораст на кредитите одобрени на краток рок беше поумерен и изнесуваше 7,3%, а нивното учество во рочната структура на денарските пласмани и понатаму е доминантно и изнесува 63,1%.

Во рочната структура на денарските пласмани на населението и понатаму доминантна позиција беа долгорочните пласмани (73%), додека кај денарските пласмани одобрени на претпријатијата и понатаму поголем дел опфаќаат краткорочните кредити (61,6%).

График 6.2. Кредити според намена и рочност

Извор: Народна банка на РМ

6.4. Каматни стапки

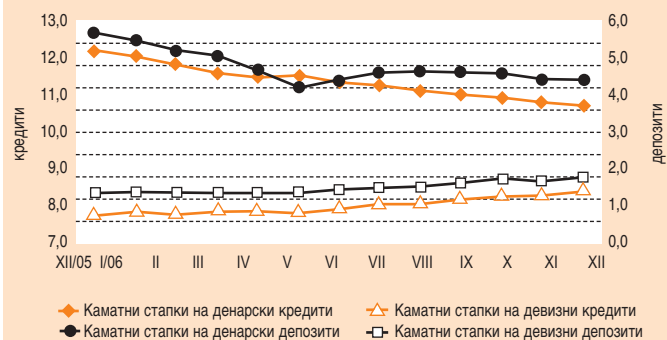
Во текот на 2006 година беа направени повеќе измени во поставеноста на аукциите на благајничките записи, што резултира со намалување на пондерираната каматна стапка на благајничките записи, која има улога на референтна каматна стапка. На крајот на 2006 година, каматната стапка на благајничките записи на НБРМ изнесуваше 5,7%, што е за 3,3 процентни поени помалку од нивото на крајот на 2005 година.

Пондерираните каматни стапки на денарските кредити бележеа континуирано намалување и на крајот на 2006 година изнесуваа 10,7% споредено со 12,1% во 2005 година, а каматните стапки на девизните кредити на крајот на 2006 година изнесуваа 8,5%. На крајот на 2006 година каматните стапки на денарските депозити изнесуваа 4,4%, односно намалување за 1,6 процентни поени во споредба со крајот на 2005 година, додека каматните стапки на девизните депозити изнесуваа 1,8%.

Истовремено, каматната политика на Централната банка во 2006 година беше насочена кон континуирано намалување на каматните стапки. Извршени се повеќекратни намалувања на каматната стапка на ломбардните кредити. Така, есконтната стапка остана непроменета од 2005 година и изнесуваше 6,5%, а каматната стапка на ломбардните кредити беше сведена на 9,5% од претходната 13,0% во 2005 година.

Позитивниот тренд на движење на каматните стапки на банките ги одразува поволните ефекти од реформските процеси во банкарскиот сектор и укажува на постепено раздвигување на трансмисиониот канал на монетарната политика преку каматните стапки.

График 6.3. Каматни стапки на комерцијалните банки

Извор: Народна банка на РМ

Бокс 6.1. Република Македонија и критериумите за прифаќање на еврото како дел од ЕМУ

Република Македонија е мала и отворена економија со де-факто фиксен аранжман на девизниот курс во однос на еврото. Резултатот од стратегијата на таргетирање на девизниот курс е воведената макроекономска стабилност во економијата, изразена преку ниска инфлација, стабилно ниво на девизниот курс и тренд на намалување на каматните стапки (т.н. конвергенција на каматните стапки во РМ со истите од Еврозоната). Исто така, ваквите трендови се надополнети со дисциплинираната фискална политика.

Од особена важност за економската политика е анализата на исполнувањето на критериумите за прифаќање на еврото како дел од Европската Економска и Монетарна Унија. Економската конвергентност на земја членка на ЕУ за прифаќање на еврото се оценува преку четири критериуми: ценовна стабилност, солидна фискална позиција, стабилност на девизниот курс и конвергирачки каматни стапки. Поконкретно, земја што е во процес на монетарна интеграција со Еврозоната треба да има:

- одржлива ценовна стабилност, во смисла нејзината просечна годишна стапка на инфлација да не надминува 1,5 процентни поени над просечната стапка од трите земји со најниска инфлација;
- одржлива фискална позиција, во смисла на:
 - планиран или тековен фискален дефицит што не надминува 3% од БДП; и
 - јавен долг што не надминува 60% од БДП.
- стабилност на девизниот курс (обезбеден преку членство во ERM II), во период од најмалку 2 години пред членство во ЕМУ, без притисоци за девалвација на домашната валута во однос на еврото или која било друга валута на земја членка;
- конвергирачки долгорочни каматни стапки, како резултат од членството во ERM II, дефинирани како просечна номинална каматна стапка на 5 или 10-годишна државна или корпоративна обврзница што не надминува 2 процентни поени од истата на трите земји членки на ЕМУ со најниска инфлација.

Врз основа на вака дефинираните економски критериуми, анализата на исполнувањето на истите од страна на РМ е дадена во следната табела:

Критериум	Исполнет ?
1. Ценовна стабилност	
– три земји со најниска инфлација во 2006	
Финска 1,3%	
Австрија 1,7%	
Холандија 1,7%	
просечна $1,6\% + 1,5 \text{ п.п.} = 3,1\%$	
– стапка на инфлација во РМ во 2006 3,2%	X
2. Фискална позиција	
– фискален дефицит / БДП = 0,5%	
– јавен долг / БДП = 36,8%	✓

3. Девизен курс

– фиксиран за еврото (германската марка) од октомври 1995

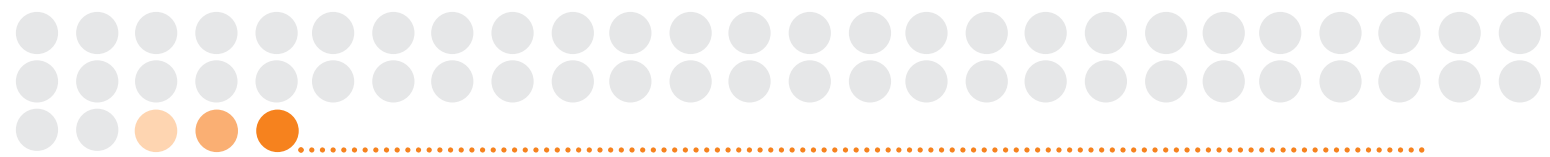
4. Долгорочна каматна стапка

– долгорочна државна обврзница (10 години) – просечна стапка на трите земји
со најниска инфлација $3,9\% + 2 \text{ п.п.} = 5,9\%$

– долгорочна државна обврзница (3 години)* – РМ 9,6%

*Најдолгорочно издадената обврзница во 2006 година е со рок на достасување од 3 години. Оттука, споредбата не е најсоодветна.

7. ФИНАНСИСКИ СИСТЕМ

7.1. Банкарство

Имајќи предвид дека банките доминираат во финансискиот сектор во Република Македонија и претставуваат најголем извор на кредити во стопанството, реструктурирањето на банкарскиот сектор е во преден план на финансиските реформи. Секторот помина низ длабоки промени во последните години со цел да се прилагоди на конкурентските пазарни услови. За разлика од многу земји во транзиција, кои во втората половина на деведесеттите години се соочија со банкарски кризи, Република Македонија успеа да ги избегне. Кризи беа избегнати и во неодамнешното минато кога земјата беше погодена од силни неекономски шокови, имено Косовската криза во 1999 година и кризата предизвикана од внатрешниот конфликт во 2001 година.

На 31 декември 2006 година, банкарскиот сектор во Република Македонија го сочинуваа 18 приватни банки од универзален тип, 1 банка во државна сопственост со специфични функции поради кои не претставува конкуренција на деловните банки и 12 штедилници. Од гледна точка на сопственичката структура, учеството на банките во државна сопственост е под 5% од вкупниот капитал на банкарскиот систем, додека странскиот капитал е присутен во 17 банки. Во 8 од овие банки странските сопственици го претставуваат акционерското мнозинство; учествуваат со 50,0% во вкупниот капитал односно со 53,2% во вкупната актива на ниво на банкарскиот сектор. Од овие 8 банки, 4 се подружници на странски банки. Во текот на 2005 и 2006 година, се забележува зголемен интерес на некои реномирани меѓународни банки за влез во одделни банки во Република Македонија.

На 31 декември 2006 година степенот на финансиско посредување пресметан како сооднос на вкупната актива, бруто кредитите и вкупните депозити во однос на БДП на Република Македонија забележа пораст и изнесува 57,4%, 29,6% и 41,3%, соодветно. За споредба, на 31 декември 2005 година овие показатели изнесуваа 49,4%, 24,2% и 34,5%, соодветно. Сепак, нивото на банкарско посредување во земјата е се уште ниско ако се спореди со нивото во земјите од Централна Европа кои неодамна станаа членки на ЕУ. Финансиското посредување, пресметано како сооднос на вкупната актива и БДП, на 31 декември 2005 година изнесуваше 95,4% во Словенија, 62,5% во Полска и 106,6% во Република Чешка. Сепак на 31.12.2006 година нивото на финансиска интермедијација (изразена како сооднос на активата во однос на БДП) во Република Македонија беше повисоко од соодветното за Романија (51,2%), која од 2007 година пристапи кон ЕУ. Заклучно со 31.12.2006 година, вкупната актива на банките во Република Македонија изнесува 174,1 милијарди денари, додека капиталот на банките изнесува 22,3 милијарди денари.

Резултатите на банкарскиот сектор во Република Македонија се прилично добри со тренд на натамошно подобрување. Довербата кон банкарскиот сектор се зголемува што се одразува во пораст на штедењето и вкупните депозити во банките. На крајот од 2005 година, депозитната база во банките достигна износ од 125,3 милијарди денари и се зголеми за 27,9% во споредба со 31 декември 2005 година. Позитивните резултати на македонскиот банкарски сектор, исто така, се одразуваат и во неговите показатели за профитабилноста. Во 2006 година, секторот оствари позитивни финансиски резултати во вкупен износ од 2,8 милијарди денари, со стапка на поврат на средствата (POA) од 1,8% и стапка на поврат на капиталот (POE) од 12,3%.

Зајакнување на капацитетот на банкарската супервизија има важна улога во зголемување на стабилноста на банкарскиот сектор. Народната банка на Република Македонија, како и орган овластен за лиценцирање и супервизија на банките, ја извршува оваа улога врз основа на одредбите пропишани во Законот за Народната банка и Законот за банки. Активностите на Народната банка во доменот на зајакнување на банкарската супервизија се во насока на имплементирање на новиот Закон за банките што ќе се донесе во првата половина од 2007 година, како и во успешно имплементирање на усвоениот План за супервизија ориентирана кон ризиците. Со новиот Закон за банките ќе се изврши понатамошно зајакнување на критериумите за акционер (претходна согласност за стекнување квалификувано учество во банка, со предвидување можност за Народна банка да ја одземе претходно издадената согласност, како и воведување можност Народна банка да врши продажба на акциите на акционер кој повеќе не ги исполнува критериумите за акционер или кој стекнал квалификувано учество без претходна согласност од Народна банка), зајакнување на корективните мерки кои Народна банка може да ги преземе спрема банка, зголемување на ефикасноста на постапката за излез на банка од банкарскиот систем. Исто така, Законот ќе обезбеди натамошно зајакнување на прудентните стандарди, унапредување на корпоративното управување на банките, преку зајакнување на улогата и одговорностите на органите на управување, системите на внатрешна контрола, улогата на надворешниот ревизор, зголемување на транспарентноста во вршењето на финансиските активности, зајакнување на сметководствените стандарди и слично. Во новиот Закон ќе бидат прецизирани видовите ризици на кои се изложени банките и ќе се направи чекор за приближување кон новата базелска капитална спогодба преку одредбите за зајакнување на пазарната дисциплина на банките како и одредби за управување со ризиците согласно видот и обемот на активностите на банка.

Иако квалитетот на средствата и финансиските резултати на македонските банки се значително подобрени во текот на изминатите години, банкарскиот сектор во земјата сепак се соочува со бројни фактички и потенцијални предизвици. Она што е заедничко за нив е отсуството на активности за реструктурирање на банките кои се потребни заради нивно ефективно прилагодување на предизвиците од приемот во ЕУ, и генерално, на предизвиците од глобалната либерализација на финансиските услуги. Покрај конкурентноста, друга област во која се потребни понатамошни подобрувања се однесува на продлабочувањето на банкарскиот сектор. Покрај напредокот во текот на изминатите години, секторот треба дополнително да се развива при споредба со земјите од Централна и Источна Европа кои неодамна станаа членки на ЕУ.

На 31 декември 2006 година, учеството на монетарните агрегати М1 (тесна дефиниција) и М2 (широка дефиниција на паричната маса) во БДП изнесува 11,5% и 42,4%, соодветно. Во однос на претходната година, учеството на паричната маса М1 е зголемено за 1 процентен поен, што укажува на релативно стабилно ниво на трансакционата побарувачка за пари, додека кај учеството на пошироката парична маса регистрирано е зголемување за околу 6 процентни поени, што укажува на постепено продлабочување на степенот на монетизација на економијата. За споредба, просечното учество на монетарните агрегати М1 и М2 во БДП за десетте нови земји-членки на ЕУ на крајот на 2005 година (последен расположив податок) изнесуваше 34,1% и 67,2%, соодветно. Меѓутоа, двете нови земји членки кои пристапија кон ЕУ во 2007 година – Бугарија и Романија имаат пониско просечно учество, кое изнесува 19,2% и 45,3% за М1 и М2, соодветно.

На 31 декември 2004 година, повеќето од кредитите за претпријатијата беа краткорочни со учество од 40,2% во бруто кредитите за претпријатија, додека учеството на долгорочните кредити за претпријатија изнесуваше 36,7%. Но, почнувајќи од 30 јуни 2005 година, долгорочните кредити за претпријатија станаа доминантна категорија со учество од 41,6% во бруто кредитите за претпријатија, додека учеството на краткорочните кредити изнесуваше 37,9%. На 31.12.2006 година долгорочните кредити на претпријатија ја задржаа и зацврстија доминантната позиција, со учество од 51,1% во бруто кредитите за претпријатија, додека учеството на краткорочните кредити изнесуваше 32,6%.

7.2. Лизинг

Од донесувањето на Законот за лизинг во февруари 2002 година, Министерството за финансии има издадено дозволи за вршење на финансиски лизинг на 10 трговски друштва. Од друштвата кои имаат добиено дозвола за вршење на финансиски лизинг на пазарот активни се само три, при што податоците кои следат се однесуваат на две, со оглед на фактот дека трета активна компанија за финансиски лизинг започна со активност на 30.11.2006 година. Вкупната актива на активните лизинг друштва врз основа на ревидирани финансиски извештаи со состојба на 31.12.2005 година изнесува 2.275.518.000 денари, додека вкупниот капитал врз основа на ревидирани финансиски извештаи е 121.577.000 денари. Вкупниот број на активни договори за финансиски лизинг со состојба на 12.09.2006 е 4.947 договори со вкупна вредност од 4.744.910.000 денари.

Учеството на друштвата за лизинг во вкупните средства на финансиските институции, како и во бруто домашниот производ е под 1%, што укажува на нивна маргинална улога на пазарот.

7.3. Пазар на капитал

Во Република Македонија автономен и независен орган кој регулира и врши супервизија на сите учесници на македонскиот пазар на капитал е Комисијата за хартии од вредност, основана во 1992 година, која е регуларен член на меѓународната Комисија за хартии од вредност (IOSCO) од 1994 година. Комисијата за хартии од вредност е одговорна за ефикасното работење на пазарот на капитал, заштитата на правата на инвеститорите и унапредувањето на довербата во пазарот на капитал.

Прометот остварен на Македонската берза на 31.12.2006 година, без прометот реализиран преку блок трансакциите и владините аукции изнесуваше 176,4 милиони евра или 10.794 милиони денари, што во однос на 2005 година претставува зголемување за 61,1%. Овој пораст се должи на зголемениот интерес на странските инвеститори за инвестирање во хартии од вредност, зголемената транспарентност во јавното објавување на финансиските податоци на котираните компании, продавањето на акциите на дел од котираните компании под нивната номинална вредност и зголемениот јавен интерес на домашното население за инвестирање во акции.

Прометот остварен преку продажбата на државните обврзници за старо девизно штедење и денационализација на крајот на 2006 година, изнесуваше 2.229 милиони денари или 36,4 милиони евра, што претставува пораст од 8,4% споредено со остварениот промет на државни обврзници во 2005 година.

Заклучно со 31.12.2006 година на Македонската берза котираа 43 компании со вкупна пазарна капитализација од 833,7 милиони евра, што претставува пораст од 53,8% во однос на 2005 година.

Вкупната пазарна капитализација на акциите, државните обврзници и јавно поседуваните компании на крајот на 2006 година изнесуваше 1,7 милијарди евра, што претставува годишен пораст од 46,4%.

Македонскиот берзански индекс (МБИ-10) на 31.12.2006 година изнесуваше 3.702,54 денари или 61 евро, односно, годишен пораст за 61,5%.

Просечното учество на странските инвеститори во прометот остварен при купувањето на Македонската берза во 2006 година изнесуваше 28,7%, додека нивното просечно учество во прометот остварен при продавањето на Македонската берза изнесуваше 6,6%.

7.4. Девизен систем

Девизното работење меѓу резидентите и нерезидентите, тековните трансакции, како и режимот на движење на капиталот се регулирани со Законот за девизно работење и подзаконските акти, донесени врз основа на овој Закон. Законот за девизно работење е во целосна согласност со Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) со Европската унија, односно, во него е инкорпорирана временската рамка за либерализација на капиталот. Имено, тековните трансакции меѓу резиденти и нерезиденти се целосно либерализирани, што е во согласност со

ССА. Со Законот е остварена целосна либерализација на капиталните трансакции предвидени за првата етапа од спроведувањето на ССА (директни инвестиции, комерцијални кредити и финансиски заеми со рок на доспевање над 1 година). Со Законот се либерализирани и финансиските кредити со рок на доспевање пократок од 1 година, која како обврска е предвидена да се имплементира во втората етапа од спроведувањето на ССА. Портфолио инвестициите се делумно либерализирани, а по истекот на првата етапа од ССА е предвидена нивна целосна либерализација. Исто така, по истекот на првата етапа е предвидена либерализација и на вложувањата во недвижности на резиденти во странство. Во однос на депозитните работи, нерезидентите можат да отвораат девизни и денарски сметки во македонските банки и слободно да располагаат со средствата, додека домашните претпријатија и граѓаните ќе можат слободно да отвораат девизни сметки во странски банки по истекот на втората фаза од ССА. Трансферот на добивката и инвестираниот капитал кај директните инвестиции се слободни под услов нерезидентот да ја регистрирал директната инвестиција согласно со Законот и да ги намирал сите законски обврски врз основа на даноци и придонеси.

Иntenцијата на Законот за девизно работење е да влијае во насока на стимулирање на економските субјекти кон поголем трансфер на девизни приливи во домашните банки, подобра конкурентска позиција на претпријатијата на странските пазари, поедноставување на процедурите на склучување на кредитни работи и вршење на платен промет со странство, како и на трансфер на средства од и кон странство. Воедно, Законот обезбедува поголема сигурност и транспарентност за странските инвеститори и зголемување на нивниот интерес за вложување во директни инвестиции и во домашни хартии од вредност.

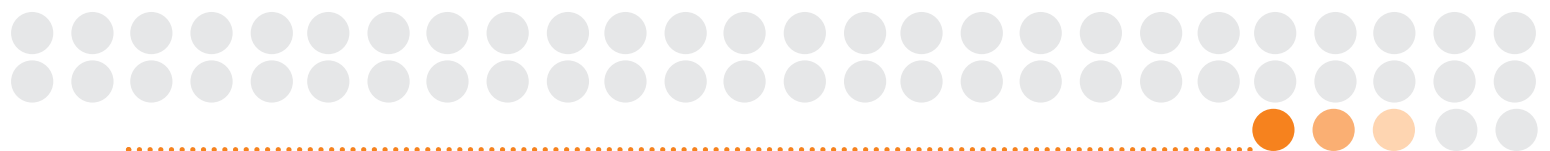
7.5. Осигурување

На осигурителниот пазар во Република Македонија на крајот на 2006 година работат 10 друштва за осигурување, од кои осум друштва вршат работи на неживотно осигурување, едно врши работи на неживотно осигурување и реосигурување и едно врши работи во групата на осигурување на живот. На осигурителниот пазар работат и пет осигурително брокерски друштва кои вршат работи на посредување во осигурувањето. На крајот на 2006 година, учеството на странскиот капитал (правни лица) во вкупниот акционерски капитал на друштвата за осигурување изнесува 62,5%. Четири друштва за осигурување основани се целосно со странски капитал.

Вкупната бруто пресметана премија во 2006 година, изнесува 5.445 милиони денари. Пазарната концентрација мерена според учеството на трите најголеми друштва за осигурување во вкупната бруто пресметана премија е во постојано опаѓање и истата на крајот на 2006 година изнесува 66,2%. Осигурувањето на живот учествува со само 2,12 % во вкупно полисираната премија.

Зголемувањето на субјектите на пазарот на осигурување во периодот од 2002 до денес, преку зголемена конкуренција, не оствари значително влијание на проширување на понудата на осигурителни производи, подобрување на структурата на премијата и подобрување на квалитетот на осигурителни услуги. Така, мерено според стандардите на Европската Унија, осигурувањето остана релативно слабо развиено, како во однос на износот на премијата, така и во однос на нејзината структура. Ова се потврдува со фактот дека осигурувањето на сопственици на моторни возила за штети предизвикани на трети лица (задолжително осигурување) учествува со 46% во вкупно пресметаната премија, следено со осигурувањето на имот со 24% учество во вкупната премија.

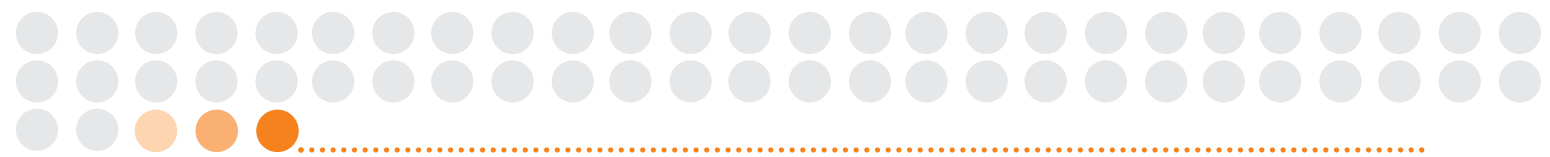
Основна законска рамка која ги регулира условите и начинот на вршење работи на осигурување, спроведување супервизија на работењето на друштвата за осигурување, осигурително-брокерските друштва и Националното биро за осигурување, претставуваат Законот за супервизија на осигурување („Службен весник на РМ“ бр. 27/02, 84/02, 98/02 и 33/04) и Законот за задолжително осигурување во сообраќајот („Службен весник на РМ“ бр. 88/05).

Надлежен орган за донесување законски прописи од областа на осигурувањето и спроведување супервизија на работењето на друштвата за осигурување, осигурително-брокерските друштва и Националното биро за осигурување во Република Македонија е Министерството за финансии.

Во насока на обезбедување финансиски стабилен и на долг рок одржлив развој на осигурителниот пазар во земјата, кој ќе овозможи ефикасно интегрирање на домашните осигурителни субјекти на европскиот пазар, во 2006 година, акцентот на Министерството за финансии се стави на поголема и поефикасна имплементација за законската регулатива преку:

- воспоставување супервизорски орган во областа на осигурувањето како независна и самостојна институција за надзор со јавни овластувања доделени со закон, во согласност со принципите и стандардите на Меѓународната Асоцијација на осигурителни супервизори (IAIS);
- донесување подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за супервизија на осигурување, во насока на детално регулирање на мерките за управување со ризик, како и постапките и процедурите за спроведување супервизија;
- унапредување на постапките и процедурите на спроведување супервизија во насока на развивање модерен систем на надзор и контрола, насочен кон перманентно следење на работењето на друштвата за осигурување од аспект на нивната изложеност на ризици и превземање превентивни и корективни мерки, како и премин од супервизија базирана на проверка на усогласеноста со законите на супервизија базирана на проценка на ризици;
- јакнење на административниот капацитет на супервизорскиот орган преку перманентна едукација на супервизорите и индустријата, со цел целосно разбирање на процесот на управување со ризици и примена на адекватно корпоративно управување.

8. СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР

8.1. Пазар на работна сила

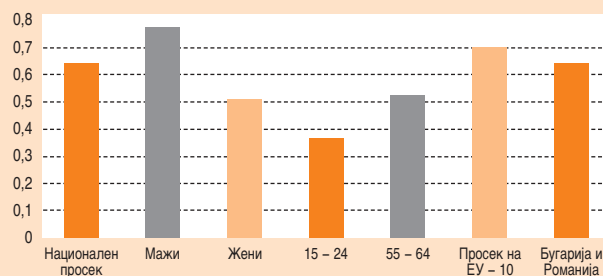
Општи карактеристики на пазарот на работна сила во РМ се ниска стапка на активност, висока и одржлива невработеност, како и релативно ниска стапка на вработеност. Иако во 2006 година состојбата на овој пазар се подобри, сепак, со стапка на невработеност во 2006 година од 36%, РМ и понатаму останува земја со највисока невработеност меѓу сите земји од Централна и Источна Европа, освен Босна.⁹ Подлабоката анализа на пазарот на работна сила во РМ, односно анализата на вработеноста и невработеноста по одредени белези (пример, возраст, времетраење на невработеноста, школска подготовка, итн.) упатуваат на тоа дека лошите резултати на пазарот на работна сила се предизвикани од структурни, а не од транзициски фактори. Секако, ова има свои импликации врз политиките неопходни за надминување на проблемот со невработеноста. Имено, потребна е координација на различните политики, поаѓајќи од потесната политика на вработување или активните политики на пазарот на работна сила, до пошироките макро и микро политики и реформи кои треба да бидат насочени кон забрзување на растот и зголемување на вработеноста.

8.1.1. Активност

Релативно ниската активност (учество) на пазарот на работна сила во Македонија (62,2% во 2006 година)¹⁰ го отсликува многу ниското ниво на вработеност во земјата што само делумно се надоместува со високата невработеност. И покрај порастот на активност во РМ во 2006 година (1,5 процентен поен во однос на 2005 година), таа е за 12 процентни поени пониска од просекот на ЕУ-10 и 6 процентни поени пониска од Романија и Бугарија.

Стапката на активност на жените во Македонија е пониска отколку кај мажите (види График 8.1) поради традиционалната улога на жените во општеството, особено на жените од етничките малцинства, како што се Албанците и Ромите. Половиот јаз во активност во Македонија изнесуваше 25,8 процентни поени во 2006 година, што е далеку над просечниот јаз во земјите од Централна и Источна Европа од околу 12% и 16% во ЕУ-15. Притоа, половиот јаз се намалува со нивото на образование, и, на терцијарно ниво на образование, жените имаат повисока стапка на активност од мажите.

График 8.1. Стапка на активност во 2006 година

Извор: Државен завод за статистика и Еуростат

9) Податоците за пазарот на работна сила во Извештајот се од Анкетата на работна сила (АРС), доколку не е поинаку наведено.

10) Работоспособното население е дефинирано како население на возраст од 15–64 години, што е во согласност со дефиницијата на Меѓународната Организација на Труд (МОТ). Оваа дефиниција се разликува од националната дефиниција каде за работоспособно население се смета населението на возраст од 15 години и повеќе. Во оваа анализа, податоците се презентирани врз основа на МОТ стандардите заради обезбедување на меѓународна споредливост. Сепак, во публикацијата АРС само дел од податоците може да се пресметаат за населението на возраст од 15 до 64 години, така што дел од индикаторите се пресметани според националната дефиниција, што ќе биде потенцирано во текстот.

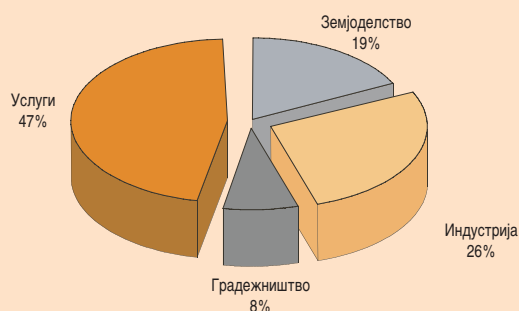
Стапката на активност на младите работници се намали во текот на транзицијата поради се потешкото наоѓање прво вработување по завршувањето на образованието и поради тоа што се поголем број млади луѓе одлучуваат да продолжат со студии поради растечкиот принос од (инвестицијата во) образованието. Сепак, во 2006 година постигнат е одреден напредок, односно пораст на активноста на младите од 32,9% во 2005 на 33,7% во 2006 година.

8.1.2. Вработеност

Полови, старосни и образовни карактеристики на вработеноста. Стапката на вработеност во РМ во 2006 година изнесуваше 39,6%, што е за 1,3 процентни поени повисоко од 2005 година. Сепак, вработеноста во РМ е околу 17 процентни поени пониско од најниските стапки на вработеност во земјите од ЕУ (во Полска и Малта).

Половиот јаз во вработеноста во РМ во 2006 година изнесуваше 17,6 процентни поени, што е близу до просекот на ЕУ-25 (прв квартал од 2006). Разликата во стапките на вработеност меѓу половите се намалува со образованието, така што во 2005 година (последен расположив податок), жените со повисоко образование имаа повисоки стапки на вработеност од мажите.

График 8.2. Вработеност по сектори во 2006 година

Извор: Државен завод за статистика

Во старосните групи што се десетина години под и над централната старосна група (25–54), приближно 14 лица од сто млади луѓе работеле во 2006 година, и 28 лица од сто работници на возраст од 55–64 години. Многу ниската стапка на вработеност меѓу младите во Македонија, една третина од вкупната стапка на вработеност, може да се припише на задоцнетото влегување во вработеност поради потешкотиите во наоѓање прва работа.

Вработеност по сектори и вид на договор. Структурата на вработеноста по сектори во РМ е слична со онаа во Бугарија, Хрватска, Литванија и Романија каде учеството на вработеноста во земјоделството

во вкупната вработеност се зголеми или остана на релативно високо ниво за време на транзицијата. Причината е во тоа што земјоделството ги апсорбирало отпуштените работници од реструктурираните компании, и/или обезбедувало егзистенција главно за помалку образованите работници. Во 2006 година, 20% од вкупната вработеност е во земјоделството, индустријата апсорбира 25% од вкупната вработеност, а градежништвото 8% (види График 8.2). Услугите се главен „работодавач“, со 47% од вкупната вработеност. Иако, за разлика од развиените земји, работните места во услугите во РМ веројатно се со низок квалитет во смисла на стабилност, плата и работни услови (во лични услуги и услуги за домаќинствата), а не висококвалитетни работни места во секторот на услуги, како на пример во информатичка технологија.

Последниве години постои позитивна промена во структурата на вработеноста според економски статус, односно зголемување на учеството на самовработеноста и работодавачите. Учеството на самовработените лица се зголеми на 12,4% во 2006 година, а учеството на работодавачите на 6% (види Табела Д1). Самовработувањето, како форма на вработување, е особено важно поради неговото потенцијално влијание во намалувањето на невработеноста во окружување во кое создавањето на нови работни места е ниско. Во врска со сопственоста, 66% од сите вработени лица во 2006 година работеле во приватни фирми.

Важно прашање во врска со вработеноста е појавата на работа со скратено работно време: нето зголемувањето на работните места со скратено работно време генерира дополнителни можности за вработување, главно

на младите и жените и им помага на работодавачите полесно да се приспособат на променливата агрегатна побарувачка. Во РМ 5,0% од работниците во 2005 година (последни достапни податоци) работеле под такви работни договори. Постојат две регулаторни пречки за поголема употреба на договорите со скратено работно време: (1) основната за плаќање на социјални придонеси е пропишана месечно, а не според сработен час; (2) придонесот за здравствено осигурување се пресметува на вработување со полно работно време, а не на час, што ги зголемува трошоците за работна сила за работниците што работат со скратено работно време. Како и во сите земји од Централна и Источна Европа, жените повеќе го користат вработувањето со скратено работно време (6,1%), како и младите (10,4% од вработените млади лица во 2005 година).

Вработувањето на определено време е мерка на претпазливост за работодавачите во неповолни економски услови, иако имплицира одредено ниво на несигурност за вработените. Релативно високото ниво на вработени со договори за вработување на определено време е карактеристика на Македонија. Учеството на привременото вработување во вкупната вработеност се движеше од 10% до 13%, а во 2003 година се зголеми на 17,7%, според последните објавени податоци. Според старосни групи, овој вид работно ангажирање е почесто кај младите работници, што сугерира понатамошна нерамноправност на пазарот на работна сила, како во смисла на пристап до постојана работа/работа со полно работно време, така и во поглед на обука на работно место и можности за унапредување на младите лица.

Употребата на договори за дело¹¹ беше широко распространета во РМ се до 2006 година, при што лицата ангажирани со вакви договори се сметаа и изјаснуваа за невработени. Оттаму, во 2006 година, со Законот за Агенциите за привремено вработување беше воведена нова форма на вработување, привремено вработување, со која се истиснуваат договорите за дело, но главна цел е зголемување на флексибилноста на пазарот на работна сила. Имено, Агенциите за привремено вработување им овозможуваат флексибилност на работодавачите бидејќи можат да ангажираат работници за ограничен период, согласно економската конјуктура, без значителни трошоци за ангажирање и отпуштање. Покрај тоа, Агенциите за привремено вработување обезбедуваат сигурност на работата и платата за работниците. Оттаму, истите премостуваат еден од главните конфликти на интереси на пазарите на труд, конфликтот меѓу сигурноста на работата, важна за работниците и флексибилноста на работата, значајна за работодавачите.

На крајот на 2006 година, регистрирани беа 18 Агенции за вработување кои потпишале 3.210 договори за вработување.

8.1.3. Невработеност

Старосни, полови и образовни карактеристики на невработеноста. Во 2006 година, стапката на невработеност во Македонија се намали на 36,3% (за 1,3 процентни поени во однос на 2005 година), иако истата се уште е на неприфатливо високо ниво (види Табела Д1).

Стапката на невработеност кај жените во 2006 година изнесуваше 37,5%, само 1,9 процентни поени повисока од стапката на невработеност кај мажите. Стапките на невработеност се највисоки за младата работна сила на возраст 15–24 години, и постепено се намалуваат со староста. Како и на други места, поголема е веројатноста младите работници да бидат невработени: нивната стапка на невработеност е 1,7 пати поголема од националниот просек.

Уште една важна карактеристика на пазарот на работна сила е појавата на долгорочната невработеност, односно невработеност подолго од една година. Депресијацијата на знаењето, квалификациите и работното ис-

11) Договорите за дело се користеа во повеќето земји од Централна и Источна Европа и се регулирани според националните закони за облигациски односи, односно не се работни договори. Поради тоа, плаќањата, односно платите, подлежат само на персонален данок на доход, а не се плаќаат социјалните придонеси, што им обезбедува на работодавачите пониски трошоци за работна сила.

куство води кон појава на негативна зависност помеѓу времетраењето на вработеноста и можноста за наоѓање на работа, така што, колку подолго луѓето се невработени, толку пониски се нивните шанси да преминат од невработеноста во вработеност. Околу 80% од вкупната невработеност во Македонија се карактеризира како долгорочна, што е над просекот на ЕУ-25 и новите земји членки од 43,3% и 55,7% во првиот квартал од 2006, соодветно. Ова ја покажува стагнантната природа на македонскиот пазар на работна сила каде што (речиси сите) невработени имаат потешкотии да најдат работа.

Лицата кои завршиле основно образование имаат повисока веројатност да бидат невработени од оние со средно образование, особено во споредба со оние со високо образование. Стапката на невработеност кај високообразованите работници е околу половина од националниот просек. Релативно ниската стапка на невработеност на оние со незавршено основно образование упатува на тоа дека тие веројатно се насочуваат кон земјоделството како стратегија за опстанок, односно прифаќаат да работат како неплатени семејни работници, и/или пак на тоа дека работниците со завршено основно и средно образование имаат висока референтна плата (минимална плата за која би прифатиле да работат).

8.2 Социјална заштита

Владината политика во сферата на социјалната заштита во 2006 година, беше конципирана врз следните стратешки документи: Макроекономската политика за 2006 година, Програмата за работа на Владата на Република Македонија за 2006 година, Стратегијата за вработување за 2006 – 2010 година, Националниот акционен план за вработување за периодот 2006 – 2008 година. Притоа се почитуваа фискалните насоки утврдени во Фискалната стратегија 2006 – 2008 година и Буџетот на Република Македонија за 2006 година.

Исто така, значајно место имаа меѓународните конвенции и препораки, меѓу кои се: Стратегијата за социјална кохезија на Европскиот Комитет за социјална кохезија, Милениумските развојни цели на ОН во делот на првата развојна цел: намалување на сиромаштијата, како и други препораки врз основа на кои се врши постапно приближување кон законодавството на ЕУ.

Во насока на социјално вклучување на социјално исклучените лица како мерка во справувањето со сиромаштијата, Министерството за труд и социјална политика се вклучи во подготовка на Заедничкиот меморандум за инклузија кој е задолжителен документ за секоја земја која се стекнала со статус на земја кандидат за членство во ЕЗ. Овој документ ќе ја помогне изградбата на капацитетите на државата и сите други учесници во борбата против сиромаштијата (невладиниот сектор, локалните и националните авторитети, науката и др.), и ќе биде основа за утврдување на националниот план и стратегијата за справување со сиромаштијата и социјалната исклученост.

Во рамки на расположивите средства од Буџетот на Република Македонија за 2006 година и Програмата за остварување на социјалната заштита за 2006 година, согласно Законот за социјална заштита и владината Одлука за утврдување критериуми, начинот и постапката за остварување на правото на социјална парична помош како и материјалното обезбедување на невработените, се обезбеди редовна исплата на социјалната парична помош со која на граѓаните им се обезбедува минимум на социјална сигурност.

Политиката на социјална заштита беше насочена кон унапредување на вонинституционалната заштита, како и проширување на бројот и видот на дневни центри како посоодветни форми на згрижување. Се работеше на натамошно зајакнување на капацитетите на центрите за социјална работа и другите установи, преку обука на стручните кадри.

Во процесот на деинституционализација во социјалната заштита продолжува соработката на „Проектот за развој на општините“, поддржан од Светската банка со кој се овозможува изградба и опремување на дневни центри за лица со пречки во интелектуалниот развој и за стари лица во руралните и урбаните општини во Република Македонија.

По завршувањето на првата фаза од процесот на децентрализацијата во социјалната заштита во 2005 година, согласно која домовите за стари лица се пренесоа на општините, во 2006 година, акцент се стави на имплементацијата на обврската на општините, да организираат и обезбедат социјална заштита согласно специфичните потреби за социјална заштита за своите граѓани. За таа цел се изготви Програма за соработка и следење на социјалната заштита во општините во Републиката. Со оваа програма се регулира и поблиската соработка помеѓу централната власт претставувана од министерството и центрите за социјална работа со локалната власт на полето на социјалната заштита.

Во 2006 година продолжи реализацијата на Проектот за имплементација на социјалната заштита (СПИЛ Проект)¹² – Програма за поддршка на социјалната заштита, чија основна цел е да се подобри ефективната и ефикасноста на системот на социјалната заштита преку подобрување на администрирањето.

Според информациите од Министерството за труд и социјална политика во месец декември 2006 година, како корисници на социјална помош се евидентирани 66.540 домаќинства, што во однос на истиот месец од претходната година претставува пад од 0,8% (види График 8.3.). Притоа, за социјална помош се исплатени околу 144,4 милиони денари или 3,1% помалку во однос на декември 2005 година.

Социјалната помош се исплаќа на домаќинства во кои одделни членови се способни за работа, но се материјално необезбедени.

Правото од постојана парична помош во 2006 година го оствариле 5.183 корисници. Постојаната парична помош се исплаќа на лицата кои се неспособни за работа и неможат да остварат средства за егзистенција согласно други прописи.

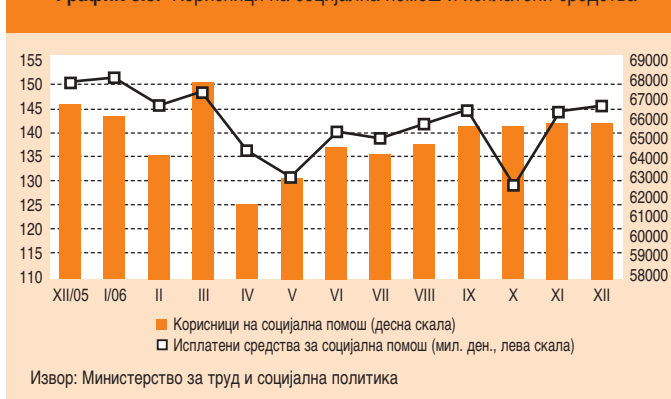
По основ надоместок за помош и нега, заклучно декември 2006 година со ова право се стекнале 21.807 корисници. Паричниот надоместок за помош и нега се исплаќа на лица кои не можат да ги вршат основните животни потреби без помош од друго лице, како и на лице со тешки и најтешки пречки во психичкиот развој над 26 годишна возраст.

Покрај овие групи, парична помош користат и:

- внатрешно раселените семејства и на семејствата на бегалците од други држави;
- лица кои до 18 години возраст имаат статус на дете без родители и родителска грижа;
- лица кои работат со скратено работно време поради нега на хендикепирано дете;
- згрижувачки семејства и
- лица корисници на еднократна парична помош и помош во натура.

Со цел подобрување на економската и социјалната положба на состојбата на Ромската популација во Европа започна примена на меѓународната иницијатива „Декада на вклучување на Ромите“. Истата поставува јасни насоки на национално ниво за напредок, постојано набљудување на достигнувањата во однос на тие насоки, како и размена на информации, како приоритетни области. Иницијативата е тесно поврзана со две тековни иницијативи:

График 8.3. Корисници на социјална помош и исплатени средства

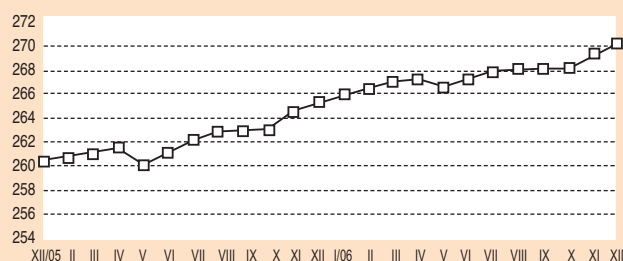

12) СПИЛ Проектот се реализира со заем на Светската банка. Истиот, покрај реформите во социјалната заштита, ги опфаќа и реформите во пензискиот систем

Милениумски развојни цели и Програма за социјално вклучување на ЕУ, кои како приоритетни области ги дефинираат: образованието, вработувањето, здравството и домувањето.

Пензиско - инвалидско осигурување. Во рамките на СПИЛ, покрај реформите во системот за социјална заштита, предвидени се и реформи во пензискиот систем. Сврзано со тоа, во текот на 2006 година, беа направени поголеми набавки на хардвер и софтвер за потребите на Фондот на пензиското и инвалидското осигурување (ФПИОМ) и Агенцијата за супервизија на задолжителното капитално пензиско осигурување (МАПАС) во врска со новиот систем на месечно пријавување на индивидуалните пензиски придонеси за вработените и наплата на придонесите за државниот и приватните пензиски фондови. Во 2006 година се воспостави единствен начин на прибирање на придонесот за ПИО, за првиот и вториот столб.

График 8.4. Број на пензионери (во илјади)

Извор: Министерство за труд и социјална политика

График 8.5. Движење на просечна пензија и плата

Извор: Министерство за труд и социјална политика и Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

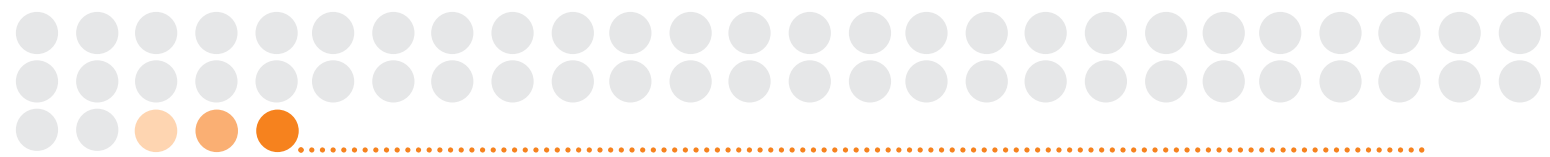
Неповолниот тренд на пораст на бројот на пензионери продолжи и во 2006 година, што е конзистентно со демографскиот тренд на стареење на населението во Република Македонија. Така, во декември 2006 година, како пензионери вкупно се евидентирани 269.681 лица. Во однос на декември 2005 година ова претставува пораст од вкупно 4.529 лица односно 1,7%, создавајќи дополнителен притисок врз јавните финансии.

Просечната пензија во декември 2006 година изнесуваше 7.684 денари, што во споредба со декември 2005 година претставува реално зголемување за 3,0%. Во рамките на просечната пензија, највисок износ или 8.492 денари, се однесува на старосната пензија, 6.509 денари изнесува просечната инвалидска пензија и 6.023 денари просечната семејна пензија.

Во декември 2006 година, за пензии се исплатени 2.025 милиони денари. Структурно гледано, најголем е бројот на корисници на старосна пензија, и тоа 146.852 корисници или 54,5%, потоа на семејна пензија 73.465 корисници или 27,2% и на инвалидска пензија 49.364 корисници или 18,3%. Соодносот на просечната пензија за 2006 година и вкупната просечна плата во Републиката, за 2006 година, изнесуваше 56% (види График 8.5.).

ПРИЛОЗИ

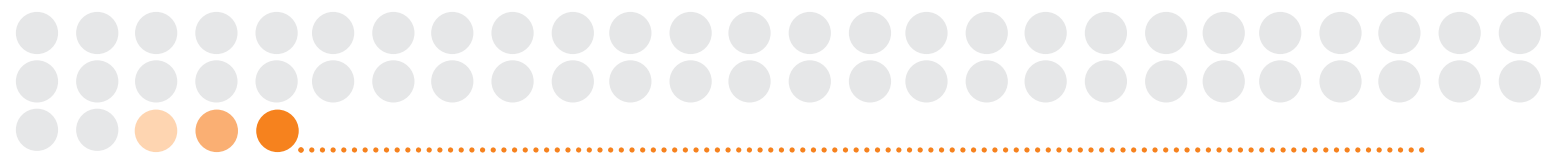
А . РЕАЛЕН СЕКТОР

Табела А.1. Макроекономски индикатори

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Реален сектор									
Бруто домашен производ									
– стапка на реален раст	3,4	4,3	4,5	–4,5	0,9	2,8	4,1	3,8	4,0
– тековни цени, во милиони денари	194.979	209.010	236.390	233.841	243.970	251.486	265.257	284.423	305.265
– милиони САД долари (номинален)	3.581	3.674	3.588	3.437	3.769	4.631	5.368	5.770	6.257
– милиони САД долари (PARE методологија)	3.575	3.730	3.899	3.723	3.872	4.119	4.928	4.519	–
– милиони ЕУР (номинален)			3.893	3.839	4.001	4.105	4.325	4.640	4.989
Инфлација (трошоци на живот, просек)	–0,1	–0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	–0,4	0,5	3,2
БДП Дефлатор	1,4	2,7	8,2	3,6	3,4	0,3	1,3	3,3	3,2
Плати (месечен просек, нето)									
– номинален пораст	3,7	2,9	5,5	3,5	6,9	4,8	4,0	4,0	7,3
– реален пораст	3,8	3,6	–0,3	–2,0	5,1	3,6	4,4	3,5	4,1
Пораст на вработеноста (во %)	5,4	1,0	0,8	9,0	–6,3	–2,9	–4,1	1,5	4,3
Надворешен сектор									
Извоз (ф.о.б.), милиони САД долари	1.292	1.190	1.321	1.155	1.112	1.362	1.672	2.040	2.400
Увоз (ф.о.б.), милиони САД долари	1.807	1.686	2.011	1.682	1.916	2.211	2.784	3.097	3.681
Трговски биланс (милиони САД долари)	–515	–496	–690	–527	–804	–849	–1.112	–1.057	–1.281
Трговски биланс (ф.о.б) (% од БДП)	–14,4	–13,5	–19,2	–15,3	–21,3	–18,3	–20,7	–18,3	–20,5
Дефицит на тековна сметка (милиони САД долари)	–270	–33	–72	–244	–358	–149	–415	–81	–24
Дефицит на тековна сметка (% од БДП)	–7,5	–0,9	–2,0	–7,1	–9,5	–3,2	–7,7	–1,4	–0,4
Странски директни инвестиции (милиони долари)	128	32	176	441	78	96	156	97	350
– % од БДП	3,6	0,9	4,9	12,8	2,1	2,1	2,9	1,7	5,6
Надворешен сектор (стапки на пораст)									
Извоз (ф.о.б.)	4,4	–7,9	11,0	–12,6	–3,7	22,5	22,8	22,0	17,6
Увоз (ф.о.б.)	11,3	–6,7	19,3	–16,4	13,9	15,4	25,9	11,2	18,9
Фискален сектор									
Дефицит на општ владин буџет (% од БДП)	1,7	0,0	1,8	–7,2	–5,7	–0,6	0,4	0,3	–0,5

Табела А.2. Плати

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Просечна месечна нето-плата (во денари)	10.551	11.279	11.828	12.298	12.597	13.517
Номинални плати –стапки	3,5	6,9	4,8	4,0	2,5	7,3
Реални плати –стапки	–1,9	5,0	3,6	4,4	2,0	4,0

Б . НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

Табела Б.1. Платен биланс на РМ

	2002	2003	2004	2005	K1	K2	K3	K4	2006
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ	-357,81	-152,28	-414,82	-81,48	-44,46	-64,11	133,46	-48,61	-23,73
Стоки, нето	-804,34	-851,48	-1112,08	-1.057,47	-266,83	-367,20	-261,39	-389,82	-1.285,24
Извоз, ф.о.б.	1.112,15	1.359,04	1.672,43	2.039,64	449,87	586,05	699,82	660,51	2.396,26
Увоз, ф.о.б.2	-1.916,49	-2.210,52	-2.784,51	-3.097,11	-716,70	-953,26	-961,21	-1.050,33	-3.681,49
Услуги, нето	-22,13	-2,56	-54,39	-33,87	-6,18	-5,60	30,02	6,96	25,20
Доход, нето	-29,78	-32,33	-39,23	-54,99	5,89	-1,88	-11,88	4,78	-3,09
од кој: камата, нето	-18,64	-31,88	-26,22	-25,95	-9,38	-3,60	-6,70	-4,66	-24,34
Тековни трансфери, нето	498,45	734,09	790,88	1.064,85	222,66	310,57	376,71	329,47	1.239,40
Официјални	100,50	103,36	70,07	64,39	16,93	19,73	17,83	19,26	73,75
Приватни	397,95	630,73	720,81	1.000,47	205,73	290,84	358,88	310,21	1.165,66
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА	376,87	169,97	407,01	94,67	42,00	58,71	-135,45	48,60	13,87
Капитална сметка, нето	8,26	-6,69	-4,61	-2,01	0,44	-0,54	-0,26	-0,76	-1,11
Капитални трансфери, нето	9,92	-6,60	-4,61	-2,01	0,44	-0,54	-0,26	-0,76	-1,11
Официјални	9,92	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Други	0,00	-6,60	-4,61	-2,01	0,44	-0,54	-0,26	-0,76	-1,11
Стеки/распол. со непроизв., нефинан. средства	-1,66	-0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Финансиска сметка, нето	368,62	176,66	411,62	96,68	41,56	59,24	-135,19	49,37	14,98
Директни инвестиции, нето	77,72	94,26	155,85	97,08	290,53	21,61	11,97	26,22	350,33
Портфолио инвестиции, нето	0,35	3,39	14,82	235,11	14,19	31,53	8,96	28,63	83,31
Други инвестиции, нето	159,98	129,97	260,42	179,56	-229,63	118,90	11,67	56,21	-42,84
Трговски кредити, нето	83,1	82,95	170,05	24,60	7,18	40,11	-57,21	51,09	41,17
Заеми, нето	8,19	23,47	59,82	153,94	-161,58	70,55	31,56	40,27	-19,20
Валут и депозити, нето	44,69	2,85	-3,66	-24,77	-81,16	-3,88	29,43	-48,14	-103,75
од кои: монетарна власт, нето	68,79	17,77	26,44	0,77	-68,78	0,00	65,66	-0,14	-3,26
комерцијални банки, нето	112,17	-54,59	-105,08	26,57	7,02	24,63	-22,48	-24,74	-15,58
население, нето	-136,27	39,68	74,97	-52,10	-19,40	-28,50	-13,74	-23,25	-84,90
Други, нето	24,00	20,69	34,22	25,79	5,93	12,12	7,89	12,99	38,94
Бруто официјални резерви („-“ значи зголемување) ³	130,57	-50,96	-19,47	-415,07	-33,53	-112,80	-167,80	-61,69	-375,82
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	-19,07	-17,70	7,81	-13,19	2,46	5,40	1,99	0,00	9,86

Табела Б.2. Надворешно трговска размена

	2000	2001	2002	2003	2004	2005*)	2006*)		2000	2001	2002	2003	2004	2005*)	2006*)
Извоз	1.323	1.158	1.116	1.367	1.675	2.041	2.400	Извоз	1.323	1.158	1.116	1.367	1.675	2.041	2.400
Увоз	2.094	1.694	1.995	2.306	2.931	3.227	3.762	- редовен	679	603	589	756	1.035	1.385	1.767
Дефицит	-771	-536	-879	-939	-1.256	-1.186	-1.362	- лон	644	555	527	611	640	656	633
								Увоз	2.094	1.694	1.995	2.036	2.931	3.227	3.762
								- редовен	1.584	1.308	1.611	1.591	2.473	2.766	3.296
								- лон	510	386	384	445	458	461	466

*) Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика

Табела Б.3. Извоз и увоз по економски групации на земјите

во милиони долари	2000	2001	2002	2003	2004	2005*)	2006*)
ИЗВОЗ	1.323	1.158	1.116	1.367	1.675	2.041	2.400
Развиени земји	792	721	692	883	1.099	1.278	1.373
Европска унија	566	566	570	747	956	1.083	1.326
ЕФТА	36	39	28	19	7	8	10
Други развиени земји	190	116	94	116	136	186	**)
Земји на Централна и Источна Европа и поранешен СССР	60	561	59	68	100	134	**)
Неразвиени земји	2	3	2	1	2	2	**)
Земји во развој	34	14	17	28	12	35	**)
Републики од поранешната СФРЈ	432	363	345	386	460	591	**)
Останати земји	3	1	0	0	0	0	**)
УВОЗ	2.094	1.694	1.995	2.306	2.931	3.227	3.762
Развиени земји	1.010	880	1.089	1.220	1.711	1.769	1.893
Европска унија	801	719	894	1.009	1.460	1.467	1.650
ЕФТА	30	26	31	29	46	65	61
Други развиени земји	180	135	164	182	203	236	**)
Земји на Централна и Источна Европа и поранешен СССР	583	394	405	518	679	825	**)
Неразвиени земји	1	2	3	3	1	1	**)
Земји во развој	101	90	113	137	214	268	**)
Републики од поранешната СФРЈ	398	327	384	427	325	363	**)
Останати земји	0	0	0	0	0	0	**)

*) Претходни податоци

**) Заради промената на групациите на земјите и методологијата на пресметување, податоците за 2006 година не се споредливи со тие од претходните години
Извор: Државен завод за статистика

По новата методологија од 2006 година

во милиони долари	2005**)	2006**)
ИЗВОЗ*)	2.041	2.400
Развиени земји	1.234	1.373
Европска унија	1.083	1.326
ЕФТА	8	10
Други развиени земји	143	37
Неразвиени земји	4	2
Земји во развој	184	236
Западен балкан	618	787
Останати земји	0	0
УВОЗ*)	3.227	3.762
Развиени земји	1.693	1.893
Европска унија	1.467	1.650
ЕФТА	65	61
Други развиени земји	160	181
Неразвиени земји	23	26
Земји во развој	1.139	1.442
Западен балкан	372	400
Останати земји	0	0

*) Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика

Табела Б.4. Извоз и увоз по поважни земји

	– во милиони долари							– структура во %						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005*)	2006*)	2000	2001	2002	2003	2004	2005*)	2006*)
ИЗВОЗ	1.323	1.158	1.116	1.367	1.675	2.041	2.400	100	100	100	100	100	100	100
од тоа:								75,49	82,47	82,09	78,64	77,01	78,44	80,25
Србија и Црна Гора	335	267	246	275	347	459	557	25,33	23,06	22,04	20,12	20,72	22,49	23,21
Германија	257	238	234	280	317	364	375	19,46	20,55	20,97	20,48	18,93	17,83	15,63
Италија	91	91	82	95	134	169	236	6,86	7,86	7,33	6,95	8,00	8,28	9,83
Грција	84	101	117	180	228	312	361	6,36	8,72	10,47	13,17	13,61	15,29	15,04
САД	84	99	77	72	72	44	22	6,36	8,55	6,94	5,27	4,30	2,16	0,92
Хрватска	48	58	59	66	80	81	124	3,61	5,01	5,29	4,83	4,78	3,97	5,17
Холандија	36	45	44	47	47	44	55	2,72	3,89	3,94	3,44	2,81	2,16	2,29
Бугарија	27	21	21	26	19	76	130	2,03	1,81	1,88	1,90	1,13	3,72	5,42
Словенија	26	21	22	21	27	31	41	2,00	1,81	1,94	1,54	1,61	1,52	1,71
Русија	10	14	14	13	19	21	25	0,78	1,21	1,29	0,95	1,13	1,03	1,04
УВОЗ	2.094	1.694	1.995	2.306	2.931	3.227	3.762	100	100	100	100	100	100	100
од тоа:								65,71	68,89	68,80	68,21	63,12	63,37	61,78
Германија	253	215	285	304	368	334	369	12,09	12,69	14,29	13,18	12,56	10,35	9,81
Србија и Црна Гора	190	158	185	212	243	264	282	9,09	9,33	9,27	9,19	8,29	8,18	7,50
Грција	202	184	238	300	282	296	319	9,63	10,86	11,93	13,01	9,62	9,17	8,48
Италија	111	107	118	123	168	193	227	5,31	6,32	5,91	5,33	5,73	5,98	6,03
Русија	192	139	125	178	271	424	569	9,16	8,21	6,27	7,72	9,25	13,14	15,12
САД	83	51	58	56	47	45	41	3,97	3,01	2,91	2,43	1,60	1,39	1,09
Словенија	144	119	130	139	140	127	129	6,88	7,02	6,50	6,03	4,78	3,94	3,43
Бугарија	98	103	128	149	209	234	250	4,66	6,08	6,42	6,46	7,13	7,25	6,65
Хрватска	58	46	55	63	65	75	79	2,76	2,72	2,76	2,73	2,22	2,32	2,10
Холандија	45	45	51	49	57	53	59	2,16	2,66	2,56	2,12	1,94	1,64	1,57

*) Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика

Табела Б.5. Извоз и увоз по економска намена

во милиони долари	2000	2001	2002	2003	2004	2005*)	2006*)
ИЗВОЗ	1.323	1.158	1.116	1.367	1.675	2.041	2.400
Материјали за репродукција	719	573	510	669	816	1.110	1.393
Средства за работа	33	29	27	22	30	39	51
Стоки за широка потрошувачка	564	554	574	674	827	890	954
Нераспределено	4	1	2	1	1	1	1
УВОЗ	2.094	1.694	1.995	2.306	2.931	3.227	3.762
Материјали за репродукција	1.416	1.124	1.266	1.492	1.904	2.095	2.453
Средства за работа	263	209	253	285	312	348	419
Стоки за широка потрошувачка	408	355	471	525	711	782	886
Нераспределено	5	4	4	2	2	2	3

*) Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика

Табела Б.6. Извоз и увоз по степен на обработка

во милиони денари	2000	2001	2002	2003	2004	2005*)	2006*)
ИЗВОЗ	1.323	1.158	1.116	1.367	1.675	2.041	2.400
Неообработени производи	109	104	117	140	143	215	264
Производи од обична преработка	522	391	322	455	600	845	1.085
Производи од висока преработка	686	660	673	770	930	979	1.049
Нераспределено	4	0	2	1	1	1	1
УВОЗ	2.094	1.694	1.995	2.306	2.931	3.227	3.762
Неообработени производи	281	211	201	310	398	573	752
Производи од обична преработка	385	330	447	462	803	914	1.032
Производи од висока преработка	1.421	1.147	1.342	1.529	1.727	1.738	1.974
Нераспределено	5	4	4	2	2	2	3

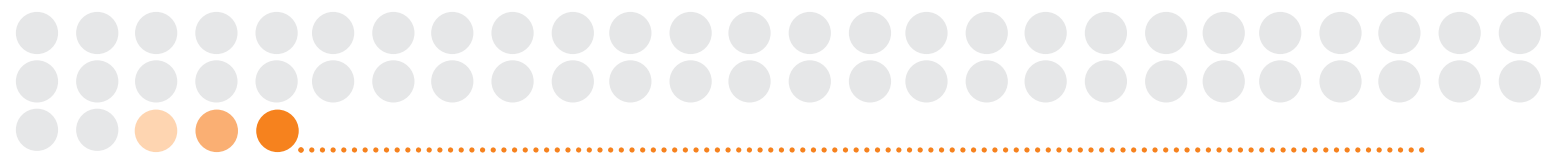
*) Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика

Табела Б.7. Надворешен долг на РМ

(милиони САД долари)	31.12.1999	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006
Официјални кредитори	870	1.052	973	1.034	1.193	1.314	1.257	1.380
Мултилатерала	521	720	689	757	922	1.062	1.052	1.161
ММФ	99	82	71	67	68	63	62	56
МБОР	92	123	124	145	181	223	248	264
МФК	1	57	33	18	13	9	6	4
МАР	145	250	255	296	358	389	362	2.384
ЕИБ	37	69	75	102	116	148	140	165
ЕУРОФИМА	25	17	14	12	8	8	7	6
ЦЕБР	5	7	6	15	17	23	20	30
ЕБОР	88	74	62	32	40	65	87	116
ЕУ	27	37	44	65	112	122	106	118
МФРЗ	0	3	4	5	7	11	13	16
ЕАР	0	1	1	1	1	1	0	0
Билатерала	349	332	284	277	271	252	205	219
Приватни кредитори	261	443	456	543	605	694	924	935
Лондонски клуб	234	253	262	254	243	233	222	0
Еврообврзница		0	0	0	0	0	177	197
Останати	27	191	194	289	362	461	525	738
Банки и финансиски институции	16	136	131	205	202	238	265	374
Претпријатија	11	55	63	85	159	223	260	363
ВКУПНО	1.131	1.495	1.429	1.577	1.799	2.008	2.181	2.315

*) Претходни податоци
Извор: Државен завод за статистика

В . ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Табела В.1. Општ владин буџет

	Q1	Q2	Q3	Q4	Вкупно	Q1	Q2	Q3	Q4	Вкупно
	2005	2005	2005	2005	2005	2006	2006	2006	2006	2006
ВКУПНИ ПРИХОДИ	21.732	24.627	27.928	26.641	100.928	23.069	26.306	26.222	28.504	104.101
Даночни приходи и придонеси	18.972	21.172	21.285	23.152	84.581	19.848	22.782	23.080	24.888	90.598
Даночни приходи (Сметка за сопствени приходи)	68	75	70	91	304	79	50	35	35	199
Даноци	12.314	13.944	14.107	15.316	55.681	12.658	15.097	15.460	16.360	59.575
Персонален данок на доход	1.834	2.052	1.951	2.260	8.097	1.933	2.098	2.025	2.358	8.414
Данок на добивка	1.080	600	623	534	2.837	1.725	914	950	1.119	4.708
ДДВ	5.745	6.767	6.652	7.918	27.082	5.228	7.342	7.155	7.534	27.259
Акцизи	2.461	2.937	3.385	2.965	11.748	2.542	2.839	3.374	3.419	12.174
Увозни давачки	1.026	1.441	1.335	1.464	5.266	993	1.494	1.982	3.243	7.712
Други даноци	168	147	161	175	651	237	410	390	176	1.213
Придонеси	6.590	7.153	7.108	7.745	28.596	7.111	7.635	7.586	8.493	30.825
Фонд за ПИОМ	4.230	4.569	4.553	4.948	18.300	4.619	4.969	4.893	5.467	19.948
Завод за вработување	312	325	322	353	1.312	322	336	337	375	1.370
Фонд за здравство	2.048	2.259	2.233	2.442	8.982	2.170	2.330	2.356	2.651	9.507
Неданочни приходи	2.495	3.088	5.284	2.951	13.818	2.306	2.721	2.627	2.826	10.480
Неданочни приходи (Сметка за сопствени приходи)	1.414	1.673	1.549	1.676	6.312	1.234	1.117	1.496	1.656	5.503
Профит од јавни финансиски институции	83	260	2.837	139	3.319	103	406	56	258	823
Административни такси	387	459	358	453	1.657	395	426	308	364	1.493
Партиципација за здравствени услуги	127	122	70	115	434	80	76	65	22	243
Други административни такси	58	69	55	64	246	65	70	59	26	220
Други неданочни приходи	87	52	53	72	264	109	176	209	125	619
Надоместоци за Фондот за патишта	340	441	462	432	1.675	321	452	434	374	1.581
Капитални приходи	112	107	587	127	933	143	390	143	272	948
Странски донации	152	259	672	411	1.494	727	299	166	231	1.423
Приход од отплата на заеми	1	1	0	0	2	45	74	153	288	560
ВКУПНИ РАСХОДИ	22.766	23.875	24.482	29.096	100.219	23.538	26.265	25.085	30.871	105.759
Тековни трошоци	21.657	22.180	21.707	24.482	90.026	22.475	24.145	22.335	27.569	96.524
Плати и надоместоци	5.640	5.736	5.566	5.894	22.836	5.750	5.878	5.707	6.086	23.421
Стоки и услуги	3.197	3.140	2.620	4.028	12.985	2.856	3.264	2.655	4.128	12.903
Трансфери	12.252	12.639	12.795	13.911	51.597	13.080	14.265	13.167	16.163	56.675
Трансфери (сметка за сопствени приходи)	160	220	192	341	913	167	209	165	240	781
Социјални трансфери	11.582	11.670	11.533	12.085	46.870	11.566	12.726	12.072	12.466	48.830
Фонд за ПИОМ	6.294	6.241	6.151	6.285	24.971	6.396	6.640	6.751	6.947	26.734
Завод за вработување	783	767	715	675	2.940	659	521	487	450	2.117
Социјална помош	965	1.026	1.113	1.034	4.138	948	945	1.114	1.090	4.097
Структурни реформи	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Реформи на јавната администрација	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Здравствена заштита	3.539	3.637	3.557	4.092	14.825	3.561	4.621	3.718	3.979	15.879
Други трансфери	487	704	1.037	1.453	3.681	1.326	1.308	911	3.451	6.996

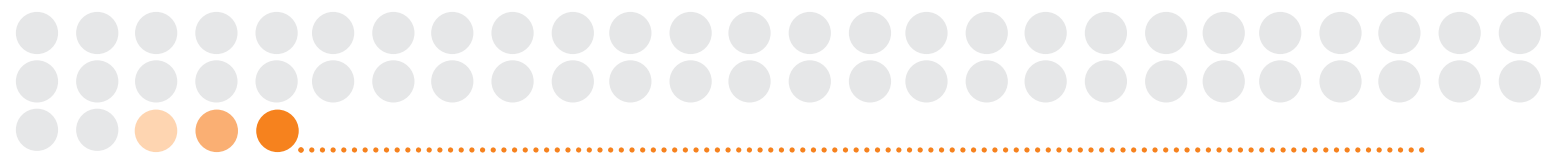
(продолжува од стр. 71)

Табела В.1. Општ владин буџет

	Q1	Q2	Q3	Q4	Вкупно	Q1	Q2	Q3	Q4	Вкупно
	2005	2005	2005	2005	2005	2006	2006	2006	2006	2006
Трошоци за бегалци	24	45	33	33	135	21	22	20	7	70
Каматни плаќања	569	666	727	648	2.610	790	736	418	1.193	3.137
Камати по домашен долг	116	433	163	362	1.074	140	444	79	419	1.082
Камати по надворешен долг	453	233	564	286	1.536	650	292	339	774	2.055
Гаранции	0	0	0	0	0	0	0	387	0	387
Капитални трошоци	1.108	1.695	2.775	4.613	10.191	1.063	2.120	2.751	3.301	9.235
Буџетско салдо	-1.034	752	3.446	-2.455	709	-469	2	1.083	-2.365	-1.749
Финансирање	1.034	-752	-3.446	2.455	-709	469	-2	-1.083	2.355	1.739
Прилив	2.458	2.015	-1.964	4.554	7.063	9.759	3.097	-166	5.390	18.080
Приходи од приватизација	265	231	147	740	1.383	13.928	3.846	0	0	17.774
Странски донации	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Странски заеми	139	1.219	838	11.717	13.913	159	496	484	534	1.673
Депозити	1.532	-343	-3.398	-7.588	-9.797	-4.835	-4.101	-695	3.741	-5.890
Државни записи	521	905	427	-315	1.538	484	422	43	1.070	2.019
Продажба на акции	1	3	24	1	29	24	2.433	2	0	2.459
Одлив	1.425	2.765	1.483	2.099	7.772	9.290	3.099	917	3.025	16.331
Отплата на главница	1.425	2.765	1.483	2.099	7.772	9.290	3.099	917	3.025	16.331
Надворешен долг	1.255	331	1.305	404	3.295	9.159	381	917	487	10.944
Домашен долг	170	2.435	178	1.695	4.478	131	2.718	0	2.538	5.387

Табела В.2. Централен буџет на РМ

во 000 000 денари	2002	2003	2004	2005	2006
ВКУПНИ ПРИХОДИ	71.981	68.406	68.258	76.993	81.749
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	58.896	56.784	56.534	58.462	59.940
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	54.389	49.166	52.527	53.184	56.840
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10.137	10.772	10.069	10.668	11.236
Персонален данок од доход	7.513	7.502	7.707	8.097	8.051
Данок од добивка	2.624	3.270	2.362	2.571	3.185
Домашни даноци на стоки и услуги	31.235	31.741	36.093	37.082	40.136
Данок на промет и ДДВ (од 1.04.2000)	20.521	21.175	25.757	26.325	28.334
Акцизи	10.714	10.565	10.336	10.757	11.802
Данок од меѓународна трговија и трансакции	6.336	6.141	5.815	4.867	4.848
Увозни давачки	5.230	4.909	4.598	3.861	3.817
Други увозни давачки и такси	1.105	1.232	1.217	1.006	1.031
Други даноци	0	0	0	0	0
Даноци од специфични услуги	3	4	5	0	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	340	475	546	567	620
Данок на финансиски трансакции	6.335	31	0	–	–
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	4.506	7.617	4.007	5.278	3.100
Претприемачки приход и приход од имот	931	1.963	1.752	3.388	1.100
Такси и надоместоци	1.091	1.366	1.465	1.390	1.500
Други владини услуги	205	370	257	300	300
Други неданочни приходи	2.277	3.917	532	200	200
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	7.193	4.081	3.342	1.120	16.227
Продажба на капитални средства	6.244	4.002	3.159	920	16.027
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	949	78	183	200	200
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	3.808	3.651	4.933	1.213	540
Трансфери од други нивоа на власт	1.167	1.136	3.889	397	0
Донации од странство	2.641	2.515	1.044	816	540
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	480		1.909	3.229	300
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	1.584	3.766	1.530	12.969	2.042
ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА (наплата) НА ЗАЕМИ	18	123	11	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	71.700	64.463	63.744	77.127	81.749
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	56.314	51.105	51.668	46.616	49.295
Плати, наемнини и надоместоци	18.337	20.234	20.943	21.861	22.669
Стоки и останати услуги	13.991	7.326	6.833	7.503	7.327
Тековни трансфери	20.586	21.102	21.839	1.410	14.603
Тековни трансфери до единиците на локална самоуправа	–	–	–	813	1.819
Каматни плаќања	3.398	2.444	2.053	2.335	2.877
СУБВЕНЦИИ И ТРАНСФЕРИ	–	–	–	2.885	2.111
СОЦИЈАЛНИ БЕНЕФИЦИИ	–	–	–	4.058	3.633
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	8.366	4.688	4.867	16.376	12.543
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД					
ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	7.019	8.670	7.209	7.191	14.166
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	931	637	76	0	0
Амортизација (отплата на главнина)	6.088	8.033	7.132	7.191	14.166

Г. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

Табела Г.1. Монетарен преглед

	XII.05	III.06	VI.06	IX.06	XII.06 ¹⁾
I. Нето девизна актива	89.738	96.611	100.288	105.619	108.042
Народна банка	66.282	71.907	77.256	82.064	85.116
Актива	69.504	75.076	80.181	84.956	87.761
Пасива	3.222	3.169	2.925	2.892	2.645
Депозитни банки	23.456	24.704	23.032	23.555	22.926
Актива	37.786	36.669	35.526	36.867	39.707
Пасива	14.330	11.965	12.494	13.312	16.781
II. Нето домашна актива	19.545	16.577	18.220	19.219	28.288
1. Домашни кредити	62.382	62.714	65.763	65.575	77.176
од кои: побарувања од државата	-11.791	-15.747	-19.421	-21.017	-17.184
а) Депозитни банки	81.371	88.476	96.610	99.729	107.866
– во денари	64.186	69.847	75.954	77.855	84.368
Држава	7.118	9.930	11.340	12.998	13.377
Кредити	7.115	9.927	11.317	12.974	13.355
Пресметана ненаплатена камата	3	3	23	24	22
Недржавен сектор	57.068	59.917	64.614	64.857	70.991
Кредити	51.672	54.473	58.993	60.349	66.410
од кои: Достасани ненаплатени побарувања	9.807	10.146	10.538	9.682	9.810
Пресметана ненаплатена камата	5.396	5.444	5.621	4.508	4.581
– во странска валута	17.185	18.629	20.656	21.874	23.498
Држава	80	85	86	139	129
од кои: Достасани ненаплатени побарувања	0	0	0	0	0
Недржавен сектор	17.105	18.544	20.570	21.735	23.369
од кои: Достасани ненаплатени побарувања	1.748	1.444	1.693	1.532	1.650
б) Побарувања на Народна банка од државата	-18.989	-25.762	-30.847	-34.154	-30.690
2. Останати ставки, нето	-42.837	-46.137	-47.543	-46.356	-48.888
од кои: побарувања од државата					
за замрзнати девизни штедни влогови	0	0	0	0	0
Пресметана ненаплатена камата	-5.399	-5.447	-5.644	-4.532	-4.603
Останато	-37.438	-40.690	-41.899	-41.824	-44.285
M4 Вкупно	109.283	113.188	118.508	124.838	136.330
M4 (недржавен сектор)	108.174	111.912	117.333	123.869	135.131

(продолжува од стр. 75)

Табела Г.1. Монетарен преглед

	XII.05	III.06	VI.06	IX.06	XII.06 ¹⁾
M1 (Вкупно)	30.034	28.431	31.201	32.419	35.436
M1 (недржавен сектор)	29.663	27.962	30.768	32.090	34.747
Готови пари во оптек	14.439	13.700	14.580	14.810	16.206
Депозитни пари (вкупно)	15.595	14.731	16.621	17.609	19.230
Депозитни пари (недржавен сектор)	15.224	14.262	16.188	17.280	18.541
Депозитни банки	15.577	14.519	16.509	17.482	19.207
Депозитни пари на недржавен сектор	15.206	14.050	16.076	17.153	18.518
Депозитни пари на државата	371	469	433	329	689
а) Буџет и министерства	236	132	158	92	551
б) Фондови	135	323	275	236	138
в) Инстит. на централната државна власт: судови, итн.	0	14	0	1	0
Народна банка – депозитни пари на недржавен сектор	18	212	112	127	23
M2 (Вкупно)	104.195	107.835	112.772	118.872	129.644
M2 (недржавен сектор)	103.134	106.607	111.645	117.952	128.494
Квази-депозити (вкупно)	74.161	79.404	81.571	86.453	94.208
Квази-депозити (недржавен сектор)	73.471	78.645	80.877	85.862	93.747
Депозитни банки	74.161	79.404	81.571	86.453	94.208
Недржавен сектор	73.471	78.645	80.877	85.862	93.747
Денари	24.364	27.889	28.062	30.638	36.317
Странска валута	49.107	50.756	52.815	55.224	57.430
Депозити на државата	690	759	694	591	461
Денари	689	759	694	590	460
Странска валута	1	0	0	1	1
НБРМ – квази-депозити	0	0	0	0	0
Немонетарни депозити (вкупно)	5.088	5.353	5.736	5.966	6.686
Немонетарни депозити во денари (вкупно)	3.105	3.171	3.303	3.292	3.678
Немонетарни депозити во странска валута (вкупно)	1.983	2.182	2.433	2.674	3.008
Немонетарни депозити (недржавен сектор)	5.040	5.305	5.688	5.917	6.637
Немонетарни депозити во денари (недржавен сектор)	3.057	3.123	3.255	3.243	3.629
Немонетарни депозити во странска валута (недржавен сектор)	1.983	2.182	2.433	2.674	3.008
–Депозитни банки	5.088	5.353	5.736	5.966	6.686
Немонетарни депозити во денари – недржавен сектор	3.057	3.123	3.255	3.243	3.629
Немонетарни депозити во странска валута – недржавен сектор	1.983	2.182	2.433	2.674	3.008
Немонетарни депозити во денари – Држава	48	48	48	49	49
Немонетарни депозити во странска валута – Држава	0	0	0	0	0
–НБМ немонетарни депозити (недржавен сектор)	0	0	0	0	0
Денари	0	0	0	0	0
Странска валута	0	0	0	0	0
Вкупни депозити	94.844	99.488	103.928	110.028	120.124
Вкупни депозити (недржавен сектор)	93.735	98.212	102.753	109.059	118.925

1) Дефинитивни податоци

Д. СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР

Табела Д.1. Стапки на вработеност и невработеност (2003–2006)

	Стапка на вработеност				Стапка на невработеност			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Вкупно	38,5	36,8	37,9	39,6	37,1	37,4	37,6	36,3
Мажи	45,6	44,4	45,4	48,3	37,4	37,1	36,9	35,6
Жени	31,3	28,9	30,1	30,7	36,7	38,0	38,8	37,5
15–24	12,1	11,5	12,3	14,4	66,1	67,6	62,6	59,9
55–64	28,1	24,0	26,2	36,4	18,8	25,2	27,9	28,4
Основно	20,7	18,1	19,9	–	45,1	46,1	43,3	41,8
Средно	43,9	41,5	42,0	–	36,2	37,6	38,6	36,9
Високо	63,5	65,5	64,0	–	19,4	18,3	20,5	21,3

Табела Д.2. Вработени според економски статус, сектори и сопственост (возраст 15–80)

	2003	2004	2005	2006
Вработеност според економски статус				
Работници	72,7	75,4	71,8	70,8
Работодавци	7,6	5,9	5,7	5,9
Самовработени	8,2	10,2	12,0	12,4
Неплатени семејни работници	11,4	8,5	10,4	10,9
Секторска вработеност				
Земјоделство	22,1	16,8	19,5	18,5
Индустрија	27,3	25,8	25,8	26,4
Градежништво	6,6	7,0	6,5	7,6
Услуги	44,0	50,4	48,2	47,5
Вработени според сопственоста на деловниот субјект				
Приватна сопственост	54,4	56,7	62,4	65,8
Друга сопственост (општествена, мешовита, задружна, државна)	45,6	43,3	37,6	34,2

Табела Д.3. Корисници на пензија

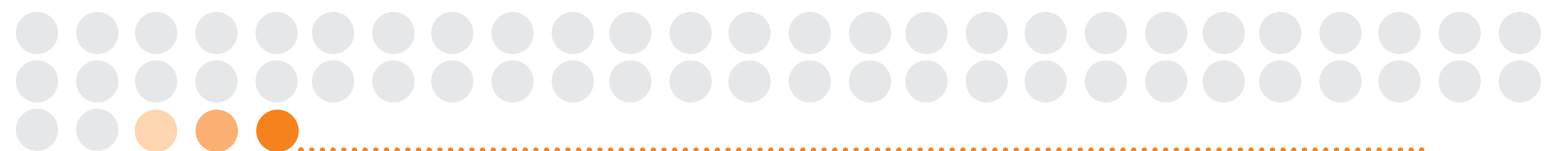
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
I	241.364	247.094	249.583	254.723	260.364	265.686
II	241.863	247.419	249.858	255.279	260.591	266.125
III	242.157	247.615	250.355	254.333	260.879	266.615
IV	242.625	247.911	250.492	255.143	261.447	266.840
V	243.110	248.218	250.802	256.274	259.985	266.242
VI	244.125	247.594	251.166	256.917	261.005	266.842
VII	244.751	247.807	251.284	257.294	261.975	267.426
VIII	244.972	248.671	251.471	257.688	262.641	267.686
IX	244.596	248.178	251.589	258.360	262.833	267.636
X	245.158	248.522	251.614	257.014	262.855	267.711
XI	246.499	249.561	253.367	259.124	264.366	268.936
XII	247.200	249.421	254.267	260.075	265.152	269.681
Просек I - XII	244.035	248.168	251.321	256.852	262.008	267.286

Табела Д.4. Број на домаќинства што примаат социјална помош

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
I	77.642	79.790	58.024	59.213	66.243	65.949
II	78.098	80.905	59.997	64.032	68.080	64.094
III	78.226	82.099	60.954	64.584	69.667	67.629
IV	75.728	77.247	60.311	64.163	63.442	61.676
V	76.939	80.569	61.707	64.832	66.604	63.030
VI	76.808	80.839	62.739	64.594	68.011	64.402
VII	76.057	79.690	61.847	65.026	66.328	64.054
VIII	75.407	82.633	62.963	65.681	67.736	64.553
IX	76.722	82.556	63.173	65.960	68.517	65.380
X	77.161	81.433	62.330	65.218	66.532	65.382
XI	78.747	81.885	63.256	66.402	67.094	65.620
XII	80.160	82.673	64.453	66.940	66.485	65.540
Просек I - XII	77.308	81.027	61.813	64.720	67.062	64.776

Табела Д.5. Број на корисници на паричен надомест поради невработеност

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
I	36.214	41.618	45.314	49.307	46.928	39.850
II	37.025	41.698	44.521	50.882	46.059	39.171
III	36.815	43.639	44.125	53.273	44.230	36.982
IV	36.768	43.696	44.058	51.304	44.267	36.228
V	36.618	44.782	45.436	51.509	43.968	35.024
VI	36.413	46.718	45.484	51.221	43.570	36.184
VII	36.403	48.134	44.599	49.691	42.878	33.843
VIII	35.379	48.514	44.175	48.821	43.075	33.761
IX	36.908	47.705	44.596	48.189	41.412	33.196
X	36.638	48.267	44.970	46.299	41.462	32.349
XI	37.129	47.330	45.891	45.652	40.767	31.400
XII	41.375	46.772	47.324	45.867	40.124	30.572
Просек I - XII	36.974	45.740	41.097	49.335	43.228	34.880

Подготвува и издава

Министерство за финансии
Република Македонија

Главен и одговорен уредник

Д-р Трајко Славески

Редакциски одбор

Д-р Никица Мојсоска – Блажевски,
Снежана Делевска

Подготовка и печат

Глобал Комуникации

Тираж

200 парчиња

ГОДИШЕН
ЕКОНОМСКИ
ИЗВЕШТАЈ
2006